

มีบทบาทต่อการกำหนดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากธรรมเนียมปฏิบัติของคนในพื้นที่นั้น เมื่อมีเทศกาลใช้รูปแบบของการให้การกระจายแต่เป็นครั้งเดียวในปีหนึ่ง ๆ ทำให้การค้าไม่สามารถจำหน่ายได้ว่า "เขาจะมีบุญเดือน4นะ เขาจะมีบุญประจำปีของหมู่บ้าน บุญผะเหวดเขาก็จะหยุดกันทุกหมู่บ้านนั้นแหละหยุด เพราะว่าวันไหนบุญลงเหมือนสะพือได้ลงวันนี้เขาจะหยุดแล้วเพราะว่าอาหารการกินเขามาต้องซื้อมาคนในบ้านนี้ซื้อมาทำกิน เขาก็ไม่ต้องซื้อมา พ่อค้าขายก็ไม่ได้ซื้อมาขายก็ไม่ได้ ก็เลยต้องหยุดในวันนี้" ¹⁴⁶.

การทำงานแบบไม่เป็นทางการนั้นกลายเป็นทรัพยากรหลักของคนในพื้นที่เป็นการใช้แรงงานพื้นฐานเพราะใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับเรื่องเหล่านี้รวมทั้งมีความร้อนหนาวในกิจกรรมทำให้คนมีโลกทัศน์ของตนเองอย่างชัดเจนโดยไม่เกี่ยวกับที่มาของค่าจ้างว่าที่บาทแต่เกี่ยวกับแหล่งที่มาของรายได้ในครอบครัวปัจจุบัน การเข้าสู่กิจกรรมอย่างนี้ทำให้เกิดความคล่องตัวอย่างมากเพราะพื้นฐานของทุนมนุษย์ในพื้นที่วัฒนธรรมริมมูลส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับโรงเรียน กิจกรรมการค้าขายหรือเป็นแรงงานรับจ้างถือเป็นเรื่องปกติ เพราะเป็นคุณค่าของคนที่ทำให้การยอมรับในสังคม ในขณะที่การจำหน่ายผลผลิตของตนเองในระบบตลาดไม่ได้เรียกร้องระดับการศึกษาและวัฒนธรรมในการทำงาน แต่ขอให้มีความทักษะในเรื่องที่ตนเองทำและมีความสามารถในการต่อรองที่จะสร้างพื้นที่ในกิจกรรมใหม่ของตนเองให้เกิดขึ้นซึ่งเป็นเรื่องที่สำคัญโดยเฉพาะการคิดค้นการตลาดการนำเสนอสินค้าของตนเองในพื้นที่เพื่อสร้างให้เกิดการยอมรับแก่ผู้บริโภคเป็นเรื่องของความสามารถในการแก้ไขปัญหาซึ่งก่อนหน้านี้ไม่เคยมีพื้นฐานมาก่อนว่า"มาเผาชิ้นแรกเอามาเผามันบ่สุกไผ่บ้าน มากะมาเอ็ดทดลอง ห่ายหมาคือไผ่ปะะนี้หละ ผิดแต่ว่าเฮาบ่ต้มเฮาเผาโลดนี้หนา เอ็ดทดลองนี้หละมันบ่สุก ผัวข่อยนั้นว่าบ่สุกต้มก่อนจั่งมาฆาง ผัวกะเอ็ดจัดการ ชิ้นแรกกะบ่สุกเดมันแน่นห่ายใส่กระบอกใหญ่ ข้าวหลามบอกใหญ่ มันแน่นชิ้นแรกกะบ่สุก สุกแนบ่สุกแน บางเทือกะสุกกันปากบ่สุก บางเทือกะปากกันบ่สุก อยู่หั้นสองสามเทียว กะมาเอ็ดอีกแหลวเทือกสองเทือกสาม ผัวกะต้มกะเลยมาเว้ากันว่าเฮาห่ายข้าวแน่น กะเลยมาเอ็ดใหม่ห่ายข้าวพยายามถ้ำเรียงเม็ดได้แห่งดีมันมีมันดีน่า แล้วกะหิมันกะเข้าดี .. เวลาเฮาต้มเฮาเผาเฮาสีฮู้เลยว่าบั้งได้มันแซบบ่แซบ บั้งได้มันแซบนี้มันสิสวดออกมาเลย เพราะว่าข้าวมันบ่แน่นแซบ บั้งได้มันแน่นข้าวสิสวดออกมามันสิหลบเข้าไปปากมันหนา" ¹⁴⁷

การคิดค้นและคัดเลือกความเป็นไปได้ของสูตรสินค้าต่อการจำหน่ายของคนในพื้นที่ได้ผ่านการเรียนรู้ของตนเองจากการปฏิบัติการในชีวิตประจำวันสร้างให้เกิดความน่าเชื่อถือของทุนมนุษย์ตนเองและความน่าเชื่อถือของความเป็นแม่ค้าในพื้นที่ว่า สินค้าของตนเองนั้นเป็นที่ต้องการของตลาดทำให้เกิดการประกอบกิจกรรมของการค้าขายรายย่อยหรือผลผลิตสินค้าแปรรูปที่เอามาจำหน่ายนั้น ส่งผลให้ตนเองได้รับการบริการและการซื้อขายในราคาที่ถูกลงไปเพราะไปจำหน่ายสินค้าในตลาด ในขณะที่เดียวกันในช่วงที่สินค้าที่จะขายเร่งขายก่อนที่จะปิดตลาดได้ลดราคาผลผลิตซึ่งกันและกันระหว่างแม่ค้าทำให้ได้สินค้าที่มีราคาถูกในการบริโภคและสามารถหา

¹⁴⁶ อ่างแล้ว.นางเตือนใจ สายนที.

¹⁴⁷ อ่างแล้ว.พีธีบุญ เปรมราช.

รายได้ในเวลานั้นด้วยนั้นคือความคุ้มค่า แทนที่จะมาปลูกหรือหาอาหารแต่สามารถมีรายได้ในรูปของเงินทันทีและสามารถเอาเงินนั้นมาบริโภคในเรื่องต่างๆที่จำเป็นแก่ครอบครัวในชีวิตประจำวันได้ง่ายกว่า โดยอาศัยการช่วยเหลือโดยรัฐซึ่งได้กำหนดพื้นที่ตามเวลา "แม่ค้าบ้านนอกก็นั่งตามชน ตามริมถนนฟุตบอล เกิดมาบ่เอ็งปีกลายนี้แต่ก็ก็นั่งหว่างคิวรถพื้นว่ามันก็ดขวางรถ พื้นก็เลยจัดให้นั่งอยู่หม่องนั้นเทศบาล พื้นก็เลยว่าพวกหมู่เฮานี้มันบ่ได้มานั่งประจำมาขายนี้ปันกันนั่งคราวเดียวหนิไผ่หนิมันเทศบาลพื้นว่า นั่งนากัน แม่ค้าบ้านนอกบ่ได้จองในตลาดเฮาบ่ทันคิวเขาเต๋ พอเขาเอ็ดขึ้นมาพวกนั้นเขาจอง ให้พวกนี้เข้าจอง มันมีเส้นมีสายคือกันตลาดน้อยก็มีมันเล็กไวดตลาดน้อยมันนิดเดียว บ้านเฮาเข้าตลาดใหญ่มันขายง่ายกว่าคนหลายเต๋มาจากตามบ้านนอกตามบ้านอ่างหนองบัวฮี หากินหาอยากตามตลาดข้าเจ้าก็พอได้กินอยู่ดอกข้าเจ้าหากินก็พอได้กิน พวกเร่ก็พอได้กิน พวกซื้อของไปขายบ้านนอกก็พอได้กินอยู่ รถเร่นี้เกิดมาสสามสี่ปีแล้วเต๋รถเร่พวกนี้สบายเต๋พวกอยู่ทุ่งไร่ทุ่งนาพวกนี้เปิดเพลงไปบับก็ย่างออกมาลัด"¹⁴⁸

การเข้าร่วมกิจกรรมนั้นอาศัยเวลาทุนบริหารของรัฐมาใช้แก่คนในพื้นที่ในช่วงระยะเวลาอันสั้นทำให้การค้าขายของแม่ค้ารายย่อยเกิดขึ้นในพื้นที่ ส่งผลทำให้เกิดกิจกรรมอื่นๆเป็นลูกโซ่อื่นตามมาไม่ว่าจะเป็นการขายรถเร่ หรือรถฟุ่มพวงโดยขึ้นกับว่าใครมีทรัพยากรและช่องทางการทำมาหากินจากหมู่บ้านต่างๆ เกิดการขายพื้นที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้นสำหรับคนที่อยู่ตามริมน้ำมูลซึ่งได้สร้างขาประจำของตนเองให้เกิดขึ้นโดยเอาทักษะและวิธีการสร้างลูกค้าโดยเห็นพฤติกรรมบริโภคของคนในละแวกเดียวกันเปลี่ยนแปลงไปจึงหันมาทำการตลาดเรื่องอาหารมือเช้าในแต่ละพื้นที่โดยผ่านพ่อค้ารถเร่และรถฟุ่มพวง กลายเป็นเครือข่ายการค้าระหว่างพื้นที่ โดยตลาดพิบูลเป็นศูนย์กลางการกระจายทรัพยากรออกนอกพื้นที่มีผลทำให้เกิดผลประโยชน์ในราคาที่ตอบสนองการบริโภคอาหารมือเช้าแก่ครอบครัวที่หันมาเน้นความสะดวกในการซื้ออยู่ซื้อกินว่า"ตนเองออกมาไม่ต้องซื้ออาหารมาขายรถเร่ไม่มาต้องหยุดถ้าไปซื้อมาก็ขายไม่ได้ ก็20กว่าได้มั่งชา ถ้าหาไม่ซื้อไก่เขาซื้อปิ้งไก่ เขาจะซื้อขุนเชียงด้วยปิ้งเนื้อด้วยซื้อพร้อมกันไปเลยขายพ่วงกันไปเลยเพราะว่าสินค้าพวกนี้ เขาจะเอาไปขายได้ทั้งหมด คือรถเร่ตามบ้านนอกเนาะขายตามรถเร่ที่สิรินธร ก็เอามาทางโขงเจียม ก็มาเอา พ่อค้าบางคนก็รถเร่พ่อค้าบางคนก็ขายอยู่ที่บ้านขาย อยู่ในหมู่บ้าน มีแม่ค้าโขงเจียมมาซื้อเอาของดิบหรือเอาไก่ดิบ เอาพวกของดิบทำอย่างเอาละมั่งทำทางถั่ววันไหน เขาทันไก่สุกก็จะเอาไก่สุกไป ถั่ววันไหนไม่ทัน ลูกค้า แย่งกันเยอะเขาก็เอาไก่ดิบเลย เพราะเขาซื้อของส่วนเยอะหะละมั่งทำทาง ไปขายต่อที่ตลาด"¹⁴⁹ ประกอบกับตลาดที่อยู่รอบข้างพิบูลไม่สามารถตอบสนองให้แก่คนในพื้นที่ได้ไม่ว่าจะเป็นความหลากหลายสินค้าและความสามารถจัดตั้งทางการค้ามีผลทำให้ตลาดพิบูลเป็นศูนย์กลางจำหน่ายสินค้าแปรรูป สินค้าขายส่งและอื่นๆแก่ตลาดรอบข้างโดยผ่านแม่ค้าในแต่ละวัน

¹⁴⁸ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ผัว ทองกัน.เมื่อวันที่20 กุมภาพันธ์ 2548.

¹⁴⁹ อ้างแล้ว.นางเตือนใจ สายนที.

สินค้าและความสามารถจัดตั้งทางการค้ามีผลทำให้ตลาดปิบูลเป็นศูนย์กลางจำหน่ายสินค้าแปรรูป สินค้าขายส่งและอื่นๆแก่ตลาดรอบข้างโดยผ่านแม่ค้าในแต่ละวัน

ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นมาจากการแลกเปลี่ยนระหว่างเครือข่ายการค้านี้ส่งผลให้เกิดการเตือนภัยร่วมกันในการทำการค้าซึ่งเกิดการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์รอบข้างโดยให้ความหมายของการสร้างความมั่นคงหรือความเสี่ยงขึ้นต่ำเกิดขึ้นโดยเฉพาะในช่วงที่เกี่ยวข้องกับธรรมเนียมปฏิบัติในพื้นที่สามารถยุติหรือลดขนาดการจำหน่ายสินค้ากับเครือข่ายว่า

"มีงานบุญเขาก็หยุดแสดงว่าถ้าเขามีงานบุญบ้านเราก็ขายของยากเหมือนกันแบบว่าบุญบ้านเขาเขาก็กินอะไรกันนี่นะกินของฟรีเอ้อ กับข้าวกับปลาพวกเนื้อพวกอะไรเขาก็กินอาหารพวกนี้แสดง

ว่ามันมีความเสี่ยงไหมเขาก็จะบอกว่าพรุ่งนี้บุญนะ มีสองสามวัน ทำแบบเล็ก ๆ ไป ลูกค้าเขาก็จะบอกลูกค้าพวกเร่ไล่ให้ไหมครับจ้ะ เขาก็จะบอก"¹⁵¹

รูปภาพที่ 27 เทคนิคใหม่ในการเผาข้าวหลาม ผลของการคิดค้นของคนในพื้นที่

ความเป็นอิสระใหม่ที่เกิดขึ้นจากการประเมินสถานการณ์รอบข้างสามารถกำหนด

ช่องทางของการเข้าสู่ตลาดโดยตนเองส่งผลให้มีกิจกรรมอย่างต่อเนื่องได้เลือกเส้นทางนี้จนพัฒนาพื้นที่ของตนเองออกมาในรูปแบบของกรรมสิทธิ์ส่วนตัว แม้ว่าเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการโดยภาครัฐอยู่ในรูปแบบของเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการเพราะจ่ายเฉพาะค่าเช่าที่อย่างเดียวไม่เกี่ยวกับการกำหนดกิจกรรมหรือการจ่ายภาษีให้แก่รัฐว่า "ไปหาขายของในตลาดเป็นแม่ค้าบ้านนอกแม่บ่ได้นั่งเฝ้าไปคราวเดียวก็กลับ บ่ได้มีของหลายบ่ได้ขายประจำแม่บ่ปลาก็คราวเดียวก็มาแม่ค้าจากพืมนแหละแม่ค้าเขา นั่งไปจึกหน้อยก็หนีไผ่หนีมัน ผู้อยู่ประจำพื้นก็มี การแย่งที่ผู้ล้งคนก็บ่อยากให้หมู่หนึ่งนำ คือกันผู้ล้งคนก็ให้จึกหน้อยก็หนีไผ่หนีมัน พื้นพวกพื้นขายของประจำพวกขายหมากไม้หมากดอกพวกแม่บ่ พวกนี้เห็นบ่พวกข้าเจ้าขายของหน้าสิบพงศ์ไผ่สิไปนั่งกับเขาได้มวลนี้ เขาบ่ว่าเขาเช่าประจำเลยแล้ว เขาบ่ให้คนอื่นมานั่ง เขาจองประจำเลยแล้ว"¹⁵² ด้วยเหตุผลนี้การใช้สถานที่ไม่ยอมให้ใครมาใช้พื้นที่ของตนเองเพราะถือว่าเป็นจุดตั้งที่เหมาะสมของแต่ละคนเป็นเรื่องของกรรมสิทธิ์ที่เกิดขึ้นจากการตกลงกันหรือจากการเช่าก่อนกับเจ้าของทั้งภาครัฐและเอกชน ซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจที่สามารถทำให้คนรู้จักและเกิดการยอมรับในกิจการเรื่องนั้น อย่างไรก็ตามหากเป็นที่พื้นที่ทั่วไปก็ให้ความช่วยเหลือกันในฐานะ

¹⁵¹ อ่างแล้ว.นางเตือนใจ สายนที.

¹⁵² ภรรยาพ่อใหญ่ผู้ว่า ทองกัน.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 129 บ้านสะพือเหนือ ม.8 ต.โพธิ์ศรี อ.ปิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่23 กันยายน 2548.

คนที่หากินด้วยกันอันเป็นการขอและให้สถานที่ในการเข้าถึงทรัพยากรซึ่งเคยเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่มายาวนานแต่เมื่อถึงความสัมพันธ์ในตลาดก็สามารถเอามาใช้ได้

ดังนั้นเมื่อเกิดการเคลื่อนย้ายการใช้พื้นที่เศรษฐกิจไปเกี่ยวข้องโดยตรงในการละเมิดสิทธิและพื้นที่ซึ่งอำนาจรัฐได้กำกับและจัดวางพื้นที่ให้เกิดขึ้นคือมีการกำหนดของบรรทัดฐานที่ทุกคนต้องปฏิบัติ หากไปใช้พื้นที่อยู่ภายใต้การดูแลของภาครัฐใช้หลักการที่เหมือนกันมีเป้าหมายในกิจกรรมเพื่อจัดระเบียบทางการค้าและเงื่อนไขของกิจกรรมของคนที่ใช้ตามเวลาและมีการลงโทษ กลายเป็นมาตรฐานที่พึงปฏิบัติหากใช้พื้นที่โดยไม่คำนึงถึงศีลธรรมแต่เป็นเรื่องของธรรมชาติของสถาบันที่เกิดขึ้นในระบบตลาดที่ทุกคนถูกกำกับว่า"พวกเขาเป็นแม่ค้าเร่แม่ค้าบ้านนอกอยู่บ้านนอกก็ไปตลาด บได้ซุกมือเฮไปยามเฮมีของ เฮก็บได้มาทุกมือ บาทนี้ก็เป่านกหวีดๆ พวกหนุ่มพวกน้อยเขาก็ฟ้าวเก็บ หาบใส่บ้ายันจ้อง เราก็นั่งอยู่เพิน่อย่างมา เบิ่งข่อยสิหอบให้เอาของเราไปเลย เราก็เลยว่ "อย่าเอาของแม่ไปลูกหล้าอย่าเอาของแม่ไป แม่ขายพอได้ซื้อหมากซื้อพลูมากิน แม่บ่มีเงินค่ารถกลับเมื่อแล้ว" มาเอาพี่มาเอาพี่ว่าชน ไปเอาเทศบาลก็ได้ เพิน่สิให้น่าไปไถ่ ไปฮอดเทศบาลนี้มันบ่ให้เจ้าซื้อๆเด่บาทนี้ เป่านกหวีดหมายความว่าเขาบ่ให้นั่งตรงนั้นให้พากันลุกกันหนี ก็บ่ไปนั่งขายแถวนั้น"¹⁵³

ข้อตกลงกันในพื้นที่เศรษฐกิจหากไม่สอดคล้องในพฤติกรรมอย่างเคร่งครัดอาจนำมาซึ่งการลงโทษจากเจ้าหน้าที่และกลุ่มแม่ค้าด้วยกันเพราะเป็นสถานที่บังคับสิทธิในการใช้ตามเวลาและความเป็นเจ้าของว่า" การค้าขายแต่ก็กับซุกมือนี้นับคือกัน มันแตกต่างกันมันราคาของถึกเดี๋ยวนีมันคนหลาย ราคาของเฮมันถือ แต่ก็เฮไปขายกำสิบบาท เดี๋ยวนีมันสิลงมาเป็น 5 บาท คันเฮบ่ขายก็บ่ได้ขายเพราะว่ามันของถึกหลายคนหลาย พวกรุ่นลูกนี้มันเกิดมาแล้วมันก็สิเฮ็ดค้าขายมันหลาย แต่ก็แม่ค้าก็บ่หลายเฮไปขายแต่ก็ ตลาดก็บ่มีผู้ใดสิจ้องว่าเป็นเจ้าของเฮสิหนึ่งสิ ก็หนึ่งได้ เดี๋ยวนีหนึ่งบ่ได้เด่ตลาดมีเจ้าของ มันมีเจ้าของมานี้ สิบปีแล้วบ่ ที่เฮเคยนั่งขายคู่มือๆ คันคนเมืองพินูนเขามาจ้องแล้วเขาก็เฮแคว่มาใส่ เขาก็บ่ให้เฮนั่ง เฮก็ขยับไปนั่งหม่องใหม่เขาก็จ้องไปๆ จนกระทั่งเดี๋ยวนีแม่บ่ไปจักเทื่อตลาดใหญ่พิบูล ขายอยู่แต่ตลาดน้อย เลิกไปมาประมาณ 5 ปี 6 ปีแล้วเด่ บ่ไปเลย"¹⁵⁴

ทำให้ที่แผงลอยหรือสถานที่ตนเองใช้มีการซื้อขายกันในพื้นที่เศรษฐกิจและนำไปสู่การบรรลุกิจกรรมเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในพื้นที่ว่า"ตรงที่บึงเมื่อเช้านี้15ปี ตอนแรกกิจการเขาบึงไก่อ่ ที่นี้เขาขยายกิจการมาข้างหลังเขาขายไก่สด เขาจะซื้อร้านต่อมาข้างหลังนี้ขายไก่สด เขาจะขายไก่สดข้างหลังแล้วเขาจะไปบึงไก่อ่ข้างหน้าที่กิจการเขาดี แล้วก็คนได้เค้ามาทำขาไวที่ร้านมะพร้าว คนได้เขาตื่นไม่ไหว เพราะมันตื่นดึก เขาแข่งกิจการให้ร้านมะพร้าว ก็เลยแข่งปีกลายนี้ น้องสาวก็เลยได้โดดขึ้นมะพร้าวขายมะพร้าว ไก่นี้ให้พี่ไปช่วยขายแต่ก็ให้พี่เอาของนี้ไปขายเอาตัวเองด้วย ไก่นี้ขายยังวางไม่ได้เพราะเขาเขายังอยู่ พวกบึงไก่อ่เค้าก็ยังวางมือไม่ได้เขาจ้างคนก็ทำ

¹⁵³ แม่ใหญ่หม่ม กิคำ. อายุ 62 ปี. ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัคค สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์, ตรีมตลาดพิบูล ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2548.

¹⁵⁴ อ่างแล้ว.แม่ใหญ่หม่ม กิคำ.

อย่างไ้เป็นตัวจากไ้เป็นนั้นเป็นสำเร็จรูป เขาจะสั่งไ้ เป็นตัวมาไว้เลยเป็นคอกๆสามี่ก็ขายไ้ สดเอามาจากโรงงานอุบลมาเป็นชิ้นส่วนเป็นกิโลเลย ไ้สดนี้ฟุ้งจะขายไ้ได้6-7ปี เอาร้านตรง นั้นหนะซื้อ6หมื่นเฉพาะที่วางไม่ใช้รวมของนะว่า6หมื่นที่เฉยๆ6หมื่น แล้วร้านมะพร้าวเฉพาะที่นี้ 5แสน ..ขายดีเขาทำขาไ้เยอะ ทำขาแบบว่าขาประจำ เข้ามานี้แม่ค้ารถเร่ จะมาส่วนมากเขาจะ ทำขนมจีนขาย แม่ค้าบ้านนอกเราเจ๊เข้ามาในตลาดอำเภอ เขาจะทำขนมจีน ทำของหวานที่ แล้วเขาจะมาสั่งชุดคนละ2โล 3โล4โล เจ๊ตอนเช้าๆที่ไปเห็นแหละต่างคนต่างยุ่ง”¹⁵⁵

รูปภาพที่ 28 แสดงการยึดพื้นที่ของแม่ค้าเร่

สถานที่ในตลาดให้ความหมายของอำนาจ ที่สามารถสร้างให้เกิดมูลค่าและคนนอกต้องให้ การยอมรับว่าไม่ใช่สิทธิของตนเองที่จะไปสวม รอยหรือย้อย่างได้ เป็นข้อตกลงที่เกิดขึ้นใน การแลกเปลี่ยนสิทธิกรรมสิทธิ์ส่วนตัวโดยผ่าน การซื้อขายจากตัวแทนของรัฐ ดังนั้นพื้นที่ ครอบครองส่วนบุคคลสามารถแลกเปลี่ยนสิทธิ กรรมสิทธิ์โดยตนเองได้ต้องรู้จักช่องทางทำให้

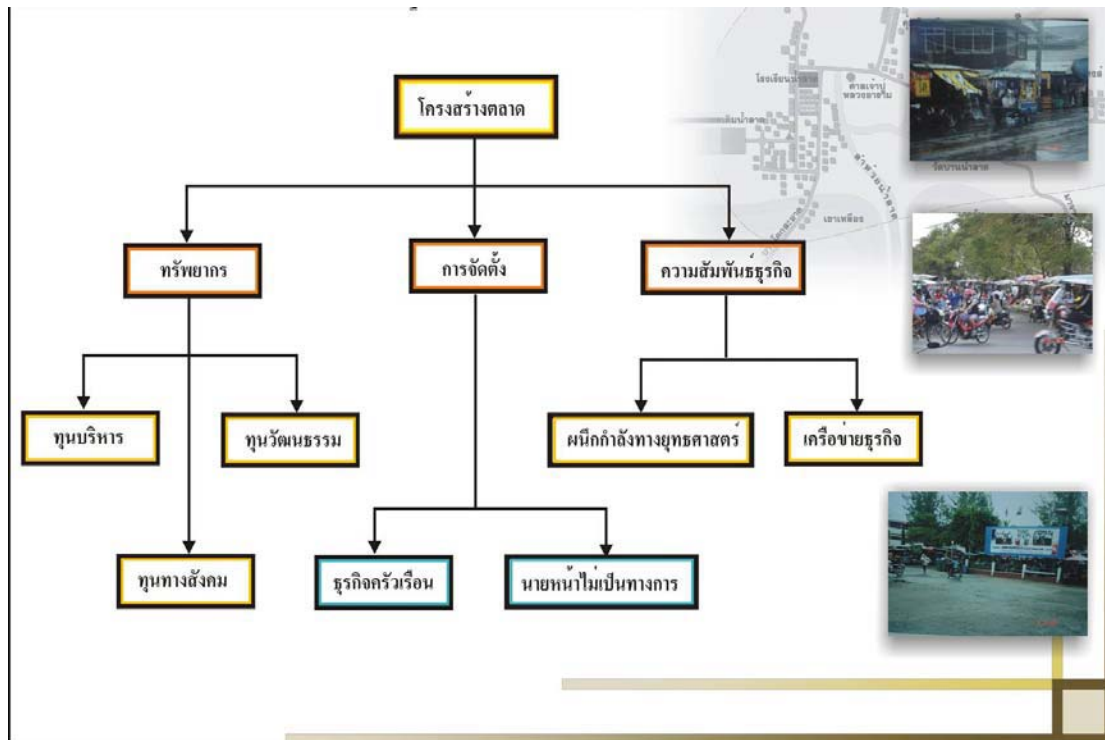
เกิดมูลค่าและการยอมรับขึ้นในสังคมนะหว่างผู้ซื้อและหุ้นส่วนซึ่งสามารถพัฒนากลายเป็นขา ประจำ และสามารถแลกเปลี่ยนเพิ่มมูลค่าได้เพราะจุดตั้งของกรรมสิทธิ์สามารถตอบสนองต่อ กิจกรรมตามความต้องการในสังคมได้เป็นอย่างดี โดยครอบคลุมไหนที่ต้องการความมั่นคงใน เรื่องนี้ก็สร้างช่องทางใหม่ให้เกิดขึ้นนำไปสู่การรู้จักของลูกค้าและวางขาประจำของตนเองในแต่ละพื้นที่โดยการแลกเปลี่ยนการค้าขายพื้นที่ด้านหนึ่งบ่งบอกมูลค่า และชนิดสินค้าในตลาด แต่อีกด้านหนึ่งได้ให้ทุนทางสังคมต่อมาในรูปของการส่งผ่านลูกค้าประจำด้วย

กรรมสิทธิ์เกิดขึ้นในพื้นที่ที่สามารถเอามาสร้างเป็นทุนทางสังคมที่ช่วยเหลือเรื่องเวลาและ วัตถุ จิตใจกันเกิดขึ้นในพื้นที่อย่างเห็นได้จากน้องสาวของครอบครัวนี้เล่าว่า” ก็ไม่มีใครก็เอาพี่ น้องไปช่วยกัน ดึงพี่ดึงน้องไปช่วย ช่วยเขาก็ให้เงินด้วยไม่ได้ช่วยฟรีๆเขาก็ผ่อนรถให้เมื่อก่อนมี รถเก๋าคันหนึ่งไม่เก๋าหรอกประมาณ5ปี แต่มันก็กินน้ำมัน ที่นี้ก็ขายแล้วก็ไปผ่อนให้วันละ70บาท ร้านค้าจะเดินไปเก็บวันละ70นะะ ไอ้บริษัทฮอนด้า เนี่ย แล้วแต่แม่ค้าแม่ค้าบางคนก็รายได้ไม่ ถึงก็เก็บไม่ต่ำกว่า50ขึ้นไป แต่ว่าบางคนก็100ถ้าเขาขายไ้ได้เยอะนะะ อันนี้เขาส่งให้วันละ70 บาท แต่เขาก็เก็บทุกเดือนเก็บทุกวัน เขาจะมีลูกค้าไปเก็บทุกวัน บริษัทเค้า เค้าก็ให้อาศัยขาย ของที่เราไปขายก็อาศัยกำไร แบบว่าก็เท่ากับอาศัยร้านค้าเนาะกำไรเราด้วยช่วยช่วยเค้าว่างั้น เถอะ ”¹⁵⁶ ดังนั้นการเข้าสู่กิจกรรมของมีร้านค้าที่เกิดขึ้นในตลาดสามารถชักจูงและช่วยเหลือพี่ น้องที่ประสบปัญหาเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการที่เกิดขึ้นเป็นกิจกรรมหลักใน พื้นที่กลายเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนผ่านทุนมนุษย์และทุนทางสังคมในรูปของเงินในปัจจุบันของ

¹⁵⁵ อ่างแล้ว.นางเตือนใจ สายนที.

¹⁵⁶ อ่างแล้ว.

องค์ประกอบพื้นฐานของสถาบันตลาด

คนพื้นที่วัฒนธรรมริมมูล กิจกรรมที่เกิดขึ้นด้วยกันของเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการนั้นได้อยู่บนพื้นฐานของทุนทางสังคมในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล โดยผ่านการระดมทรัพยากรของทุนทางสังคมตามเครือข่ายทางสังคมซึ่งมีการใช้ทุนในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทุนมนุษย์ ทุนทางสังคมและทุนเศรษฐกิจซึ่ง"เอาความเชื่อที่อยู่ตลาดบางเพื่อซื้อผักเขามากินแต่ก่อนเขาไปขายปลาน้ำแต่ก่อน แต่ก็เขาบ่มีรถใหญ่ดอกเดียวนี้เขามีรถปิ๊กอัพคันน้อย ๆ เขามีรถหลักสี่คัน เขาค้าขายเฮากะหมูนี่หละคนบ้านท่าช้าง แต่ก่อนกะเคยซื้อบักพริก บักส้มบักหวาน บาดนี้เขาขายเขาเอาของมาส่งไว้ เขากะว่าเจ้าเขาขายปลาแล้วเจ้าคือบ่มาหาบักม่วงเขากะถามเฮาอยู่แต่ว่าตอนเขาถามเฮาบ่ทันได้ไป เขายังขายไม่บ่ทันได้เหม็ดเพราะว่ามันหน้าฮ้อนเข้าแล้ว บักพริกผาออกมาแล้วมันฮ้อนจั่งสิเฮากะมาซื้อแซ่เย็นเฮากะสับขาย"¹⁵⁷ หรือกรณีแม่ค้าขายปลาได้ใช้ทุนทางสังคมในรูปแบบที่แตกต่างกันไปในรูปแบบของหุ่นส่วนทางการค้าว่า"ให้แม่ค้าเอามาทำก่อนอย่างนี้พอขายได้เงินก็ส่งเขาที่หลังก็ได้เขาก็ ดู เขาก็มาขายทุกวันเห็นหน้ากันทุกวันอย่างนี้"¹⁵⁸ ซึ่งการเอาทุนทางสังคมมาใช้ในรูปแบบนี้ทำให้ครัวเรือนของคนในพื้นที่ยึดเอาอาชีพเก่ามาปรับใช้กับระบบตลาดในรูปแบบการแปรรูปเพิ่มมูลค่าผลผลิตซึ่งคนในพื้นที่เห็นว่า"เราก็คอบ

¹⁵⁷ อ่างแล้ว.แม่จันทร์ สุวรรณภูต.

¹⁵⁸ นางรัชณี ทองเนื้อ.อายุ 32 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินลัค สุวรรณอัจฉริยผู้สัมภาษณ์,ที่ตลาดพิบูล ต.โพธิ์ศรี อ.พิบูลมังสาหาร จ.อุบลราชธานีเมื่อวันที่ 26 กันยายน 2548

ทางนี้ แพนก็หาปลา มาเราก็กินไปขายได้ ปังได้เราก็กินดีกว่าไปขายวัดฤทธิในราคาถูก ดีกว่าไปขายถูก”¹⁵⁹

ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นอยู่บนพื้นฐานของต้นแบบทางวัฒนธรรมที่แพร่กระจายในพื้นที่วัฒนธรรมริมมูลกล่าวคือมีความยากจนในเรื่องของวัตถุแต่มีความมั่งคั่งในทุนทางสังคมซึ่งสามารถสร้างเส้นทางของตนเองให้ออกจากสถานการณ์ที่ย่างยากในชีวิตและไม่มี ความจำเป็นที่ต้องไปต่อรองกับอำนาจรัฐเหมือนกับกลุ่มอื่นๆ ทำให้เกิดความสามารถในการปรับตัวได้ง่ายกว่าและมีรูปแบบของยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาให้ลงตัวในชีวิตของตนเองและเป็นพื้นที่อิสระที่สามารถควบคุมได้จากทักษะของตนเองที่มีอยู่ว่า” แม้คำปึงปลาเค้าก็ขายดีนะจะมีเขา มีขายอยู่แล้ว เค้าจะปึงวันละ110ไม่ นี่เขาไปเห็นมัยแต่แม่เค้าจะรออยู่แล้วพอขายดีเขาพอ 6 โมงเค้าก็จะหมด ขายยังไม่ทันสว่างก็จะหมดปึงปลาหมดพอดี น้องสาวที่ขายมะพร้าวชูดนะปึงไก่ของเค้าจะขายวันหนึ่ง 3 พัน อย่างต่ำ 4 พันเต็มทีช่วงนี้ เมื่อก่อนขายได้ 7 พันเดี๋ยวนี้มันแพง เขาก็ถอยลงเมื่อก่อนจะมีตัววันละ 3 ถาด ถาดหนึ่งร้อยไม่ เดี่ยวนี้ลดตัวลงคือว่าตัวมันขึ้นราคา เยอะโลละ 80 บาทยังงี้ก็เลยทำแล้วไม่ได้กำไรได้ขาดทุนไม่ได้ขาดทุนก็เลยไม่ได้คืบ เมื่อก่อนจะขายได้4-5พันอย่างมากที่สุด7พัน ปึงเนื้อกับเนื้อทอดกับข้าวเหนียวกุนเชียง ไก่ยอนะเป็นของตัวเองไปขายช่วยเขาแล้วก็อาศัยที่ที่เขาที่อยู่ปึงไก่ไป น้องสาวคนเล็กปึงเนื้อ4โล เป็นทุน440 โลละ110ปึงเนื้อขายเบ็ดฮ่านได้ 560 บาทนี้แหละได้ 100นึ่ง 100กั่วบาท หละเลื่อ10กว่าไม้ เหลือมากะทอดให้ลูกกิน กุนเชียงนั้นกำไรหน่อย ลงทุนเมื่อละ200ได้อยู่60บาท คันมันเบ็ดหนา กุนเชียงจะเป็นสินค้ากำไรที่ดีที่สุดเลย แก่ไก่ยอพอได้อยู่ ไก่ยอเส้นขาว ๑นะเขาจะส่งเส้นละ10 บาท เราจะตัดได้4แล้วเราไปส่ง1เส้นหนึ่งเราจะตัดได้4ท่อน แล้วเราไปส่ง4บาท เส้นหนึ่งเราส่ง10 บาทแล้วเราตัดได้4ท่อน16บาท กำไรเส้นละ6บาท วันหนึ่งเราก็กทอดขายไป10เส้น 101เส้น 100 ต้นทุนมัน100 ”¹⁶⁰

หรือในกรณีที่สร้างอาชีพร่วมกันของการเป็นแม่ค้าข้ามหลามโดยการเอาทุนทางสังคมมาใช้ว่า”คือนั่งอยู่กับหลานหลานกะได้สูตรจากนี้หละไป กะเฮ็ดสูตรเดียวกัน มันออกเฮือน บ่มีแนวไปกะบอกสูตรหลาน คืดว่าซิโตนหากินน้ำกัน กะแบ่งอาชีพให้ลูกให้หลาน คือจั่งแมนแม่ทองสุขเราบ่แมนพี่น้องกันกับเฮา บ่แมนญาติโกโหติกา เรายังแบ่งให้เฮาได้หนาสอนให้เฮา สิทธิให้เฮาเฮากะเอามาเลี้ยงครอบครัวเฮา เฮากะแบ่งให้หลาน ขนาดข้าวหลามมันบ่สุกบางเทื่อมันกะแลนมาเอ็นไปบอกสูตร แม่ใหญ่ทองสุขกะมาบอกเจ้าของคือกันแต่ก็ ชื้อเขาแต่ก็เขาเอามาส่งเป็นรถ ๑ แต่ก็มีมันล่ำละสองบาท แบกหนึ่งมีสิบล่ำแบกละยี่สิบบาท เอาลงเทื่อละสามร้อยเงิน ลงเทื่อกะสีห่าร้อย ต้องถามแม่ใหญ่สุข เพราะแม่ใหญ่สุขเป็นคนติดต่อมาไม่หนา ครั้งแรกกะไปเอาน้ำแม่ใหญ่สุขนี่นา บาดนี้คันสิเอาไม้กะส่งแม่ใหญ่สุข แม่ใหญ่สุขกะเอาลงมาหลาย ๑เอามาเพิ่ม”¹⁶¹(ดูตารางที่3.1และ3.2 ประกอบ)

¹⁵⁹ อ่างแล้ว.นางรัชนี้ ทองเนื้อ

¹⁶⁰ อ่างแล้ว.นางเตือนใจ สายนที.

¹⁶¹ อ่างแล้ว.แม่จันทร์ สุวรรณภูต.

ตารางที่ 3.1 ราคาสินค้าที่ผลิตในพื้นที่เข้าสู่ตลาดของคนในพื้นที่

ชนิดสินค้า	ราคา
มะม่วง	โลละ 10 บาท
หน่อไม้	มัดละ 20
ใบบัวบก	มัดละ 2 บาท
มะขาม	โลละ 10 บาท
ข้าวหลาม	กระบอกละ 50
ข้าวหลามแบ่งขาย	ห่อละ 10 บาท

ตารางที่ 3.2 ตัวอย่างราคาสินค้าปลาของคนบ้านริมมูล

ชนิดสินค้า	ราคา
ปลายอน	โลละ 100
ปลาหมูขายพวง	พวงละ 3-4 โต 20 บาท 3 พวง 50 บาท
ปลาหมู	รุ่นตัวละ 3 กรัม กิโลละ 100 ตัวละ 6 กรัม 150 มากกว่านี้โลละ 200
ปลาแก้ว	โลละ 15-20
ปลาจอก	โลละ 50
ปลาโจ๊ก	โลละ 50-80 บาท
ปลาอีตุ้	กิโล 50-60 บาท
กุ้ง	ชีตละ 200
กบน้อย	ชีตละ 9-10 บาท
เขียด	โลละ 60 บาท ถ้าเอาใส่ถุงๆละ 10 บาท
หนังกบ	โลละ 150
ปลาหลด(เอามาจากอรัญประเทศ/เมืองลาว โลละ 15-20 บาท)	3 โล 100
เห็ดเผาะ(รับมาจากลาวโลละ 100 บาท)	โลละ 250 บาท

หรือครอบครัวที่ขายของทุกอย่างตามฤดูผลผลิตได้เล่าให้ฟังถึงความสามารถในการเรียนรู้แก้ไขปัญหาพื้นฐานของการเข้าไปในตลาดและเปรียบเทียบของความสามารถของการดัดแปลงในการสร้างมูลค่าเมื่อเปรียบเทียบอาชีพที่สามีตนเองเคยทำมาว่า"นั่งตลาดดีก็เพราะว่าหน้าอันนี้ข้าวหลามมันขายไม่ดีเฮาก็เปลี่ยนเป็นผลไม้แนวใหม่ หน้าอันนี้บักพรวัวแช่เย็นมัดมัดละสามถุงเขาได้แล้วมัดละร้อยห้าสิบบ ถ้าบ่เหม็ดกะอยู่คงที่บ่หลุดดอกมัดละร้อยกว่าบาทสองร้อยนี่ ยามบึงกบกะขายบึงกบจั่งสิออกจากบึงกบยามข้าวใหม่เฮากะขายข้าวหลามบัดนี้ยามอันนี้ไผ่ลิกินข้าวหลามเฮากะต้องขายผลไม้แช่เย็นคนมันมักกิน บักโมเฮาซื้อถุงละสี่

สิบบาทเขาไปผ่านแซ่เย็นใส่ถุงขายขายถุงละห้าบาทเขาได้กำไร เอาทุกอย่างเอาหมดทุกอย่าง ” ¹⁶²

การเกิดขึ้นของความต้องการบริโภคร้านอาหารในพื้นที่ส่งผลให้ครัวเรือนในพื้นที่ปรับเปลี่ยนการทำมาหากินที่คอยอุดช่องโหว่ของตลาดเสริมสร้างศักยภาพของตนเองและเป็นอิสระจากธรรมชาติมากยิ่งขึ้นว่า การเลี้ยงเปิดเตาในการตอบสนองต่อตลาดและควบคุมปัจจัยความเสี่ยงโดยตนเองมากยิ่งขึ้นตั้งแต่การขุดสระน้ำและการให้อาหารเมื่อเอามาคำนวณในการหารายได้ในระยะเวลา 3 เดือนนั้นมีความคุ้มค่ากว่าการทำงานอย่างอื่น ๆ โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับ การเลี้ยงปลา เพราะเป็นฝ่ายควบคุมปัจจัยการผลิตทั้งหมด รวมทั้งในตลาดปิบูลนั้นร้านอาหารมีกำลังซื้อจากประชาชนที่อาศัยในเมืองซึ่งส่งผลทำให้เกิดความได้เปรียบต่อกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการในพื้นที่ว่า “คือเตาก็แม่เลี้ยงไก่มันบ่ค่อยได้ขายคือเลี้ยงเปิดมันนานใหญ่ มันนานได้ขายแม่เคยเลี้ยงใส่กันเลี้ยงเปิดนี้สามสี่เดือนเขาได้ขาย ไก่นีบได้ขาย เปิดได้ขายกะมกเลี้ยงมันคันเขาเลี้ยงสิบโต เขาเอาไปขายเฮากะได้พันกว่าบาทเปิดคู่นี้ โตหนึ่งประมาณร้อยกว่าบาท ร้อยห้าสิบ ร้อยเจ็ดสิบบาท เขากะแก้ขัดแก้จนได้คันเขามีงานเขามาซื้อนี้กะโตหนึ่งประมาณสองร้อยกะมีคันโตใหญ่ เปิดผู้ กะเลยเลี้ยงแบบมีไปเรื่อย ๆ” ¹⁶³ ซึ่งมีผลทำให้เกิดเป็นอาชีพใหม่ที่สามารถกำหนดการต่อรองโดยตนเองได้เหมือนกับอาชีพอื่น ๆ เพียงแต่ต้องเข้าใจโครงสร้างของผลผลิตของตลาดแล้วเอามากำหนดเป็นกลยุทธ์ของตนเองเมื่อสามารถกำหนดการสร้างหลักประกันในการแลกเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ของตนเองได้เพราะตลาดปิบูลเป็นทางผ่านและมีหน้าที่ประกันสินค้าการบริโภคให้แก่คนในเมืองซึ่งไม่มีความแตกต่างกันการเลี้ยงจึงหืดเพียงแต่ต้องพัฒนาทักษะและที่สำคัญนั้นคือต้องสร้างขึ้นมากในการคำนวณด้านทรัพยากร (เวลา ข้อมูล ทุนและอื่น ๆ) และการจัดวางตำแหน่งของสินค้าตนเองกับหุ้นส่วนทางธุรกิจ

แหล่งที่มาของรายได้หลายอย่างนั้นมีส่วนอย่างมากที่ทำให้ครอบครัวไม่พึ่งพาลายลงไปในขณะที่การใช้ทรัพยากรในน้ำมูลสำหรับครอบครัวในปัจจุบันเพื่อเป็นอาหารเสริมหรือมีกิจกรรมในเวลานั้นที่ไม่เกี่ยวข้องกับตลาดเป็นการพักผ่อนและพักทายธรรมชาติแบบเก่าแต่ไม่ใช่แหล่งที่มาของรายได้ที่สำคัญของครอบครัวตนเองแม้ว่าพยายามทำธุรกิจโฮมสเตย์ (สามารถช่วยเหลือเป็นครั้งคราวไม่แน่นอน) การซื้อขายที่เกิดขึ้นโดยวาจาหรือสั่งซื้อสินค้ากันภายในท้องถิ่นระหว่างผู้ผลิตและวัตถุดิบและผลผลิตนั้นยังอยู่ในรูปของการใช้วาจาหรือการส่งของที่ไม่เป็นทางการเกิดขึ้นโดยรู้จักกันหรือแนะนำกันมากกว่าที่ตกลงกันด้วยสัญญาหรือการเรียกมาพูดคุยในการบริการหรือปรึกษาหารือในเรื่องของราคาดังนั้นคือมรดกที่ตกทอดมาจากสังคมแบบพึ่งพาธรรมชาติโดยรู้จักกันและเล่าให้เพื่อนฟังถึงการให้บริการของตนเองที่เกิดขึ้นโดยเมื่อขาดแคลนข้อมูลหรือเห็นจากการปฏิบัติก็เอามาใช้ในการตัดสินใจต่อการเข้าร่วมกิจกรรมเหล่านี้โดยแพร่กระจายจากคนหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง บนวิธีการที่ไม่เป็นทางการ การให้ความหมายของตลาดนั้นจึงกลายเป็นช่องทางที่ทำให้คนในพื้นที่วัฒนธรรมมุลเคยจนตรอกในช่วงของการ

¹⁶² อ่างแล้ว.แม่จันทร์ สุวรรณกุด.

¹⁶³ อ่างแล้ว.แม่ใหญ่หม่ กิคำ.

สร้างเขื่อนแต่หลังจากนั้นคนส่วนใหญ่โดยเฉพาะคนหนุ่มสาวใช้ช่องทางนี้เป็นช่องทางที่สร้างความมั่นคงแก่ตนเองว่า "รุ่นชาวมานี้มันบ่หลายมันไปไสเหม็ดมีแต่คนแก่รุ่น 50 ไปขายเต๋เต๋ยวนี้ไปขายตลาด แต่ก่อนมันมีเด็กน้อยผู้สาวผู้หนุ่มเขาเข้ามาพวกนั้นเขามา พวกนี้แหละเขามามันเขามาจองตลาด แม่คำรุ่นใหม่แต่ว่าคนอยู่กับพิบูล สมมุติว่าลูกผู้นี้มี 5 คนก็จงไปชะ 5 บ่อน 5 ที่หนึ่งปานนี้ปานเฮือนหลังฮั่นวางไปวางไปวางกล้วยก็วางบักพร้าว วางข้าวโพดก็กองอยู่พี มวลนี้ก็กองบักอ้อ บักผักทอง มวนนี้หอมกระเทียมของผู้เดียวได้จักตารางวา ของผู้เดียวมันบ่ยุติธรรมคั่นว่าให้นั่งนำแน่ ให้หрокชาวบาทมันก็หยับให้หนึ่งอยู่ดอก"¹⁶⁴

จิตสำนึกของคนที่อยู่ในช่วงยุคพึ่งพาธรรมชาตินั้นกลับให้ความสำคัญของการเข้าสู่ตลาดมีผลทางด้านบวกมากกว่าลบในขณะที่คนในปัจจุบันต่างเห็นโอกาสของตนเองมากยิ่งขึ้นในตลาดว่าเป็นสถานที่สามารถช่วยเหลือให้แก่คนที่มีความจำเป็นในชีวิตและยกเลิกวัฒนธรรมแบบเก่าคือไม่ให้ความสำคัญว่าที่ดินเป็นแหล่งที่มาของความสำคัญแต่ให้ความสำคัญในเรื่องของการใช้พื้นที่และการมีโอกาสนในการริเริ่มกิจกรรมในการแลกเปลี่ยนเป็นตัวที่สามารถแก้ไขปัญหาค้นคว้าได้ดีกว่า ดังนั้นใครมีพื้นที่ในการทำการค้าในตลาดถือว่ามีกรรมสิทธิ์ที่ก่อให้เกิดมูลค่าโดยขึ้นกับตนเองเป็นหลักมากกว่ากับธรรมเนียมปฏิบัติแบบเดิมกล่าวคือ "อุปสรรคที่ขายของในพิบูลก็มีคือว่าตอนเช้าไม่มีที่นั่งต้องไปตอนแลง ตอนเช้าแม่มันเยอะ ที่ไม่พอนั่ง ..เขาไปจองตั้งแต่รุ่งฟอรุ่นแม่ เราจะไปตีสาม เจ้าของที่เขามาประมาณดีห้า ถ้าเขามากก็ต้องลุกให้เขา ตอนตลาดจะวายถ้าเขาขายของไม่หมดเขาก็แลกของมากินก็กิน แลกกันกิน แลกไก่แลกหมูมากิน แลกผักมากิน ถ้ามันขายไม่หมดก็จะไม่เอากลับมา ไปถึงตลาด ถ้าขายไม่หมดก็ต้องเลหลัง ขายพวงละ 20 มาขายพวงละ 5 บาท ยังมีเลย ขายเป็นกิโลก็ขายได้ พวกที่เขาซื้อเป็นกิโลเขาก็เอาไปร้อยพวงขายได้เยอะกว่า ได้มากกว่าขายได้กำไรประมาณ 30 ซื้อเป็นกิโล 50 เอาไปร้อยพวงขายได้ 80 บาท "¹⁶⁵

สถาบันใหม่ได้สร้างการปรับตัวที่ง่ายมากยิ่งขึ้นโดยใช้ธรรมเนียมปฏิบัติที่เคยนำมาใช้ในพื้นที่คือสตรีจะมีบทบาทในครอบครัวตนเองมากยิ่งขึ้นของการระดมทรัพยากรเข้าสู่ครัวเรือน ยุทธศาสตร์ของครอบครัวนั้นได้ถูกกำหนดโดยความสามารถผ่านการเร่งโดยกลุ่มของสมาชิกในครอบครัวเพื่อบรรลุการกำหนดระดับชีวิต แนวคิดของยุทธศาสตร์ของครอบครัวได้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานของครอบครัวแม้ว่าเป็นการบ่งบอกความเป็นปัจเจก แต่ให้ความสำคัญร่วมกัน โดยต้องเรียนรู้จากเพศและวัยของความแตกต่างในสมาชิกในเศรษฐกิจครัวเรือนนอกจากนั้นสโตร์ของสตรีนั้นให้ความหมายว่ามีคุณลักษณะเหมาะสมกับตลาดเพราะว่า" แพนเฮาขายของถ้าพูดเก่งๆ ก็ขายได้แล้ว แม่คำต้องพูดเก่ง เราก็บอกว่า ปลาที่เราซื้อมาไม่ต้องบอกว่าปลาเรา ปลาเราขายดี ถ้าเราบอกว่าปลาเราเขาก็ต่อ ถ้าหาเองไม่ได้ลงทุนอะไรนี้เขาก็ต่อ ถ้าปลาซื้อมาก็ไม่กล้าต่อ เรา เขาก็พูดกันอย่างนี้แหละ เราก้ลงทุนแรงเราก้ลง สมัยนี้ของแพง ปีนี้เฮาก็ซื้อมา 1,400 ปีนี้ได้

¹⁶⁴ อ่างแล้ว.แม่ใหญ่หม่ม กิคำ.

¹⁶⁵ อ่างแล้ว.นายอดิศักดิ์ อยู่เจริญ.

แค่ทุนปีหน้าจะเอากำไร มันได้สามเดือนนี้ไม่ทุกเดือน ถ้าใส่ทุกวันสามเดือนอาจพัง อันนี้ได้ใส่ อาทิตย์สองอาทิตย์เองปีหน้าใส่ได้อยู่ งามนักทางปลาเข้า”¹⁶⁶

พลังของการขับเคลื่อนของครอบครัวในพื้นที่อยู่ความสามารถของสตรีในการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อนให้ง่ายและมีกิจกรรมของตนเองในระบบตลาดอย่างสม่ำเสมอจากห้วงคิดพลิกแพลงที่สร้างให้เงื่อนไขต่าง ๆ รอบตนเองนั้นกลายเป็นโอกาสและสร้างช่องทางการทำมาหากินเสมือนกับการคาดหวังในบทบาทหัวหน้าของครอบครัวที่ถึงจุดเปลี่ยนผ่านของสังคมแบบการทำมาหากินกับน้ำเมื่อเข้าสู่ตลาดต้องพึ่งพาสตรีเป็นสำคัญอันเป็นข้อตกลงในการทำงานร่วมกันเพื่อให้ครอบครัวตนเองอยู่รอดซึ่งสตรีเห็นเป็นบทบาทและอำนาจของตนเองเมื่อเกิดการซื้อขายในกิจกรรมในระบบตลาดว่า”ตลาดกะคือหม่องเฮาหากิน สำหรับผู้บ่มีนาหนานี้บ่มีเงินจักบาท สมมติว่ามีอื่นข่อยบ่มีเงินจักบาทข่อยไปเอาของขายได้หมัดเตอะอยู่ตลาด.. เดี่ยวนี้ข่อยขายได้เหม็ดบักพร้าว บักทัน บักม่วงกะสับขาย บักทันนี้เฮาซื้อเขาถุงละร้อยสี่สิบ เฮามาขายเฮากะเฮ็ดแจ่วน้อยใส่เฮ็ดถุงละสิบบาท ถุงหนึ่งมันกะออกอยู่สี่สิบบาทห้าสิบบาทหักค่าแจ่วน้อยออกมันกะได้อยู่ บักพร้าวได้ห้าสิบ บักทันได้สี่สิบ บักส้มโอกะออกหน่วยละสิบบาทสิบหน่วยเฮากะได้สี่สิบเฮากะได้อย่างละเล็กละน้อย.. เจ้าข้าวตลาดไปหยิบเอาน้อยอย่างละเล็กอย่างละน้อยมันได้กินทันใจเฮา ”¹⁶⁷

อำนาจของสตรีที่เกิดขึ้นจากตลาดทำให้สามารถมองสถานที่ตลาดเป็นตัวที่สร้างอำนาจการต่อรองให้แก่ครอบครัวตนเองเข้าถึงทรัพยากรและเป็นที่มาของแรงกระตุ้นในกิจกรรมทางเศรษฐกิจของกลุ่มครอบครัวที่นิยมการค้าขายตามริมทางเพราะเป็นงานที่ใช้ความสามารถของตนเองเป็นหลักที่สามารถเห็นโอกาสต่าง ๆ เป็นเรื่องของการสร้างหลักประกันความมั่นคงให้เกิดขึ้นและประกันให้ตนเองสามารถผลิตซ้ำชีวิตของครอบครัวให้ดำเนินไปอย่างปกติแม้ว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำกินการพัฒนาความสัมพันธ์ในตลาดนั้นให้ยอมรับสิทธิและหน้าที่ของการใช้กรรมสิทธิ์ส่วนตัวมากยิ่งขึ้น ให้ความหมายว่าทุกอย่างมีเหตุผลการลงทุนและการต้องเคารพสิทธิ ของฟรีที่เคยใช้กันนั้นไม่สามารถทำได้ต้องซื้อหรือมีการตกลงร่วมกันของการใช้จึงทำให้มีสิทธิเกิดขึ้น การแพร่กระจายของการซื้อขายในปัจจุบันการผลิตนำไปสู่ผลทางสังคมวัฒนธรรมในบ้านริมมูล มนุษย์ได้กลายเป็นเครื่องมือในสัญญาการซื้อขายในตลาด

สรุป

ตลาดทำให้เกิดการหมุนเวียนทรัพยากรซึ่งสร้างผลด้านลบในความหมายของความไม่เท่าเทียมกันมากยิ่งขึ้นแม้ว่ามีเสรีภาพเกิดขึ้นโดยเงินเป็นสื่อกลางในการบริโภค การเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์สิทธิในทรัพยากรธรรมชาติเป็นส่วนตัวเป็นกระบวนการทำให้โลกเครือข่ายอ่อนแอลงและมีการปรับตัวที่ไม่เท่ากันซึ่งได้เรียกร่องทุน แรงงาน มากยิ่งขึ้นในการเข้าสู่กิจกรรม การหมุนเวียนในกิจกรรมได้บังคับให้ใช้กฎหมายและกติกาในการเข้าถึงทรัพยากรว่าใครเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์ซึ่งมีความสัมพันธ์กับพื้นที่เศรษฐกิจที่ใช้ในเป้าหมายทางสังคม

¹⁶⁶ อ่างแล้ว.

¹⁶⁷ อ่างแล้ว.แม่จันทร์ สุวรรณกุล.

สถาบันได้สร้างระบบเฉพาะในความสัมพันธ์กับปัจจัยการผลิตมีผลต่อการกำหนดข้อจำกัดของเสรีภาพมากยิ่งขึ้นในกิจกรรมของการหมุนเวียนสินค้าในเงื่อนไขแบบประเพณีที่เคยใช้กันทำให้พลังแบบเก่าค่อยๆสูญสิ้นไป โดยสร้างพลังแบบใหม่ที่อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมการเรียนรู้และการสร้างให้เกิดการยอมรับในอาชีพซึ่งอยู่ในตัวทุนมนุษย์มากยิ่งขึ้นโดยผ่านการประสานโดยทุนทางสังคมของกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการอันเป็นเครือข่ายพลังของคนในพื้นที่อย่างแท้จริงในปัจจุบันที่มีความผูกมัดในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและมีการจัดตั้งกิจกรรมการเข้าร่วม ควบคุมพฤติกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมาย ในแต่ละวันซึ่งในปัจจุบันตลาดได้มีการบูรณาการกันมากยิ่งขึ้นในเชิงสถาบันที่ต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเจ้าภาพเศรษฐกิจในการกำหนดกฎและกติกาขึ้นเพื่อสร้างธรรมเนียมในระบบตลาด อันเป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่ทำให้เกิดช่องทางในการเข้าสู่ตลาดอันนำมาซึ่งพื้นที่ใหม่ในการประกอบอาชีพที่ทำให้ตนเองนั้นสามารถมีตำแหน่งในสังคมโดยพัฒนาการเรียนรู้ผ่านเครือข่ายและสร้างทุนมนุษย์ซึ่งอาศัยทุนทางสังคมของเครือข่ายครัวเรือนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการเข้าสู่ตลาดที่สามารถลดความเสียเปรียบความเหลื่อมล้ำในสังคมได้ในระดับหนึ่งแม้ว่าเป็นโซนการผลิตหรือกิจกรรมที่ไม่เป็นทางการในสังคม

บทที่ 5. ตลาดและเครือข่ายทางสังคมในพื้นที่ทางวัฒนธรรมฝั่งมูล

❖ การตั้งถิ่นฐานของคนบ้านหนองบัวไชยวาน(ประมาณพ.ศ.2390)

❖ การปรับตัวกับพื้นที่ทำกินในช่วงก่อนเป็นสินค้า(พ.ศ.2390-2497)

- ธรรมชาติของคนริมห้วย
- วิธีการและความสามารถเข้าถึงทรัพยากร
- การจัดตั้งการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน
- การแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน: การผนึกกำลังเพื่อการเอาตัวรอด
- การก่อรูปการแลกเปลี่ยนและการค้าระหว่างพื้นที่

❖ ชีวิตความเป็นอยู่แบบไม่เป็นทางการในตลาด(พ.ศ.2497-ปัจจุบัน)

- ปอ: การเชื่อมโยงผลผลิตครัวเรือนสู่สังคม(พ.ศ.2497-2520)
- การวิวัฒนาการขั้นตอนสูงสุดของนายฮ้อย(พ.ศ.2500-ปัจจุบัน)
- ข้าว: ผู้อุปถัมภ์ใหม่โดยรัฐและการรอคอยการช่วยเหลือ(พ.ศ.2508-ปัจจุบัน)
- วัว : ยุทธศาสตร์การต่อรองของพื้นที่(พ.ศ.2500-ปัจจุบัน)
- ตัวตนของตลาดสัญญาะ(พ.ศ.2528-ปัจจุบัน)

❖ สรุป

พื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านหนองบัวไชยวาน ตำบลโนนสัง อำเภอกันทรารมย์ จังหวัดศรีสะเกษ - ตัวแทนกลุ่มที่ลุ่ม ทำนา และหาของป่าการเกิดขึ้นมาของตลาดนั้นเกี่ยวข้องกับการปรับตัวของครัวเรือนเพื่อเข้าถึงทรัพยากรโดยยึดถือจุดตั้งการผลิตในพื้นที่เป็นสำคัญ ข้อจำกัดของระบบธรรมชาติและความสะดวกไม่แน่นอนในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กำหนดสได้ลความคิดที่ควบคุมพฤติกรรมระหว่างเจ้าภาพเศรษฐกิจได้ให้ความหมายปัจจัยการผลิตเป็นสินค้าทำให้เกิดตลาดขึ้นในพื้นที่พร้อมกับกิจกรรมแบบการเกื้อกูลกันโดยอยู่ที่คุณค่าของความตรึงแน่นของสังคมให้ความหมายในแต่ละช่วงเวลา การอาศัยพึ่งพาฐานทรัพยากรเดิมไม่สามารถสร้างความสามารถในการแลกเปลี่ยนต่อการตอบสนองปัจจัยการบริโภคและการเปลี่ยนแปลงกรรมสิทธิ์ของส่วนรวมเป็นส่วนตัวทำให้เกิดตลาดควบคู่กับการเข้ามาจัดตั้งการผลิตในรูปแบบการค้าทำให้ผลผลิตเปลี่ยนแปลงเป็นสินค้าในตลาดซึ่งจะเห็นได้รายงานการศึกษา

การตั้งถิ่นฐานของคนบ้านหนองไชยวาน(ประมาณพ.ศ.2390)

ประวัติศาสตร์บ้านหนองบัวเกี่ยวข้องกับการอพยพการตั้งถิ่นฐานของคนในพื้นที่ว่า "บ้านเฮาประมาณร้อยสี่สิบปีแม่หนูลูกเพิ่น อยู่บ้านไกลกัน"¹ เนื่องจาก"ผิถิ่นนี้แหละจึงได้ย้ายมา

¹ นายสา บุญสุข อายุ 87 ปี. ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริยะ ผู้สัมภาษณ์, ที่วัดบ้านหนองบัว หมู่ 3 ต.โนนสัง อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2548

ปลาก็มีหลาย เขาก็เลยมาอยู่จับปลา เอ็ดนาละ”⁶ ซึ่งคนอพยพตามมาประมาณ 60 ปี เป็นกลุ่มนอกชาติพันธุ์ต่างได้ให้ข้อสนับสนุนแนวคิดนี้ว่า “มาจากบ้านอีตู่หน้าดีตะวันตกกันทรมย์หนา เพิ่นพากันมาจั่งได้บุจั่งได้เริ่มเอื่อนอยู่นี้เป็นก่อนเป็นกลุ่มอยู่...มามาเอ็ดไฮเอ็ดนา ว่านามันงามสมัยแต่ก็เข้านี้ท่วมหลังค้ำหลังม่านเพิ่นว่าแต่เก่า มาปลูกเข้าเอ็ดไฮเอ็ดนา กินใช้เหลวจับเอาดินเอาดอนไปท่อนันตี”⁷

การอพยพมารวมกันของชุมชนเองและเครือญาติได้สร้างความมั่นใจว่าสถานที่ตนเองเลือกไปนั้นสามารถสร้างหลักประกันให้ตนเองอย่างแน่นอนเมื่อพิจารณาสภาพพื้นที่รอบข้างแล้วว่า “คือว่ามันอุดมหลายอย่างลำห้วยเยอะกะปลูกข้าวได้ดีนำ มันอุดมดีไผะกะอยากมาอยู่ดี บ่อนจั้งจั้น ผาภูมุลชุมเขานี้สืว่าเป็นบ้านเดียวกันโลด มาชื่อว่าเป็นบ้านมาอยู่หนองบัวกะว่าเป็นบ้านหนองบัวน้ำกัน” มีน้ำจากห้วยเพื่อการเพาะปลูกสามารถมีข้าวและปลากินอย่างแน่นอนในพื้นที่จึงตัดสินใจอพยพมาตั้งบ้านหนองบัว นอกจากนั้น มี “ป่าผือ ป่าแขว ป่าโสน มันเป็นป่าอันนี้แหละเค้ามาทำไถนี้แหละป่าที่เขาเอามาทำถ่าน เป็นคล้าย ๆ ป่าโกงกางแบบอีสาน มีต้นไม้ใหญ่แต่ห่าง ต้นไม้ใหญ่ ๆ เขาก็เอามาสร้างบ้านได้ แต่ก่อนนั้นบ่ได้ใช้ถ่านได้ครึ่งใช้แต่พื้นเลยใช้ฟืนอย่างเดียว หะกามาใช้ถ่าน”⁸ ธรรมชาติของป่าแบบนี้ทำให้ “ปลาชอบอยู่ ป่าผือป่าแขว เป็นป่าที่ใช้อยู่ในพื้นที่ในบริเวณนี้พื้นที่ทั้งหมดสมัยก่อนไปตกปลานี้มองบ่มีเค้าใช้ “สุม” ปกติเขาเอ็นสุมที่จักรสานจากไม้ไผ่ ไม้ไผ่แห มันฮกครับมันเป็นป่าหนา สมัยนั้นมันใช้แหไม่ได้ เพราะว่ามันรก”⁹ ตรงนี้เป็นหนองหรือครับแล้วเอาควายไปปล่อยไว้ ครับ ครับเป็นป่า โตหนองมันเป็นเลิงไปเลยนะ ป่าผือ ป่าแขว พอตีควายกินดี พวกไปนำควายก็มี พวกไปนำปากก็มี เพราะว่าไปนำปากะไปตัดไม้ตัดฝ้าย ถางไร่”¹⁰

ในขณะที่บริเวณรอบข้างสามารถใช้พื้นที่เช่นลำห้วยและแม่น้ำมูลในการหาอยู่หากินเพื่อตนเองว่า “ ห้วยสะบ้า แล้วก็ลำมูลลำชะยุงก็มีก็มีตามห้วยชะยุงห้วยสะบ้าหนองบัวไชยวานแล้วกะมีแม่น้ำมูล บ่อนหากินสะดวก มันรอบตัวเลยครับ แม่น้ำมูลระยะทางจากนี้ไปกิโลหนึ่ง ไปคุทางไปทุกที่... มูลมันเป็นน้ำที่ถ่ายเท ห้วยสะบ้าเป็นลำห้วยเล็ก ๆ มันเป็นแขนงออกจากห้วยชะยุงขึ้นมา ห้วยชะยุงเป็นห้วยใหญ่รองจากมูลมา ปลาอร่อยนี่อยู่น้ำมูล มันขึ้นอยู่กับความสะดวกในการหา สิบไปไกลหรือไปไกล ความสะดวกความใกล้ความไกล ไปหาปลาหากิน หาใส่ครอบครัว ผักตามลำห้วย แค่นี้มันกินผักตามลำห้วยแหละ ผักป่าน้อ กะมีผักกระโดนผักเม็ก ผักหวานผักหยั่งแห่นหลายผักอยู่นี้แหละ มันบ่มีผักคือคู่มือนี้แต่ครับแต่ก่อนมีแต่ผักหากินเอง

⁶ พ่อบุตรดี ประสารอายุ 81ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่9. หมู่.3 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษเมื่อวันที่ 9 มีนาคม 2548

⁷ พ่อก้อน พรหมบุญ อายุ 87ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่วัดบ้านหนองบัว หมู่.3ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม 2548

⁸ อ้างแล้ว.พ่อบุญทัน สีใส.

⁹ อ้างแล้ว.นายโสภา คำสิริ.

¹⁰ อ้างแล้ว

ฝึกตามธรรมชาติขึ้นเอง”¹¹ ห้วยสะบ้าเป็นห้วยหนึ่งที่ไหลสู่แม่น้ำมูลคือมีลักษณะ”เป็นห้วยที่ลักษณะคดโค้งก็ประมาณ 30 กิโลเมตร เกิดที่บ้าน แม่น้ำบ้านหยั่งสะพานบ้านอีโก้ไป โพร้ลังกา โพร้ลังกา อำเภอกันทรารมย์ละ มันอยู่ที่คดโค้งของกันทรารมย์ประมาณจกิโลละ ถ้าตรงไปเลยจากนี้ประมาณ 15 กิโลเมตร แต่มันเป็นที่คดโค้งไปตามลักษณะของลำห้วย นี่ละน้ำทั้งหมัดมันไหลลงห้วยสะบ้า ห้วยสะบ้าไหลลงห้วยขยุง ห้วยขยุงไหลลงมูล อ้อมมันเป็นห้วยที่ก่อนถึงแม่น้ำมูลอาจสีพอกับน้ำมูล”¹²(ดูรูปภาพที่2 ประกอบ)

นอกจากนั้นชาวบ้านในอดีตได้เล่าประสบการณ์ของการใช้ธรรมชาติในการปรับตัวเองให้สามารถอยู่ได้แบบสบายๆว่า” มันหาห้วยกะได้ง่ายหนา หาของง่าย หากินง่าย เต็มวันหากินกะยาก หาปลาจะง่ายล่าวว่า หาฮ้างแห้วฮ้างหยั่งหากินกะแล้ว พวกสัตว์ป่าพวกกระแตพวกอะไรนี้มีเยอะสมัยเก่า จับกะไปพั่นแหลวนำป่าพั่นติ ป่าอยู่นานี่หลาย พวกอีเห็น พวกกระเจง พวกอะไรนั่นแหละหลาย”¹³ ห้วยสะบ้าได้ใช้พื้นที่ร่วมกับหมู่บ้านอื่นๆในการจับปลาเหมือนกันว่า” แต่ก่อนห้วยสะบ้าเราไม่มีนบนะ ... ไหลลงไปตกห้วยขยุง มันก็เป็นน้ำแห้งมันก็มีเฉพาะในฤดูฝน เพราะว่าแม่น้ำมูลมันไหลอยู่ตลอดปีเลย บ้านอื่นก็มาหา มันก็ใหญ่เพราะต่างบ้านหนองหวายโนนสังข์เขาก็กมาหาเหมือนกัน”¹⁴ เห็นได้ว่าจุดตั้งในการทำมาหากินของพื้นที่มีความเหมาะสมอย่างมากสำหรับการปรับตัวเพราะสามารถเลี้ยงสัตว์เพาะปลูกได้ แหล่งอาหารธรรมชาตินั้นสามารถเอามาใช้ประกันการบริโภคได้อย่างต่อเนื่องและป่าไม้นั้นสามารถนำมาใช้ในรูปแบบต่างๆที่เป็นประโยชน์ต่อครัวเรือน ดังนั้นความอุดมสมบูรณ์แบบนี้ถือว่าเป็นหัวใจที่สำคัญของคนในอดีตสำหรับการตั้งถิ่นฐานหลังจากประสบปัญหาจากโรคระบาด (ดูรูปภาพที่ 3 ประกอบ)

รูปภาพที่ 2 ห้วยขยุงก่อนลงสู่ลำน้ำมูล

เมื่ออพยพมาตั้งถิ่นฐานกันตอนแรกนั้น มาตามกลุ่มของตนเองโดยมาตั้งบ้านใกล้แหล่งน้ำ ซึ่งในอดีตนั้นไม่มีใครเป็นเจ้าของ จึงได้จับจองที่เป็นของตนเองตามความชอบและความสามารถที่ตนเองมีอยู่ว่า ” กะเลยย้ายมาตั้งอยู่ตรงหนองจับไผ่จับมัน คือว่าเฮาสีเอาหม่องนี้ ไผ่สีเอาหม่องได้ ปั่นกันเลย พวกเดียวกัน กะพ่อสำเพ็งพ่อมาตั้งบ้านเทียบแรก เลาพาหมุ่มมาตั้ง ... เขาจะเว้ากันว่าโตเอาบ่อนนี้ เฮาเอาบ่อนนี้กะจะบอกกัน กะเอาของไผ่ของมัน ยังบ่มี ยังเป็นป่าบ่โดนปานได้ แต่คันสีเป็นบ้านใหญ่กะโดนอยู่ ตอนแรกมาตั้งประมาณ 30 หลัง มีทางอื่นมาน่า บ้านอื่น มาแต่เมืองเหนือกะมี

¹¹ อ้างแล้ว.พ่อบุญทัน สีใส.

¹² พ่อสำลี สุดดาวงค์ อายุ54ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์,ที่ตลาดริมถนน ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ เมื่อวันที่16 พฤศจิกายน 2547

¹³ อ้างแล้ว.พ่อก้อน พรมบุญ.

¹⁴ อ้างแล้ว.พ่อโสภา คำสิริ.

ทยอยกันมาจากจังหวัดอื่นนำ ที่แรกบ่ตันมีกลุ่มอื่น ครับ พวกเดียวกันกะคือว่าย้ายจากโพนมา มาตั้งอยู่ที่นี่เลยเอ็นว่าหมู่บ้านหนองบัว ครับเรื่องอะไรกัน”¹⁵

ผลที่เกิดขึ้นทำให้เราเห็นว่าที่ดินในฐานะกรรมสิทธิ์และสิทธิของครัวเรือนมาจากการใช้ แรงงานของตนเองในการโค่นป่าเพื่อสร้างที่นาให้เกิดขึ้นในพื้นที่ซึ่งต้องใช้ความพยายามอย่าง มาก เพราะฉะนั้นใครมีแรงงานมากก็สามารถจับจองพื้นที่ได้มากในเวลานั้นเพราะต้องสร้าง หลักประกันในการบริโภคทางกายภาพให้แก่ครัวเรือนเป็นสำคัญ ส่วนคนที่อพยพมาภายหลัง นั้นก็ใช้วิธีการต่างกันเล็กน้อยกล่าวคือ “กะมาเว้านำพ่อใหญ่อ่อนหละก่อนสิเข้ามา “ว่าดินนี้สิอยู่ นำได้บ่” “ได้” บ่กันอยู่ต่อไปกันเรื่อย ๆ บ่หวงบ่กันอยู่ยังอยากเป็นหมู่บ้านน้อย แต่ก่อน ที่ดินขอกันอยู่ได้กะครบ ขอกันอยู่ขอกันอยู่ได้ อยู่ได้กะได้แล้วแต่เอาไปเรื่อย ๆ ส่วนมากแล้ว เขาจะเอาที่ไหนก็ได้แต่ก่อน แล้วแต่สิเอาเลือกเอาเลย ก็คือจับจองไปเลย”¹⁶ การขอที่ดิน ภายในพื้นที่ให้ความหมายของเขตการปกครองที่ดินของแต่ละคนที่อ้างสิทธิ แต่ยังเป็นป่าอยู่หาก ใครที่ต้องการที่ดินทำกิน เมื่อไปบอกกล่าวแล้ว หากได้รับอนุญาตสามารถเริ่มต้นถางป่าได้ทันที เพื่อประกอบกิจกรรมของตนเอง เป็นแนวทางสไตล์ความคิดของคนที่นี่ของการเข้าถึงทรัพยากร ในฐานะปัจจัยการผลิต จึงทำให้เกิดคลื่นอพยพเข้ามาในหมู่บ้าน

ดังนั้นเพื่อสร้างกำลังใจให้เกิดขึ้นในพื้นที่หลักจากที่อพยพมาแล้วก็มีการตั้งศาลเจ้าปู่ ขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองในพื้นที่ให้อยู่เย็นเป็นสุข โดยถือว่าเป็นเสมือนผีประจำบ้านว่า”นับถือ มีเจ้าปู่ตา ...แต่ก่อนมันศักดิ์สิทธิ์จริง ๆ นะตอนเจ้าปู่ ตอนกลางคืนนะผีมาตรวจบ้านเจ้าปู่ ตรวจ บ้าน เป็นม้าขาว ๆ ตัวใหญ่ ๆ มาขาวนั้นดิ ตามบ้านตอนกลางคืน มีคนเคยเห็น หมามันหอนมัน เห่าหนา ไอ้คนแก่คนนั้นก็ลุกขึ้นมา ก็ได้ซ่อน ได้ไม่ไปปาม้าเขาละ พอปามาเขา คืบหลังเขากี มาจับเอาแกไป ไม่ตาย เขาเอาไปเป็น ๆ เขาเอาไปตอนเจ้าปู่ เขาไปถามว่า “ทำไมจึงเขวี้ยงไม่ใส่ ม้าเรา” แล้วแกก็นึกว่าม้ามาจากไหนก็ไม่

รูปภาพที่ 3 แสดงจุดตั้งหมู่บ้านใกล้เคียงหนองบัว

รู้ แกก็แกไป “ทีหลังอย่าทำนะ”..แกเป็นจ้ำ เป็นคน เลี้ยงผีตัวนั้นแหละ จ้ำเป็นเพื่อนกับผีนั้น เป็นคน รักษาเขาก็บอกไปอย่างนั้น ตกฤดูปีก็เก็บเงินบ้าน ละ 5 บาท 10 บาท ไปซื้อไก่ซื้อเหล้าไปเลี้ยงเขา ต้องจ่าย จ่ายเหมือนกันทุกบ้าน ซื้อเหล้า ซื้อไก่ ซื้อ อะไรไปเลี้ยง ตกฤดูปี เดือน 6 มาไม่ได้ เพราะว่ามัน ไม่มีวันแน่นอนหนา ถ้ามาเจอมันก็ได้ดู บ้านนอก เขาเรียกว่าเดือน 6 มันเดือนอะไร พฤษภาคมนี่แหละ”¹⁷ กลายเป็นการเคารพของคนในพื้นที่เป็นต้น มาที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเจ้าปู่โดยคนในพื้นที่ให้การเคารพในพิธีกรรมที่ตนเองได้คิดค้น

¹⁵ อ้างแล้ว.พอบุตรดี ประสาร.

¹⁶ อ้างแล้ว.พอบุญทัน สีใส

¹⁷ พอวรรณะ สุวรรณไชยะ.อายุ 75 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่ บ้านเลขที่52/1 ม.8 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ เมื่อวันที่10 มีนาคม 2548

ขึ้นมาและนำมาใช้เฉพาะพื้นที่ซึ่งคนในหมู่บ้านหากมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อและศาสนาต้องเข้าร่วมทางกิจกรรมในพื้นที่อย่างปฏิเสธไม่ได้จึงถือว่าเป็นคนในพื้นที่ทางวัฒนธรรมบ้านหนองบัวอย่างแท้จริงเช่นประเพณีขึ้นบ้านใหม่”คำมาคุณน้ากัน”มีเสื้อมีหมอนไป

ช่วยกันนะเขาเชื่อว่าเขาปลูกบ้านอย่างนี้ในะมันยังไม่ให้คนขึ้นนะบ้านนี้ ขึ้นนอนไม่ได้นะ เพราะว่าบ้านนี้มันยังไม่ทันได้ขึ้น คืออย่างนี้ะพอเราปลูกบ้านเสร็จเราก้ไปหาเจ้าของรักษาเรา หมอธรรม เขามีดอกไม้มากบอก เพื่อให้คุณพระพุทธรูป พระธรรม ช่วยปกปักรักษา ”¹⁸ (ดูรูปภาพที่ 4 ประกอบ)

รูปภาพที่ 4 ศาลปู่ตาประจำหมู่บ้าน

การปรับตัวกับพื้นที่ทำกินในช่วงก่อนเป็นสินค้า(พ.ศ2390-2497)

ธรรมชาติของคนริมห้วย

ประวัติศาสตร์สังคมวัฒนธรรมของพื้นที่ทางวัฒนธรรมหนองบัวเกี่ยวข้องกับการปรับตัวเองให้เข้ากับลักษณะธรรมชาติของพื้นที่ ซึ่งหากพิจารณาแล้วในมุมมองของคนในพื้นที่ให้ความสำคัญในเรื่องของทรัพยากรที่สำคัญคือข้าว เหลือง อ้อย กล้วย และปลาตามมา ดังนั้นเมื่อมาตั้งถิ่นฐานในพื้นที่การกิจหลักเลยคือทำอะไรที่จะมีที่นาของตนเองให้เกิดขึ้นเพื่อสร้างให้เกิดการประกันผลผลิตของตนเองในพื้นที่ซึ่งเมื่อพิจารณาจากพื้นดินที่เป็นปัจจัยการผลิตสมัยนั้นเห็นว่า ” ดินมันดี ปลูกข้าวลงมันก็งามเลย ดินร่วนปนทราย ดินร่วนปนทรายเหมาะสมกับการปลูกข้าวมาก คือเราไม่ต้องทำงานหนักใช้ไหมครับ หมายความว่าถ้าหากเป็นดินร่วนปนทราย สมัยก่อนเราแค่ไปดำก็ได้ข้าวมาแล้วคือการที่ดินมีสภาพเป็นแบบนี้ทำให้ที่ดินของเราเหมาะที่จะปลูกข้าว”¹⁹ “มันก็เป็นที่ราบ ที่ราบลุ่มดินก็เหมาะสม ดินร่วนปนทรายฝ้ายทึศ ตะวันออก ทำฝั้งโน้นโดยมากทำฝั้งโน้น”²⁰

คนในสมัยนั้นก็มาตั้งรกรากและจับจองที่ดินเป็นของตนเองโดยภารกิจที่สำคัญคือการพยายามสร้างแปลงปลูกของตนเอง การเลือกที่ดินก็มักจะไปเลือกตามริมห้วย หนองน้ำ หรือริมน้ำมูลเพื่อสะดวกสำหรับการไถถางและการใช้น้ำสำหรับการปลูกข้าว ซึ่งเป็นลักษณะนามตามอยู่ใกล้ริมแม่น้ำมูลและหนองน้ำในพื้นที่ การตั้งถิ่นฐานเพื่อการปลูกข้าวเป็นที่มาของความคิดและจิตสำนึกของคนอยู่บ้านห้วยที่ต้องคิดในแต่ละครั้งเพราะ ”คนสมัยก่อนนี่อดอยากคือว่าสมัยก่อนตอนที่พ่อผมปู่ผมยังหาข้าวกิน ...ก็หาเอาปลาหาปลาหาปลาไปแลกข้าวเขามากิน

¹⁸ เวทีการสนทนาผู้อาวุโส 60ปี.ผู้ดำเนินรายการ นายชินสัคค สุวรรณอัจฉริย,ที่บ้านเลขที่69/1 ม.3 ต.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 11 มีนาคม2548

¹⁹ อ้างแล้ว.พ่อบุตรดี ประสาร.

²⁰ นายกุล พงษ์พันธ์ อายุ 57 ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัคค สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 23 หมู่ 8.ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ เมื่อวันที่10 มีนาคม 2548

มันก็ได้นิดหน่อย ไม่พอกิน เกือบทุกคน”²¹ เป็นสภาพของคนในพื้นที่ที่ต้องเผชิญใน ชีวิตประจำวันว่าทำอะไรที่จะมีข้าวปลาอาหารกินสักมื้อ จากธรรมชาติของบ้านริมห้วยได้ สร้างวิธีการปรับตัวของคนในพื้นที่เกิดขึ้นต้องปลูกข้าวอย่างเดียว ดังนั้นเริ่มต้นทำแปลงปลูก ของตนเองขนาดเล็กขึ้นมาก่อนตามแรงงานที่มีอยู่ในครัวเรือนซึ่งแปลงปลูกขนาดเล็ก “แต่ก่อน เรายังไม่สนใจเราทำนิด ๆ หน่อย ๆ ก็ทำทั้งแปลงนั้นแหละ คนมีเท่าไรก็ทำคนละสิบไร่ยี่สิบไร่ อะไรก็ทำแต่ว่ามันไม่งามเหมือนทุกวันนี้ ข้าวน้อย ๆ ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลงยังไม่ได้ใส่ปุ๋ยไม่ได้ใส่ อะไร มันก็ได้นิดหน่อย ไม่พอกิน เกือบทุกคน”²² การสร้างที่ไร่นาของตนเองขึ้นอยู่กับ จำนวนแรงงานในครัวเรือนถ้าเป็นครอบครัวคนหนุ่มสาวในสมัยนั้นอาจต้องใช้เวลานาน ช่วงเวลานั้นต้องเอาปลาไปขายที่ตลาดวารินจึงสามารถที่จะเลี้ยงชีพตนเองได้ว่า “ขังใส่น้ำ ใส่ใน คุแล้วหายไป ข้างละ 12 กิโลแล้วเป็นปลาตุก ปลาช่อ ปลาช่อนนี่แหละ เอาไปขายให้คนในเมือง ขายกิโลละ 6 สลึงค์ ได้ไปหาซื้อมาต้มเราต้องไปซื้อที่ข้าวกินนี้นานมากกว่าเราจะมีที่นาเองกว่า เราจะได้ปลูกข้าวประมาณ 10 ปี”²³

ดังนั้นคนที่สามารถอยู่ในพื้นที่นี้ได้ต้องมีที่นาสำหรับการปลูกข้าวหากไม่สามารถทำได้ ตอนแรกเริ่มนั้นจำเป็นต้องค้าขายโดยเฉพาะปลากับภายนอกหรือต้องเป็นคนทำงานกับคนที่มี ที่ดินจำนวนมากว่า”คือมันมาเอ็ดไฮ้เป็นลูกจ้างเขาบ้างจึงสิหนาเอ็ดนำฟีนาน้องจึงได้กะตาย จึง ว่ามาเหมิดคร้ว จึงว่ามาเหมิดซุ่ม ผู้ใหญ่จักกำหนดหนานั้นเป็นคนรับใช้ไปจั้งขันไปบ้านนำ ของผู้ได้สิร่าสิรวย ว่ามาเอ็ดไฮ้นี้หนานามันดี แต่ก่อนคนไหนที่เขามีที่ยาเยอะ ๆ เขาจะเอา ลูกจ้าง ลูกจ้างเขาเรียกว่าลูกจ้างประจำเวลาหนานาก็จะไปช่วยงานแล้วก็จะแบ่งข้าวให้มากะมา ได้เมียอยู่นี้มาเหมิดซุ่มเฟิ่น”²⁴ เป็นลักษณะของการปรับตัวร่วมกันของคนในพื้นที่โดยเฉพาะคน ที่ยังไม่มีที่นาเป็นของตนเอง ประเด็นของการปลูกข้าวถือว่าเป็นเรื่องของความเป็นความตาย ของคนในพื้นที่สมัยนั้นเนื่องจากควายเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญสำหรับการปลูกข้าวคือสำหรับ การใช้แรงงานในการไถนาโดยแต่ละครอบครัวมีความจำเป็น ในสมัยนั้นต้องใช้เงินในการ แลกเปลี่ยน เพื่อให้ได้ควายตัวหนึ่ง และอีกตัวหนึ่งนั้นต้องใช้เงินในการแลกเปลี่ยน จึงต้อง ทำงานหาเงินควบคู่กันไปทำให้เกิดนายฮ้อยในพื้นที่เพื่อทำหน้าที่เอาควายมาขายให้แก่คนใน พื้นที่แล้วยึดถือเป็นอาชีพหลักแก่ตนเองในการสร้างรายได้ว่า “พ่อใหญ่หงช่วง... เฟิ่นซื้อบ่แมน เฟิ่นซื้อหน้อยเฟิ่นซื้อผู้ละสิบโตสิบสี่สิบห้าโตพูนผู้หนึ่ง ๆ อันพวกนี้กะซื้อผู้ละโตสองโต คือว่าซื้อ มาใช้งาน คือว่าซื้อมานี้กะขายให้หมอนั้นหมอนั้นกะขายให้หมอนั้นไปจั้งขันหนา ส่วนมาก เขาจะซื้อมาใช้แรงงาน ซื้อมาใช้แรงงานเฮานี้แหละเอามาไถนา เออซื้อมาเอ็ดนาเฮานี้แหละแล้วก็ เอาไปลากใส่อะไรใส่อี้อ้อยหนะ ขันบ่ติกะขายหนิ เหมือนไม้ทุกวันนี้หนะ”²⁵

²¹ อ้างแล้ว. พอกุล พงษ์พันธ์.

²² อ้างแล้ว. นายโสภา คำสิริ.

²³ อ้างแล้ว. พอบุตดี ประสาร

²⁴ อ้างแล้ว. พอก้อน พรมบุญ.

²⁵ อ้างแล้ว. พอบุตดี ประสาร.

ประวัติศาสตร์ของพื้นที่ที่ผ่านมาในช่วงเวลานั้น จำเป็นที่ต้องใช้เงินกำหนดให้เกิดนาย
อ้อยที่มาเสริมช่องโหว่ตรงนี้เพื่อให้ชาวบ้านสามารถเข้าถึงเครื่องมือการผลิตได้ ในขณะเดียวกัน
กลายเป็นรายได้หลักสำหรับตนเอง ควายกลายเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับทุกครอบครัวในการผลิต
ว่า "คนอยู่บ้านหนองบัวเกือบทุกครอบครัวจะต้องมีวัวมีควาย มีทุกครอบครัวเลยเพราะไม่งั้นก็
ลากไม่ได้... เป็นเรื่องสำคัญมากบ่มีพวกนี้กะบ่ได้แหลว"²⁶ เพราะหน้าที่ของควายนอกจากการ
ช่วยเหลือการทำงานหรือผ่อนแรงงานการผลิตของครัวเรือนแล้วยังมาใช้ในการกิจกรรมอย่างอื่น ๆ
ด้วยสำหรับการแลกเปลี่ยนกับตลาดกล่าวคือ "ควายนี้นั้นใช้ได้หลายอย่าง ไถนากับถีบอ้อย ลาก
เกวียนอีก ถ้าไม่มีอยู่ลำบาก อยู่ไม่ได้ แก่ของไปไร่ไปนาอย่างนี้แหลว เป็นการขนส่ง แก่อย่างนี้
แหลว เอารถลากไปนี้ ห้วยสะบ่านี่ก็ขึ้นเกวียน แต่ก่อนนะ เดี่ยวนี้เขาไม่เอาแล้ว คำขายสมัยก่อน
มีเหมือนกัน แต่มันไปในเมืองไม่ค่อยได้หนา ไปตามบ้านนอก ไปหนององ หนองหวาย ไปอย่าง
นั้นแหลว หนองหวายอยู่ตรงโน้น หนององก็อยู่ตรงโน้น โนนสังข์ก็อยู่โน้น ถ้าเรามีอะไร แต่ก่อน
มีอ้อย ปลุกอ้อยตาแดง ขึ้นเกวียนไปขายบ้านโน้นบ้านนี้ไปอย่างนั้น ไม่ใช่ น้ำอ้อย เอาลำนันไป
ขาย เขากินล่ำสด ๆ มันหนา กินเลย เขาก็ปลุก .. เอาอ้อยไปขายด้วย ชีวิตของคนแต่ก่อนรู้สึกว่า
จะลำบาก"²⁷

ธรรมชาติของพื้นที่ช่วยสร้างการปรับตัวของคุณลักษณะของมนุษย์เศรษฐกิจในพื้นที่ว่า
ต้องมีความสามารถในการสร้างการดำเนินชีวิตตนเองให้ได้ เพราะพื้นที่ปลูกข้าวนั้นมีข้อจำกัด
จึงเกิดการแก้ไขปัญหาโดยเดินทางนำผลผลิตเข้าสู่ตลาดวารินที่เป็นศูนย์กลางในพื้นที่(ตั้งอยู่
ห่างจากพื้นที่ประมาณ 20 กิโลเมตร)อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องใช้ควายในขณะเดียวกัน
สำหรับการแลกเปลี่ยนผลผลิตกับเพื่อนบ้านในละแวกหรือเขตที่มีผลผลิตที่ตนเองจำเป็นต้องใช้
ควายในการเดินทางแบบเกวียนจึงสามารถเข้าถึงทรัพยากรได้ แม้ว่าที่ดินที่ใช้สำหรับเพาะปลูก
นั้นเป็นดินร่วนปนทรายแต่ละคนมีที่ดิน" ไร่ 5 ไร่ 6 ไร่ อ้อย ส่วนมากก็ 30 กว่ากิโลต่อไร่"²⁸

เนื่องจากความสามารถถ่วงการผลิตที่ต่ำก่อให้เกิดปัญหาในการประกันการบริโภคทำให้
ครอบครัวในพื้นที่ต้องทำงานอย่างอื่นไปพร้อมกันด้วยจึงสามารถอยู่รอดได้ หากไม่มีควายใช้
วิธีการ " ยืมไปกะเช่าเพื่อนนั้นแหลว เช่าเพื่อนปีละสมัยนั้นมันมีแล้วสมัยที่พ่อเกิดมันมีแล้วมีแล้ว
เช่ากัน เช่าควายเขามาเอ็ดนาที่เขากะคิด บางคนเขากะขันคนสิถึกกันแนเขากะคิดอยู่เขาหัก
บ่เอาหลาย กะเอาแสนหนึ่งสองแสนไปหันหนาเอาเช่า ข้าวแสนคือสิบสิบหมื่นหนึ่งก็สิบสองกิโล
ร้อยยี่สิบกิโล สิบหมื่นนั้นแหลวแสนหนึ่ง ร้อยยี่สิบกิโลนั้นแหลว คือเอาไปเป็นค่าแรงของควายที่
เอาไปใช้ไถนา แต่ว่าต้องใช้แรงงานของเราเองเพราะว่าเรายืมเขาไป ยืมเขาไปแล้วก็ใช้ค่าแรง
ของควายของเขาครบแต่ก่อนนะครบแต่ก่อน .. เอาหลายกะเกินร้อยยี่สิบนั้นแหลว สามร้อยสี่
ร้อยพันตีควายนี้เอาไปใช้จนตลอดฤดูกาลทำนาเขาแล้วพุนแหลว .. คนเอ็ดแบบนี้บ่หลายดอกน้อ
บ่หลายดอก ส่วนมากมีของจะของเองเหม็ด ส่วนมากเขาจะกระตือรือร้นในเรื่องอยากจะได้

²⁶ อ้างแล้ว.

²⁷ อ้างแล้ว.นายวรรณะ สุวรรณไชยะ.

²⁸ อ้างแล้ว.

ควายมาใช้แรงงานภายในครอบครัว ชน่อยากได้ควายเขาจะเอ็ดไฮ้เอ็ดหยั่งขึ้น เอาจากอ้อยต่อจากอ้อยมาหั่นกะปอเต๋บาดนี้”²⁹ หรือวิธีอย่างอื่นที่ได้ควายมาคือ “ซื้อฝ้ายซื้อมาเอ็ดมาหยั่ง เริ่มยังไม่ทันได้ปลูก ต่อมากะมาปลูกซื้อบ้านจะของ ... เอ็ดของจะของเอามาทอดผ่านอกจากนี้กะหาปลาหาปูกินไปเป็นวัน ๆ ไป ควายกะบ่ทันได้แหลวเงินบ่ทันหลายแต่เริ่มต้น ค่อย ๆ หาไป ๆ กะคอยมาได้เงินกะหลายขึ้นแน กะพอได้ซื้อควายแน ทอได้ควายแต่ก็มันบ่แพงเตละโตะสามสิบสี่สิบบาทกะมีควายนี้ หาซื้อตามบ้านเขานี้ บ้านรอบ ๆ”³⁰

ควายมีความสำคัญอย่างมากในฐานะเครื่องมือการผลิตหลักและหลักประกันชีวิตของคนในพื้นที่ ชีวิตประจำวันนั้นเกี่ยวข้องกับการหาและใช้ทรัพยากรที่จำเป็นสำหรับการบริโภคเช่น “เกลือสมัยก่อนเค้าก็มีบ่อเกลืออยู่แถวนี้แหละ ที่ใกล้ ๆ กับหมู่บ้านมันเป็นแหล่งเกลือ เกลือธรรมชาติ เรายังไปซุด เขาเรียกว่าบ่อเฮียดบ่อเกลือ ก็ไปใช้ทั้งหมู่บ้านนั้นแหละ แถวนี้ก็มีอาจจะไม่พอใช้ เกลือนี้เอามาใช้ปรุงอาหารทุกอย่างจะปิ้งปลาปิ้งอะไรก็ทาเกลือ ทำปลาร้าก็ใส่เกลือ ปลูกเองพริกปลูกเองแล้วก็ได้ใส่ปุ๋ยไม่ได้ฉีดยา ใส่มูลสัตว์ก็พอนิดหน่อย”³¹

ดังนั้นธรรมชาติของคนได้ถูกสร้างขึ้นเพื่อให้สามารถปรับตัวได้ที่คลองตัวมากยิ่งขึ้น โดยปลูกพืชเอาไว้กินในพื้นที่นั้นเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่สามารถบริโภคได้เพราะว่าในอดีตนั้นไม่มีตลาด ทุกครัวเรือนจึงต้องมี”กะป๋ากกล้วย ป๋ากกล้วยไกล ๆ นี่ป๋ากันดเต็มนี้บ่อนเอื่อนี้กะคือกัน ... กล้วยมันขึ้นเยอะกะเขาปลูกสวนเขา.. เอ้ากะปลูกไว้ถ้ากิน กะปลูกกล้วยผู้ละส่วนผู้ละไว้ผู้ละสองงานสามงานนี้แหละ เออต้องมีไร่กล้วยไว้สับปะรดเป็นที่สวนที่สวนหนาปลูกไว้เพื่อกินข้าวก็ทำนาธรรมชาติแหละ กล้วยกับสับปะรดนี้มีมาแต่เด็ก ๆ ทุกบ้านกะมีเขาปลูกไว้สระเท่งนี้หละสวนทางนอก”³² คนบ้านห้วยพยายามรักษาความสามารถของตนเองไว้ท่ามกลางการสนับสนุนให้ชีวิตตนเองนั้นมีความปลอดภัย ภายใต้การเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และพลังการผลิตที่ต่ำในพื้นที่ ในเวลานั้นการประกันการหมุนเวียนผลผลิตให้ได้ตามฤดูกาลขึ้นกับธรรมชาติสร้างให้เกิดความยุ่งยาก บ้างก็ได้ผลผลิตบางปีก็ไม่ได้ผลผลิตอันเป็นธรรมชาติของสังคมคนบ้านห้วย”ต้องทำการเกษตรปลูกอ้อย ปลูกข้าว ปลูกทุกอย่างหละ”³³ สำหรับการพึ่งพาตนเองเป็นหลักจากธรรมชาติทำให้คนที่อยู่ที่นี่ได้ต้องมีความสามารถในการจับปลาได้ด้วย”ต้องจับปลาเป็น ใกล้ที่ไหนก็ไปที่นั่นใกล้ห้วยชะยุ้งก็ไปล่าห้วยชะยุ้ง แตกต่างกันไปปลาลำน้ำมูลนี้มันอร่อยกว่า ไปที่น้ำมูลมากกว่า เขาก็ใช้เบ็ดใช้แห แตกต่างเพราะว่าลำน้ำมูลมันเป็นน้ำที่โล่งไม่มีอะไร ไม่มีชะ แต่ที่ห้วยมันมีผักตบแล้วมีอะไรต่าง ๆ ห้วยต้องใช้เป็นตาชชนขึ้นแล้วเอาตาชเอาแหหว่านลงไปเอาปลาถึงจะได้”³⁴ (ดูรูปภาพที่ 5 ประกอบ)

²⁹ อ้างแล้ว. พ่อบุตรดี ประสาร

³⁰ อ้างแล้ว. พ่อก้อน พรหมบุญ

³¹ อ้างแล้ว. พ่อกุล พงษ์พันธ์.

³² อ้างแล้ว. พ่อบุตรดี ประสาร.

³³ อ้างแล้ว. พ่อกุล พงษ์พันธ์.

³⁴ อ้างแล้ว.

ธรรมชาติของบ้านริมห้วยนั้นได้กำหนดให้กิจกรรมของคนเกิดขึ้นบนพื้นฐานการเอาตัวรอดด้านหนึ่งเพื่อให้ตนเองสามารถปรับใช้ธรรมชาติได้ตามเงื่อนไขที่จำกัดของการสร้างยุทธศาสตร์ประจำวัน สำหรับอีกด้านหนึ่งนั้นชีวิตของคนในพื้นที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนกับเงินตราอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้เพื่อ “เอามาไว้ใช้ ก็เอามาซื้อของนิดหน่อย ซื้อผ้าซื้ออะไร ซื้อสิ่งของจำเป็นนิด ๆ หน่อย ๆ ฝ่ายก็ทออยู่มันไม่พอใช้”³⁵ ทำให้ผู้ขายต้องกระจายเวลาในชีวิตประจำวันเพื่อให้ได้มาทั้งสองสิ่งพร้อมกัน จึงสามารถใช้ชีวิตอยู่ได้ในบ้านริมห้วย คือบทบาทของการผลิตและการแลกเปลี่ยนในกิจกรรมเศรษฐกิจระหว่างพื้นที่ ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานและผลผลิตในแต่ละอาทิตย์ตามลักษณะเฉพาะของการผลิตตามธรรมชาติระหว่างพื้นที่ควบคู่กับตลาดวาริน

วิธีการและความสามารถเข้าถึงทรัพยากร

พื้นดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทรายเพาะปลูกได้ง่าย แต่ใช้เวลานานนั้นจะทำให้ตั้งใจคิดเพราะว่ากระบวนการแลกเปลี่ยนพลังงานกับธรรมชาติไม่สามารถทำได้โดยอัตโนมัติ จำเป็นต้องเอาควายมาเป็นเครื่องมือการผลิตพื้นฐานที่สำคัญในพื้นที่และศักยภาพของควายนั้นก็มีข้อจำกัดเช่นเดียวกันในการผลิตวันหนึ่งกล่าวคือ “ตั้งแต่ตี 3 – ตี 4 นู่น เอาควายไปนา ถ้าไปสายๆ มันก็... มันไม่ทันเพื่อนเขา ต้องตื่นตีก อ้าวเขาไปก่อนเขาก็ทำได้หลายกว่า ทำนาทำไร่อย่างนี้แหละ ถ้าสายๆ มามันก็แดดร้อน เราก็กู้ไม่ไหว มันแดดร้อน เราทำได้ช้า ต้องไปตอนเช้า สมัยก่อนไถควาย สมัยนี้มันไถรถ ไถตอนกลางวันก็ได้ แต่ก่อนต้องทำแต่เช้า แต่เช้าตรู่แหละ ไปถึง 3 โมง มันแดดจัดแล้วต้องพัก เอาควายไปเลี้ยง แต่ก่อนไถหนึ่งตกประมาณ 3 – 4 วันนู่นแหละถึงจะเสร็จ ถ้าแดดร้อนเราก็กหยุด มันแดดร้อน ควายเรามันก็ร้อนมันก็ไม่ไป ตอนเย็นประมาณ 3 – 4 โมง ให้ควายมาลากไถ ถึงขนาดนี้ก็เลิก กลับบ้านแล้ว เตรียมตัวกลับบ้าน ถ้ามันเดือนหงาย เดือนแจ่มๆ ก็มีตีกได้ ไปถึงบ้านก็ 1 ทุ่มนู่นแหละ ถ้าไปสายควายมันก็ร้อน ไล่มันไปรอบ 2 รอบ มันก็นอน”³⁶

นี่คือข้อจำกัดต่อการเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติที่ต้องใช้แรงงานอย่างหนักหน่วง ดังนั้นการผลิตสำหรับการเลี้ยงดูคนอื่น ๆ หรือสังคมเป็นเรื่องที่ยากมากเพราะการเลี้ยงดูตนเองก็มีความเสี่ยงอยู่แล้วเนื่องจากกำลังการผลิตต่ำโดยดูได้จากปัญหาพื้นฐานของการจัดตั้งองค์กรการผลิตในชีวิตประจำวันว่า “แต่ก่อนเขาจะไม่ค่อยทำนาเยอะ มีแต่ว่าคือเขาจะใช้แรงงานเขาปีไหนฝนดี เขาจะเขาเอ็นว่าเข่านาน้อ คือเขาจำทำไปทีละเล็กทีละน้อยเวลาสมาชิกครอบครัวเขามันเยอะเขาจึงจะขยายออกไปเรื่อย ๆ เพื่อให้มาพอกินกับครอบครัวของเขาในแต่ละปี ๆ คือกะให้มัน ถ้าเหลือนี้ก็ไม่เหลือมาก”³⁷ และอีกประการหนึ่งนั้นเกี่ยวข้องกับการผลิตไม่ได้เป็นสินค้าคือข้าวสมัยก่อนขายไม่ได้เพราะว่า “ใครก็ทำกิน เจ็กซื้อเหมือนกันแต่ว่าซื้อในราคาถูกเขาปลูกเพื่อกินเป็นหลักแต่ก่อน สมัยก่อนก็มีบ้างมันเป็นแล้งเป็นฝนไม่ดีไม่เหมือนสมัยนี้... สมัยก่อน

³⁵ อ้างแล้ว. พ่อบุตรดี ประสาร.

³⁶ อ้างแล้ว. นายวรรณะ สุวรรณไชยะ.

³⁷ อ้างแล้ว. พ่อก้อน พรหมบุญ.

ถ้าอาศัยอาศัยฤดูฝน ถ้าฝนไม่มาก็ไม่ได้ทำนา ก็กินผักกินกอยอะไรไป หาที่ตงป่าไม่มีสมัยก่อน”³⁸

นอกจากมีเครื่องมือการผลิตเพิ่มขึ้นและจำนวนแรงงานมากยิ่งขึ้นเป็นบางครั้งเรือนว่า” ถ้าคนไหนมีควาย 3 ตัว 4 ตัว ก็เปลี่ยนกันเข้าไปลาก มันก็ค่อยยังชั่วหน่อย ถ้ามีควายเยอะก็ทำได้เยอะ ควายมี 3 ตัว อย่างมากก็ 3 อย่างน้อยก็ตัวหนึ่ง”³⁹ โดยได้สร้างความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกันระหว่างผู้อพยพยังไม่มีที่ทำกินและต้องการอาหารและคนที่มีที่ดินจากการบุกเบิกของแรงงานครัวเรือนที่ผ่านมาว่า”ผู้ใหญ่จกกำหนดหนุ่เป็นคนรับใช้ไปจ้งขันไปน้าบ้านนำของผู้ได้สิริสวัสดิ์ ว่ามาเฮ็ดไเฮ่หนานามันดี แต่ก่อนคนไหนที่เขามีที่นาเยอะ ๆ เขาจะเอาลูกจ้างลูกจ้างเขาเรียกว่าลูกจ้างประจำเวลาหนานากะไปช่วยงานแล้วก็จะแบ่งข้าวให้มากะมาได้เมียอยู่เฝ้ามาเหม็ดซุ่มเพิ่น ไส่กับน้ามันกะต่างกันอยู่แหลวแนวโตเนิงปลูกโตเนิงดำมันกะต่างกัน”⁴⁰ จึงสามารถเปลี่ยนแปลงปลูกเพิ่มขึ้นได้จากการช่วยเหลือแรงงานของผู้อพยพนอกพื้นที่ ลักษณะเช่นนี้เป็นไปได้ยากมากที่สามารถทำให้เกิดการขยายแปลงปลูกเพิ่มขึ้นเพราะเป็นความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการลักษณะเพื่อนบ้านและการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นนอกเหนือเศรษฐกิจ

รูปภาพที่ 5 การใช้ประโยชน์จากน้ำมูลจากการจับปลาและเดินเรือ

การใช้แรงงานเพื่อการเอาตัวรอดถือว่าเป็นธรรมชาติของการเข้าถึงทรัพยากรในพื้นที่โดยตรงซึ่งในฤดูกาลเป็นตัวกำหนดการกระจายแรงงานให้เกิดขึ้นของสมาชิกในครอบครัว ดังนั้นการเข้าร่วมกิจกรรมทางเศรษฐกิจอยู่บนเงื่อนไขฤดูกาลและชนิดผลผลิตที่ถูกกำหนดขึ้นไม่ได้มาจากความต้องการในการบริโภคอย่างเดียว นี่คือการปรับตัวให้เข้ากับเงื่อนไขทาง

ธรรมชาติในระยะเวลาที่จำกัดต้องปฏิบัติการให้สิ้นสุดบนศักยภาพของแต่ละครัวเรือน”แต่ละคนต่างคนกะต่างไปเนาะ ถ้าตงหนานี้มากะไปตงป่า พันไฮ ปลูกข้าว เอ้อปลูกข้าว เขาเรียกว่าข้าวอะไร ข้าวอินทนนเฮนีสละ ข้าวเหนียวละ ไปเตรียมดินเอาไว้ ปลูกเดือน 6 หนานี้ไปตงป่า พัน ฟากห้วยสะบ้า: ฟากไปอีกข้ามห้วยไปอีก บางทีกะแถวๆ ห้วยละมันมีป่าอยู่เนั้น ถางๆ แล้วกะจุด แล้วกะใส่ข้าวหยอดข้าว มันเหมาะดีตรงห้วยสะบ้ามันเหมาะสำหรับการปลูก หือ คือว่าหนุ่บ่มีคันทาเต๊ะ ปลูกไถธรรมชาติของฝนตกลงมาถึกกะซุ่มแล้วกะมันกะเกิดขึ้นเอง บ่มีน้ำไเฮ่ธรรมดานะ เตี่ยวเขาปลูกข้าวไฮ”⁴¹

³⁸ อ้างแล้ว.พ่อกุล พงษ์พันธ์.

³⁹ อ้างแล้ว.นายวรรณะ สุวรรณไชยะ.

⁴⁰ อ้างแล้ว.พ่อก้อน พรหมบุญ.

⁴¹ อ้างแล้ว.นายสำลี สุตดาวงศ์

รูปภาพที่ 6 บริเวณริมตลิ่งหนองบัวสำหรับการเลี้ยงสัตว์

เงื่อนไขในธรรมชาติของแรงงานสัตว์กับความ
ความสามารถของแรงงานของตนเองในครัวเรือน
และระบบธรรมชาติที่ไร้กำกับ ทำให้เกิดกิจกรรม
ทางเศรษฐกิจโดยเป็นไปลักษณะของการกระจาย
แรงงานของตนเองเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งไม่ได้
มีแรงกระตุ้นของการผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยน
สัมพันธ์กับสภาพความอุดมสมบูรณ์ในธรรมชาติ
ให้ความช่วยเหลือการเข้าถึงทรัพยากรตัวอื่นๆได้

คนที่อาศัยในพื้นที่ธรรมชาติแบบนี้ต้องสามารถจับปลาในริมห้วยและแม่น้ำมูลได้ด้วย เพราะ
ปลานอกจากเป็นอาหารในการบริโภคได้แล้ว สามารถนำเอามาแปรรูปได้และการแลกเปลี่ยนกับ
ท้องถิ่นอื่นๆที่มีความจำเป็นเช่นกัน ทำให้ในแต่ละบ้านนั้นเกี่ยวข้องกับการปลูกป่าน⁴²แต่ก่อนใช้
อวน อวน ตาข่าย ตาข่ายแบบเขาไปดักปลาหนา มอง นี่ๆ แบบนี้ ไปทุกวัน จับปลาเป็น ปลุกข้าว
ทำนา นี่อวน เขาเรียกมอง ไปกางแล้วก็ชิงออกอย่างนี้ ปลามันวิ่งมา มันก็ติดอย่างนั้นแหละ
สมัยก่อนเขาทำด้วยป่าน เขาปลูก ปลูกเอง ปลูกทุกบ้าน สมัยนี้เขาไม่เอาแล้วป่าน มันไม่ปลามัน
ไม่ถูก มันเส้นใหญ่ อันนี้มันเส้นเล็ก เมื่อก่อนมีทุกบ้าน ทำเป็น สมัยก่อนเขาทำกันเองนั้นแหละ
สมัยเขาใช้ป่าน คนบ้านหนองบัวไชยวานต้องจับปลาเป็น อวนต้องสานเป็น ทำนาด้วย⁴²ซึ่งใน
ศักยภาพของชาวบ้านในสมัยนั้นมีความขาดแคลนอยู่ต้องใช้เงินจำนวนหนึ่งในการซื้อหรือ
แลกเปลี่ยนป่าน

รูปภาพที่ 7 ห้วยสะบ้าสถานที่ในการจับปลาและปลูกพืชไร่

หากสามารถอยู่ในพื้นที่ริมห้วยติดกับ
แม่น้ำมูลได้นั้นจำเป็นต้องจับปลาเป็นและมี
เครื่องมือการผลิตแบบพื้นบ้านที่สามารถใช้ได้ทั้ง
ห้วยสะบ้าและแม่น้ำมูลได้ในขณะเดียวกันเพราะ 2
พื้นที่นั้นลักษณะธรรมชาติมีความแตกต่างกันคือ
พื้นที่ห้วยใช้สุ่มในขณะที่แม่น้ำมูล ใช้ดักและแห
ซึ่งการปฏิบัติการประจำวันของชาวบ้านนั้นต้องไป
จับปลาขึ้นกับเวลาและความคุ้นเคยในแหล่งทำกิน

ดังเห็นจากจิตสำนึกประจำวันว่า"ทุกคนต้องทำเป็นหาเห็ดสุ่มมือสมัยนั้นต้องทำ ปลามันเยอะด้วย
น้ำมันลึกกะแล้วแต่บ่อนเล็ก เล็กกะเล็กบ่อนตื้นกะตื้นแต่ว่าไปจับยามได้กะได้ปลายามนั้น อัน
นี้อยู่ห้วยสะบ้า น้ำมูลมวนนี้กะใช้หมันต่างกัน สมัยนั้นแหใช้ป่าน ป่านนี้กะปลูกเอาแต่ครัว
สมัยนั้นไม่มีด้าย ปลูกมาเห็ดเป็นเส้นแล้วกะสานเป็นผืน กะผู้เฒ่ามาแล้วแหละเป็นผู้สอน คน

⁴² อ้างแล้ว.นายกุล พงษ์พันธุ์.

บ้านหนองบัวต้องรู้จักสานสมัยก่อนถ้าสานบ่ได้กะบ่ได้จับปลา สืบทอดมาเรื่อย ๆ กะสานเป็นเกือบทุกคนนี่คู่มือ⁴³

ศักยภาพของแรงงานในอดีตได้ปรับตัวเองตามระบบธรรมชาติและการถ่ายทอดทุนวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถดำรงชีพได้บนเงื่อนไขที่การผลิตมีไว้เพื่อการบริโภคเป็นหลักและสามารถกำหนดยุทธศาสตร์การเอาตัวรอดได้ ในขณะเดียวกันหากขาดแคลนแรงงานหรือไม่มีแรงงานสำรองของตนเองในพื้นที่ก็จัดตั้งองค์กรการผลิตของสังคมตนเองขึ้นซึ่งวิธีการ “เหล่าน้าข้าว” นั้นเป็นวิธีการที่สามารถระดมแรงงานที่อยู่นอกเหนือเหตุผลทางเศรษฐกิจได้ ดังนั้นการช่วยเหลือระหว่างเพื่อนบ้านมีเหตุผลอย่างมากซึ่งไม่ใช่เป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายได้สอดคล้องกับสไตล์ความคิดของชาวบ้านในเวลานั้นคิดว่า “อ้าวแต่ก่อนมันกะไม่ได้ซื้อได้ขายกัน แบ่งกันกิน ถ้าเราหาได้ก็แบ่งบ้านโน้นบ้านนี้ถ้าบ้านนี้ได้เขาก็แบ่งให้เรากิน แบ่งกันกินได้แต่ก่อน มันทำเพื่อกันไปอย่างนี้แหละ แต่เดี๋ยวนี้ไม่ได้ เหลือกินก็จะต้องเอาออกตลาด ขอกันไม่ได้”⁴⁴ รวมทั้งช่วงของการเร่งการเก็บเกี่ยวหรือการไถตะที่ต้องเร่งให้ทันฤดูกาล “หว่าน สมัยก่อนทำยาก ทำไม่เสร็จหรอก 10 ไร่ 20 ไร่ นี่ทำเสร็จก็ยาก เขาก็วานกันไปทำช่วยกัน ถ้าไม่วานเพื่อนทำได้ประมาณ 5 – 6 ไร่ คนมีนาเยอะเขาก็จ้างคน ก็ไม่มีจ้างหรอกแต่ก่อน มันก็ 20 ไร่ – 30 ไร่ แหละ เขาก็ทำไปเรื่อย ๆ จนเสร็จ เพื่อนเสร็จแล้ว พี่น้องเขาเสร็จเขาก็ไปรวมช่วยกัน ควายนะไปด้วยกัน เอาควายไปด้วย ช่วยไถด้วย ไปตอนเช้า ไปช่วยกัน วันไหนมันไม่แดดจัดเขาก็ไถถึงเที่ยงก็ได้”⁴⁵ ธรรมชาติของคนในอดีตนั้นมีสไตล์ความคิดว่า “สมัยนั้นคือไปวานกันในการใช้แรงงาน คนที่ไม่เสร็จเราต้องไปช่วยทำ คนแต่ก็บ่อดก่ง อวดนั้นอวดนี้เว้าอันได้นำกันก็ไปนำกันหมด ทำความดี หมูมาบอกกะไปไปช้อยกัน บัดเขา บัดเฮาคือเราจะไปกันหมดบางคนกะน้อย บางคนกะหลาย”⁴⁶

การให้แรงงานร่วมกันถือว่าเป็นหน้าที่ของการแลกเปลี่ยนระหว่างครัวเรือนให้การสนับสนุนโลกในเครือข่ายตนเองทำให้เกิดความมั่นคงและทำให้เกิดกลไกของการจัดการความเท่าเทียมกันเกิดขึ้นในสังคมระหว่างเพื่อนบ้านโดยให้การพึ่งพาและช่วยเหลือกันที่แสดงถึงความสำคัญหลักในชีวิตของคนในพื้นที่แต่การช่วยเหลือบางครั้งเป็นการแลกเปลี่ยนแบบพึ่งพากันและกันสำหรับคนบ้านโคกที่มีปัญหาภัยแล้งว่า “มาจากหมู่บ้านอำเภอกุดชุมพกร บ้านเขามันแล้ง บ่มีฟ้ามีฝนเขาจะมาขอคือกัน เอ้อ เขามาขอเป็นแรงงานเฮากะให้ข้าวเขาหลาย เขาจะพอใจ เขาให้ข้าวเขาไป ให้เขาไป สามสิบหมื่นจั่งสิเขาจะพอใจแล้ว สามสิบหมื่นกะได้กินโดนเดิบอยู่ อยู่จนดำนาล้วนพุ้นดี อยู่จนเสร็จเลยแหละ”⁴⁷

⁴³ อ้างแล้ว. พ่อบุญทัน สีใส.

⁴⁴ อ้างแล้ว. พ่อบุญดี ประสาร.

⁴⁵ อ้างแล้ว.

⁴⁶ อ้างแล้ว. พ่อบุญทัน สีใส.

⁴⁷ อ้างแล้ว. นายบุตรดี ประสาร.

การช่วยเหลือแรงงานและระดมแรงงานนั้นขึ้นอยู่กับหลักการที่อยู่เหนือเหตุผลทางเศรษฐกิจโดยอาศัยการให้และการเกื้อกูลกันของโลกเครือข่ายซึ่งเป็นการต่อสู้เพื่อการอยู่รอดที่สนับสนุนสังคมของการใช้ชีวิตร่วมกันโดยการอยู่รอดของโลกชุมชนนั้นได้กำหนดการอยู่รอดของครัวเรือน กลายเป็นเหตุผลทางสังคมมากกว่าเศรษฐกิจในอดีตโดยกลายเป็นบทบาทหลักของการขับเคลื่อนกิจกรรมในชีวิตประจำวันและเป็นกิจกรรมท่ามกลางความไร้จัดตั้งของธรรมชาติและข้อจำกัดของการแลกเปลี่ยนแรงงานของครัวเรือนที่เกิดขึ้นตามฤดูกาลในแต่ละปี ซึ่งเป็นพลังขับเคลื่อนสังคมในท้องถิ่นโดยถูกจัดตั้งมาจากความสัมพันธ์ทางสังคมไม่ใช่เหตุผลทางเศรษฐกิจ

การจัดตั้งการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยน

การปฏิบัติการในแต่ละวันในอดีตนั้นจำเป็นอย่างมากที่ต้องกระจายเวลาการทำงานให้มากที่สุด ในกิจกรรมต่างๆที่สามารถหาทรัพยากรได้ตามฤดูกาล การเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณเดือนกุมภาพันธ์ซึ่งต้องใช้เวลาว่า "อ้อยนี่ปลูกเพื่อเอาเงิน เงินก็เอามาไว้ใช้ ก็เอามาซื้อของนิดหน่อย ซื้อผ้าซื้ออะไร ซื้อสิ่งของจำเป็นนิด ๆ หน่อย ๆ ฝ่ายก็ทออยู่มันไม่พอใช้"⁴⁸ ทำให้คนในพื้นที่ใช้ปาริเวณห้วยสะบ้าทำอะไรเลือนลอยเพราะในอดีตเป็นป่าดงดิบและอยู่บนที่ดอนสามารถนำมาใช้เหมาะสมกับพืชไร่โดยเฉพาะอ้อยว่า "ถางไร่ปลูกอ้อยนี่แหละเอาปลูกต่อไปเรื่อย ๆ แต่ก่อนเป็นป่าดงดิบ ชุมแก่มั่นกะชุมแก่มั่นกะอยู่หั่นบ่ได้ใส่ปุ๋ยบ่ได้ใส่ยังจักอย่าง ดินดี แลวเขาเอาไฟเสียดสุ่มกันจนว่าดินสุกพูนแหล่ว ไม่แต่ก็มันหลายเป็นป่าดงดิบไม้ต้นใหญ่ ๆ น้อย ๆ พ้น เอาต้นแวงมันกะอยู่ตามอันนั้นเลาะบึงเลาะหนอง ลุ่มน้ำ ...บ่ค่อยได้พักเต้สมัยแต่ก็ผักนั้นกะพอได้กิน บ่ค่อยได้พักผ่อนลาวว่า บ่ได้พักผ่อน ปลูกอ้อยแล้วกะถึงฤดูเฮ็ดนากะลงนา"⁴⁹

ฤดูกาลและความสามารถในการประกันการบริโภคเงินตราก่อให้เกิดการทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่สามารถใช้พื้นที่จากป่าไม้ที่โค่นล้มมาเป็นเชื้อเพลิงในการประกอบทำน้ำตาลคือ "ผานั้นชีฝุ่นไฟลีเป็นปุ๋ยของอ้อย เฮ็ดจั่งชั้นหละถ้าปุ๋ยของอ้อยยังหลายเวลาปลูกลงไปอ้อยมันจะเจริญเติบโตได้ดี ผลผลิตสูงว่าชั้นเถาะ ถ้าบ่ได้เฮ็ดใหม่เรื่อย ๆ ผลผลิตอ้อยนั้นสิต่ำบ่คุ้มกับแรงที่ลงทุนไป ...แวนมันเฮ็ดอยู่เหม็ดบ้านกะผู้หนึ่ง ๆ กะบ่เฮ็ดหลาย แต่ว่าแต่ก่อนมันบ่มีผู้จับจองบ่มีผู้หวง หมายถึงว่าเฮ็ดปีในหม่องนี้แมนบ่ สมมติว่าเฮ็ดหม่องนี้หละปีนี้ ปีหน้าปีฮื้อมาเขาไปถางบ่อนใหม่เขาบ่ต้องซื้อบ่ต้องขอผู้ใด ครับ ๆ ทำไร่เลื่อนลอยครบแต่ก่อน เลือนลอยคือว่าเฮ้าย้ายไปเรื่อย ย้ายไปเรื่อย ๆ ย้ายไปบ่อนได้มันฮกมันหนาดีเข้าบุกถางเอาเลย มันบ่มีเจ้าของป่าสมัยแต่ก็บ่มีเจ้าของ ไม่มีหลักฐานที่ดินอะไรเลย"⁵⁰

การปรับตัวทางสังคมทำให้สามารถเคลื่อนย้ายพื้นที่และแรงงานได้สะดวกอันสอดคล้องกับการทำไร่เลื่อนลอยทุก ๆ 2 ปีโดยอยู่บนเงื่อนไขของการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนกับตลาดใน

⁴⁸ อ้างแล้ว. ฟอกุล พงษ์พันธ์.

⁴⁹ อ้างแล้ว. ฟอบุตรดี ประสาร

⁵⁰ อ้างแล้ว.

จำนวนที่ไม่มากนักและนานๆครั้งในปีหนึ่งๆและจำนวนประชากรไม่มากเช่นเดียวกัน ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่แบบนี้สามารถผลิตซ้ำขึ้นได้โดยได้ปลูกอ้อยตาแดงซึ่งตลาดรับซื้อนั้น” แนวเจ๊กน้อย เขากะมี เขากะมีมาซื้อโรงสี มาซื้อหยังเฮากะได้เข้าไปกะไปขายเขา เปลี่ยนกันขึ้นหนา...บั้น ก้อนขาย ขายมันกะปมีราคาแต่กั้น้อ บคือเดียนนี้เดียนนี้เปียงละบาททอไปมีอี่นี้”⁵¹ วิธีการผลิตนั้นจำเป็นต้องใช้ควายมาเป็นแรงงานดึงลากเพื่อให้ได้มาผลผลิตสำหรับการใช้แรงงานหมู่ร่วมกันว่า”เวลาอ้วนมันต้องมีหมู่ ต้องช่วยกันทำ ช่วยกัน คือถ้าไม่เอาไปอ้วนน้ำอ้อยมันจะไม่น่าเป็นก้อน ต้องเคี้ยวต้องต้มให้มันเป็นก้อน ถ้าทำคนเดียวมันทำไม่ได้ เครื่องน้ำอ้อยนี้มันเป็นเพื่องนี้แหละ เพื่องไม่มันเป็นลั่ว ๆ แล้วก็หมุนตัวกลาง สองตัวมันก็หมุนตาม เอาอ้อยใส่ในน้ำอ้อยมันกะจะไหลออกกะเอาน้ำไปต้ม ช่วยกันเห็ดคนเดียวบได้”⁵² และหลังจากนั้น” ต้มอันนี้เฮากะกวน ๆ เข้าบาดนี้มันแชนเข้าเฮากะปลงมาตัก ตักกะเป็นเปียง ๆ เอ้มันกะเปียก ๆ อยู่บาดมันกล้ำขึ้นมามันกะแข็งติบาดนี้ คือกันกับเปียงเผ็งเฮานี้แหละ เออเฮาเห็ดเป็นใหญ่ ๆ เฮากะเห็ดเป็นฮ่อง เป็นล่อง ๆ ไว้เอาแพขาวมาชุบน้ำไปปู เฮากะตักใส่น้ำล่องน้ำล่องมันติแหละ กะทำอยู่ไฮ่พูนแหลว ตัดเป็นลำ ๆ มันมาบาดนี้เฮากะมาอ้ว อ้ว เอ้ออ้วนอ้วนนั้นแหละ คำว่าอ้วนกะคือโรงอ้วโรงหีบเขานี้แหละอ้วเอาแล้วเอาน้ำมันไปต้ม ต้มอ้อยนี้บต้องใช้คนหลายสองคนกะได้ผู้เดียวกะได้”⁵³

การดึงเอาธรรมชาติมาใช้ได้นั้นจำเป็นต้องมีการจัดองค์กรแรงงานหมู่ซึ่งเป็นวัฒนธรรมการปรับตัวทางสังคมทำให้สามารถมีชีวิตอยู่ได้และมีการผลิตซ้ำต่อไปได้ คือการจัดกลุ่มชีวิตต่อการกำหนดเป้าหมายของแรงขับเคลื่อนโดยปัจเจกอย่างมีเหตุผลมากที่สุดส่งผลให้สามารถกำกับธรรมชาติได้จากกระบวนการบริหารจัดการระดับหนึ่งเพื่อการประกันยุทธศาสตร์การอยู่รอดของตนเอง โดย”ตอนบ่ายสามโมงมากะอ้วเอาออกมา อ้วทุกวันแหลว เอามาอ้วบาดนี้ขนไปอ้ว อ้วนน้ำมันออกไปแล้วเอาน้ำมันมาต้มเต้บาดน้ำมันใส่กระทะบักใหญ่ ต้มมันกะเวลามันบกลง ๆ บาดนี้ซั่มพอเห็ดเอานี้แหละแต่ก็เขาเอ็นเห็ดตาด เอาตาดไม้ไผ่เฮาสานใส่นั้นแหละ ปล่อยลงไปบาดนี้มันกะ พดุด ๆ โดนเต้บมันกะ กะว่ามันบกแชนกะเอาตักออกติบาดนี้ต้มแล้วกะคันบาดนี้ต้มแล้วกะคันมันเหนียวเข้า ๆ เหนียวเข้าแชนเข้ากะว่าแชนแชนคนมันเหนียวในมือแล้วบาดนี้กะปง ปงมาแล้วกะตักใส่ฮ่องคือว่านั้นแหละผู้ตักได้นี้ ผู้ล้างคนกะบั้นบั้น ๆ บั้นเลย บั้นชานี้บั้นชานี้กะมี ฮองคือขนมครกนั้นแหละ”⁵⁴ แต่ผลตอบแทนที่ได้รับมานั้นมูลค่าที่ต่ำในจิตสำนึกสมัยนั้นว่า”เอาไม้ไผ่มาสานเป็นกระทะขึ้นแล้วเอาไปตองสองหาบไปขายห้วยชะยุ่ง โอ้ยสมัยนั้นหมิ่นละบาททอนั้นแหลวแล้วบาทนี้เงินบาทแต่ก็มันพ้นมีราคาได้เงินสมัยนั้น สิบสองแปดเป็นเก้าสิบหกตกประมาณกิโลละแปดสิบกว่าตังค์ กว่าจะได้มาสิบสองกิโลนี้มันบ่นาน

⁵¹ อ้างแล้ว.พอบุตรดี ประสาร

⁵² อ้างแล้ว

⁵³ อ้างแล้ว.พอส่า บุญสุข.

⁵⁴ อ้างแล้ว.พอบุญทัน สีใส

แหลว”⁵⁵ ซึ่งเป็นรูปแบบชนิตวัฒนธรรมชีวิตความเป็นอยู่ของคนบ้านริมห้วยได้คัดเลือกเป็นต้นแบบของการอยู่รอดร่วมกันในเวลานั้นว่า” ทำเหมิตบ้านนี้หละเหมิตบ้านหนองบัวนี้เฮาหละไ้กะสายและห้วย เละห้วยสะบ้านนี้มีแต่ไ้ฮ้อย ผลิตฮ้อย บ้านท่าชะยุงบ้านฝั่งมวนนี้ เอือนตาเฮาต้มฮ้อยเขาอยากหาบของมาแลก”⁵⁶ มีอิทธิพลอย่างมากก่อนถึงการเข้าสู่การผลิตเพื่อการค้า

การแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้าน: การฝึกกำลังเพื่อการเอาตัวรอด

ชีวิตความเป็นอยู่ในช่วงเวลานั้นต้องการป้องกันความมั่นคงทางอาหารสามารถปกป้องความปลอดภัยได้ระดับหนึ่งในศักยภาพแรงงานในพื้นที่คือการผลิตอาหารโดยอาศัยการช่วยเหลือแรงงานลากตึงซึ่งเป็นส่วนประกอบของอาหารและการเก็บเกี่ยวและล่าจากแหล่งธรรมชาติ อย่างไรก็ตามในพื้นที่นั้นกิจกรรมในการผลิตนั้นอยู่นอกความหมายเศรษฐกิจซึ่งได้สร้างรูปแบบความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการของการยึดถือธรรมเนียมปฏิบัติแบบ ” อ้าวถ้าบ้านโน้นได้มากก็ “ให้เราบ้างสิ” ไปขอเขา เขาก็ให้มา ได้ปุ๊บปลาอะไรอย่างนี้หละ ได้ปลา ปลาเหมือนเดิม ปลาแม่น้ำมูล จับได้ตลอดเวลา แต่มันก็ไม่เยอะเหมือนแต่ก่อนเท่าไหร่ออก “⁵⁷ ลักษณะเช่นนี้ทำให้ครัวเรือนอื่นๆสามารถเข้าถึงทรัพยากรด้วยในขณะเดียวกันเพราะว่าทรัพยากรมีอยู่มากและไม่ได้เอาไว้อาศัยจึงมีข้อจำกัดในการบริโภคเพื่อตนเองเป็นหลักในเรื่องของการกินอยู่นั้นในอดีตไม่ได้มีการตอรองกันเพราะถือว่าเป็นเรื่องของปากท้องและการอยู่รอดร่วมกันมากกว่า” ชาวโน้นก็ขอกันได้แลกกันได้มีอะไรก็แลกเปลี่ยนกันได้สมัยก่อน แลกกันภายในภายนอกก็ได้ บ้านอื่นไม่มีก็มาแลกกันได้ บ้านที่บริเวณใกล้ ๆ เคียงกันนี้หละ ก็มีบ้านห้วยชะยุง หนองหวายหนองโองใกล้ ๆ เคียงกันนี้หละมาแลก มาแลกกับชาวบ้าน เขาก็หาอาหารมาแลกมาปลาอะไร เราก็ช่วยเขาเฉย ๆ เพราะว่าเห็นใจซึ่งกันและกันนะ เพราะว่ามาหากก็ต้องให้ก็ไม่ค่อยบ่อยเท่าไหร่ว่า ช่วงปีหนึ่งอาจจะมาแลกสั้ห้าครั้งหลังการเก็บเกี่ยว”⁵⁸

ธรรมชาติของคนในพื้นที่สามารถพึ่งพาแลกเปลี่ยนกันได้เพราะข้าวไม่สามารถจำหน่ายได้เพราะขาดผู้ซื้อ ข้าวจึงมีสภาพเป็นอาหารตามธรรมชาติที่ต้องบริโภคตามเวลาเพราะการแลกเปลี่ยนนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญในเรื่องของเศรษฐกิจ แต่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางสังคมและการให้การยอมรับว่าในการแลกเปลี่ยนไม่ได้เกิดขึ้นทุกปีแต่เกิดขึ้นเฉพาะกิจกรรมที่เดือดร้อนในพื้นที่จากธรรมชาติเช่น”น้ำท่วมอยู่ครับ เฮากะบ่ได้กินเข้าแหลว สายหนองสายโคกเฮานี้ดิ มันกะเกือบสุปีแต่ก็แต่ก็มันบ่มีทำนบหนา แต่ก่อนมันไม่มีที่กั้นน้ำ เป็นหยั่งนี้ครับคือปีไหนน้ำท่วมปลาจะเยอะปลาเยอะแต่ว่าข้าวไม่มีกิน เขาจะเอาตาข่ายไปดักเอาปลาที่น้ำมูลแล้วก็มาทำเป็นปลาแห้ง ทำเป็นปลาแห้งแล้วก็ไปแลกข้าวอยู่ที่อำเภอโนนคูณ สมัยเก่า เอาไป

⁵⁵ พ่อสุวิชัย มาลัย อายุ 54 ปี. ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์ ,ที่บ้านเลขที่ 72 ม. 3 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2548

⁵⁶ อ่างแล้ว. พ่อบุญทัน สีใส

⁵⁷ อ่างแล้ว. พ่อกุล พงษ์พันธ์

⁵⁸ อ่างแล้ว.

แลกข้าวเขาจะให้มาเป็น ไปแลกเขาทางในพื้นแหลวแนวเขาน้ำบ่ท่วมบ้านโคก”⁵⁹ และหากข้าวที่ผลิตเกิดความจำเป็นไม่สามารถจำหน่ายได้เพราะขาดความต้องการของตลาดทำให้เอามา”ทำพอได้กินได้อยากไปขึ้นแหลว บ่มีผู้ซื้อดอกเขาแต่ก็ เอาไปใส่หม้อนเขาเก่ากะเอาไปใส่หม้อนเลี้ยงหม้อนแต่ก็ แต่ก่อนถ้าข้าวเหลือกินเหลือกินแล้วปีหลังมาจะเอาไปแลกหม้อนใบหม้อนหนะไปแลกกับหม้อนมาเลี้ยงใหม่ เอาไปใส่หม้อนจะของ ไปหว่านซื้อ ๆ เป็นปุ๋ยนั้นหนาไปใส่เป็นผี .. แต่ก่อนเป็นไปบ่ได้เลยเพราะว่าบ่มีพ่อค้าซื้อเขาเลย บ่มีคนซื้อเขาปลูกพอได้กิน เอ็ดพอได้กินพอคุ้มคุ้มปีไป “⁶⁰

ข้าวถูกยอมรับในพื้นที่ว่าเป็นอาหารที่ให้อภิสิทธิ์แก่คนต่างวัฒนธรรมสามารถบริโภคได้หากขาดแคลนโดยไม่ผ่านการซื้อขายแม้ว่าเป็นกรรมสิทธิ์ที่อยู่บนพื้นฐานของบุคคลโดยยึดถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติร่วมกันว่าเป็นสิ่งที่สามารถลดความหิวโหยได้โดยอยู่บนพื้นที่เรียกว่า”บ้านโคก”และคนในพื้นที่ต้องได้รับประสบการณ์การถ่ายทอดสิทธิและหน้าที่ในการอยู่ร่วมกันของท้องถิ่นไม่ยกเว้นแม้แต่กลุ่มนอกชาติพันธุ์ว่า”มีเจ๊กมันกะมาอยู่ชั้นแหลวมันกะมาหาแลกเขาแลกหยั่งเฮาอยู่ เขาเอาปลาทุมาแลกเขาพวกเจ๊ก แลกเปลี่ยน เขากะมาจากห้วยชะยุ่งหม่นนั้นติมาแลกเขาเอาไป กะเอาให้เขาตามสมควร ปลาทุแข่งหนึ่งกะบ่เป็นถึงดอกเป็นกะต๋าน้อยกะต๋าเล็ก เขากะสิมีปลาทุตัว เขามีอันได้เขากะสิเอาแลกเฮานั้นหนา คนหนึ่งมีข้าวคนหนึ่งมีปลาทุ เฮามีเขาเขามีปลาทุมาแลกเปลี่ยนกัน ปลาหม่นกะบ่ได้มีหลายทุกท่า บ่ได้กินทุกคาบดอก มาประจำมายามมือเข้าเขากะมาหาบกะต๋าขึ้นมาแข่งปลาทุเอาใส่ต๋ามา คือเขาไม่ได้ทำนาพวกกิน.. คือพวกนี้เขาจะมาค้าขายที่ห้วยชะยุ่งสมัยก่อน เวลาได้ของมาได้ของถูก ๆ มาเพราะว่าเขาไม่มีข้าวกินเขาก็มาแลกข้าวไปกิน แลกมาหลายปีครบบ่มีหมูเป็นเจ๊ก ”⁶¹

ข้าวกลายเป็นทรัพยากรที่สามารถดึงให้คนเข้าร่วมกิจกรรมความสัมพันธ์ในสังคมด้วยกันได้โดยการแลกเปลี่ยนนั้นไม่ได้กำหนดในปริมาณที่ตายตัวเป็นการแลกเปลี่ยนแบบบังเอิญและการพลิกผันอยู่ตลอดเวลาขึ้นอยู่กับความสะดวกของแต่ละชุมชน ไม่ได้แลกเปลี่ยนเป็นสินค้าแม้ว่ามีความต้องการอย่างต่อเนื่อง”แลกน้ำอ้อย ของเขาเอามาแลกเอ้ากะแล้วแต่เขาสิได้เขาได้มาเป็นกล้วยเป็นบักพร้าวเป็นหยั่งไปหม่นนั้นดี เขากะต๋มต๋มแล้วกะเอามาแลกปันกันกินไปจั่งชั้นดี มาแลกน้ำอ้อย เอ้าเขากะว่ามาหาขอ น้ำอ้อยไปกินไปจั่งชั้นแหลวมาแลกมาขอ นั้นดี กะว่าได้กะให้เขาไปถ่อนั้นดี กะให้เขาไปกะแนวของแลกกันกะให้เขาไปตามส่วนมันนั้นหละ ให้ตามส่วนกะหมายความว่าพอสมควร เขาได้ของฝากมาให้เฮาเฮากะให้เขาไปตามสมควรนั้นหละ ชั้นไฮ่หน้อยมันกะอยากอยากันบ่ได้คิดเป็นราคา บ่ได้คิดจำนวนถึงจุว่าคุ้มบ่คุ้ม ”⁶² และเอาไว้เป็นส่วนสำรองเพราะพลังการผลิตในพื้นที่มีข้อจำกัดในการผลิตเพื่อสังคมและต้องใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน

⁵⁹ อ้างแล้ว. พ่อสา บุตรสุข.

⁶⁰ อ้างแล้ว.

⁶¹ อ้างแล้ว.

⁶² อ้างแล้ว. พ่อบุตรดี ประสาร.

สำหรับเพื่อนบ้านเมื่อเกิดการพิ่งพาวอย่างคนในละแวกใกล้เคียงกันให้ความหมายว่าเป็น “ของฝาก” คือเราไม่มีข้าวกินมี นานๆ ที ไปอยู่ครบเอาข้าวไปแลกเกลือ มันบ่มีเกลือกินเอาไปแลกที่ไหนหรือพ่อบ้านโนนคุณ เอาไปเป็นของฝาก สมัยก่อนเขาเรียกว่าของฝากกะบ่บ่อย ไปห่างๆ ถ้าบ่จำเป็นกะบ่ไป ขอบไปหา เพราะว่ามีของฝากไปแลกเปลี่ยนกันไปหาคือว่าเฮาบ่ได้ลงทุนมัน บ่ได้ซื้อมา ลงทุนน้อยแล้วได้เยอะ ไปหานี้ไปหาใคร มีญาติอยู่พ้อหมู่กะแล้วได้คือมันเป็นเรื่องของธรรมชาติ โดนนั้นแต่ก่อนจะมีความซื่อสัตย์ต่อกัน ถ้ามัถักันว่าฝนดีไหม ถ้าฝนดีก็แปลว่าพืชพันธุ์ สมบูรณ์ ก็แบ่งปันกันกะบอกข่าวมาเรื่อย กะบอกต่อกันไปแล้วนิยมไปบ้านโนนคุณ มันจะมีที่นาอุดมสมบูรณ์กว่าไปเอาข้าวเอาเกลือนี้ไปเอาถวียงชุมแต่ก่อนมันเป็นบ่อเกลือแต่เดี๋ยวนีมันเป็นบ่อน้ำเราไปหาข้าวช่วงเดือน เดือน 3 เดือน 4 แล้วแต่สีได้ เป็นปลาเป็นไต่จากน้ำมันยาง แต่ก่อนมีแต่เดี๋ยวนีไม่มี ปลาจ๊ะกะมี ปลาแห้งกะมี ถ้าบ้านนั้นเขาไม่มีอะไรเราก็เอาไปแลกเขาคือเราชนปลากับไต่ ไปถึงแล้วเราบอกเขาว่า บอกว่าเอของนี้มาแลกเกลือ บ่คำนวณเลยรับเขากะเบิ่งว่าปลานี้จะเหมาะสมแค่ไหน กะมีทุกแบบ บางทะเลให้หลาย บางทีกะให้สมดุลงับของๆ เราคนมีน้ำใจกะได้หลายคนไม่มีน้ำใจกะได้น้อยอย่างชุมน้อยกับอำเภอนोनคุณนี่คือ 2 พื้นที่ที่เราไปเป็นหลักเลยเหอ แล้วอย่าง อื่นเราได้แลกไหมครับ ก็ขึ้นอยู่กับพื้นที่”⁶³

โลกเครือข่ายที่ให้อภิสิทธิ์กันของการเข้าถึงทรัพยากรนั้นได้กำหนดมาจากระยะการเดินทางที่ไม่ไกลนักเดินทาง 2-3 วันโดยเกวียนซึ่งคนบ้านริมห้วยคำนวณว่ามีทรัพยากรจริงๆจากการสื่อสารกันกระทำในกิจกรรมของเครือข่ายตนเองอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของการให้หรือของฝากทรัพยากรของพื้นที่ชาติพันธุ์ทั่วไปเช่น”ได้ไม้ยางมาแล้วก็เอามาทำเป็นกระบองที่ว่า “ไปแลกข้าว เอ็ดกระบองไปแลกข้าวพวกมาใหม่ หมายถึงว่าพวกอพยพมาใหม่ มานานกัน

⁶³ อ้างแล้ว.พ่อบุตรดี ประसार.

เหมิดเพิ่นกะสิมีพีมีน้องอยู่พี มีพีมีน้องอยู่พีมาเอาลูกเอาเมียอยู่พีแล้วกะแผ่กันออก ไปหาข้าว ไปพูนแหลวบ้านท่าลาด บ้านโพนทรายบ้านหยังไปพูนแหลวบ้านชะยุ่ง เอากระบองไปหาเข้า เอาจั้งชั้นแหลวการหากิน เกลือที่เอามาเฮ็ดปลาแดกแต่ก่อน มาแต่กิงโนนคุณพูน กิงโนนคุณ กิงยางชุมแต่กึ่งนั้น เอาเกียนไปเอาไปเป็นหมู”⁶⁴

ไม่ใช่เป็นความลับว่าชีวิตของคนบ้านริมห้วยนั้นขึ้นกับเงื่อนไขธรรมชาติโดยฤดูกาลได้ เป็นกำหนดกิจกรรมทางสังคมประมาณเดือน 3-4 ซึ่งเป็นช่วงของการเปิดพื้นที่และลงทุนใน กิจกรรมของเครือข่ายสังคมที่ตนเองมีอยู่และต้องการสร้างขึ้นใหม่ สามารถอธิบายได้จากเหตุผล ของปีการผลิตแต่ละพื้นที่ว่าอยู่ในภาวะการณ้อย่างไรซึ่งคนในพื้นที่เรียกว่า”ของฝาก”โดย เครือข่ายสังคมที่ตนเองมีอยู่ได้แสดงบทบาทในฐานะช่องทางการฝากของกันท่ามกลาง ทรัพยากรที่มีอยู่หลากหลายชนิดระหว่างผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่และระหว่างพื้นที่เครือข่าย สังคมบนพื้นฐานการให้แบบเกื้อกูลกันให้ ซึ่งได้ให้ความหมายให้เครือข่ายมีการกิจการทำงาน ของตนเองไปได้ คุณค่าของสังคมวัฒนธรรมท้องถิ่นให้การฝึกกำลังร่วมกันอย่างมากโดย พื้นฐานตรงนี้มีหน้าที่เพื่อการกระจายและจัดการให้มีทิศทางของการเอาตัวรอดแก่โลกเครือข่าย โดยอาศัยการหมุนเวียนทรัพยากรจากเครือข่ายหรือคนรู้จักกันให้คนอื่นมีความหวังที่จะได้รับ การช่วยเหลือจากคนที่แข็งแรงกว่าหรือคนที่โชคดีในฤดูกาลผลิตซึ่งได้ครอบครองพื้นที่โดยกลุ่ม ชาติพันธุ์ทั่วไปต่อการกำหนดความหมายการดูแลและการเอาตัวรอดร่วมกัน

การก่อรูปการแลกเปลี่ยนและการค้าระหว่างพื้นที่

ธรรมชาติของชีวิตความเป็นอยู่แบบหาอยู่หากินในช่วงเวลานั้นมีลักษณะทวินิยมด้าน หนึ่งในพื้นที่ได้ให้อภิสิทธิ์แก่โลกเครือข่ายในการเข้าถึงทรัพยากรซึ่งทรัพยากรเหล่านี้เป็น ปัจจัยพื้นฐานที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แต่อีกด้านหนึ่งนั้นการเข้าถึงทรัพยากรได้นั้นแต่ละ คราวเรือนมีเงื่อนไขที่แตกต่างกันกล่าวคือ หากทรัพยากรบางตัวที่ตนเองจำเป็นแล้วมีความรู้สึก ว่ามีปัจจัยพร้อมในการแลกเปลี่ยนก็ใช้เงินเป็นตัวกลางและสามารถเข้าร่วมได้ตลอดเวลาโดยไม่ เกี่ยวข้องกับฤดูกาลและไม่จำเป็นต้องรู้จักอาจเป็นความสัมพันธ์แค่ครั้งเดียวที่เกิดขึ้นและไม่ จำเป็นที่ต้องรู้จักเครือข่ายแค่รู้จักสถานที่อย่างความต้องการเกลือว่า ”ไปเอาเกลือบ้านโนนคุณ บ่อบ้านโนนคุณบ่อบ้านบักมายนี้ไปเห็นเขาต้มไปฮอดบ่อนเขาต้มไปซื้อเอาบ่อนเขาต้มเลย ใช้เกียนแหลวไปนอนทางสองคันทัน นอนทางสองคันทันจ้งฮอดบ้านโนนคุณแต่ก่อนมันขึ้นน้ำ อำเภอ แมนนำอำเภอนได้ บ้านโนนคุณนี้ต้มเกลือเป็นหลัก กะไกลชั้นแหลวไปทางศรีเกษ พีแหลว ไปแต่ว่าแมนไปทางเกียนนี้บได้เข้าอำเภอดอกบได้เข้าเมืองดอกกะไปทางซีไปเลยลัด ไปเลยทางเขามี ลัดออกจากทางบ้านหนองบัวนี้ละไปไปบ้านอีปาดอีปาดทุ่งมั่งนี้ละออก จากอีปาดนี้กะไปบ้านทงมั่งขึ้นไปบ้านโนนสูงออกจากบ้านโนนสูงกะเข้ายางชุม ไปส่งบ้านอี หยังหละเขาเอ็นอิมบ้านอีหยังดอก เอาเงินไปซื้อเอาเงินไปอย่างเดียว ของไม่ได้เอาไปขาย

⁶⁴ อ้างแล้ว. พ่อสา บุตรสุข.

ไม่ได้เอาไปแลกเปลี่ยนมันไปหนักเกินไปก็หนักมากก็หนักเงินกะขายน้ำอ้อยสมัยแต่ที่บ้านเฮ็ดไร้อ้อยได้เงินมาจากอ้อยกะอ้อยซื้อข้าวซื้อควายขายเล่นไปจ้งจ้งดีเอากำไรมัน”⁶⁵

ครัวเรือนมีความต้องการความรวดเร็วในการเดินทางโดยต้องหาสถานที่สามารถมีสิ่งจำเป็นในการบริโภคซึ่งมีรายได้จากการจำหน่ายอ้อย สวัสดิ์ความคิดเช่นนี้เกิดขึ้นมาจากแรงปรารถนาที่ต้องการแลกเปลี่ยนให้ความหมายของความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ได้ให้การยอมรับว่าเป็นทรัพยากรส่วนบุคคลที่ฝ่ายหนึ่งให้การยอมรับที่จะแลกเปลี่ยนโดยกำหนดมูลค่าความสัมพันธ์ของผลผลิตและเงินตราเกิดขึ้นระหว่างพื้นที่ โดยคนที่เข้าร่วมกิจกรรมนั้นไม่ได้คิดไปถึงว่าเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัว แต่เป็นอภิสิทธิ์สำหรับโลกเครือข่ายในพื้นที่ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่ครอบงำธรรมเนียมปฏิบัติอยู่โดยขึ้นอยู่กับการยอมรับว่าเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลที่สามารถแลกเปลี่ยนกับเงินตราในฐานะตัวกลางของการแลกเปลี่ยน เพราะตนเองได้ใช้วิธีการแบบนี้เหมือนกันของการแปรรูปผลผลิตจากอ้อยเป็นน้ำหวานในการจำหน่ายแก่กลุ่มนอกชาติพันธุ์ว่า “เฮาไปขายนี้คิดเป็นกิโล สมัยแต่ก็มันบ่แพงดอกหมื่นหนึ่งกะ หมื่นละบาท หมื่นหนึ่งกะสิบสองกิโลแมนบ่หละ บ่ฮู้หน้าเขาจักเขาเอาไปเฮ็ดหยั่ง กะเฮ็ดมาหลายปีอยู่แล้วตั้งแต่สมัยนั้นบ้านได้เขากะซื้อเหมีดว่าแต่มีของเอาไปขายให้เขา แนวเก่าแก่เขาอยู่อยู่กับบ้านเขาเอง เจ็กฮ้วนเฮงนี้ซื้อมาโดนเต็บเต๋นอเกิดทันแล้วบ่โตเฮ็ดไฮ้อ้อยนั้นแหลม”⁶⁶ โดยได้เคลื่อนย้ายผลผลิตของตนเองเข้าสู่ตลาดว่า “เงินกะหาซื้อหาขายหมื่นนั้นขายอ้อยขายหยั่ง ขายอ้อยตาแดงแต่ก็มันมัดขำนี่มัดสี่บาทห้าบาท ไปขายอุบล วาริน ไปเรือเอาอ้อยใส่เรือแล้วกะไป แจวออกไป”⁶⁷ ซึ่งพื้นฐานการเข้าสู่ตลาดเกี่ยวข้องกับการเปรียบเทียบระยะทางกับการกำหนดรายได้มากหรือน้อยในการเข้าสู่กิจกรรมเศรษฐกิจและต้องสามารถค้าขายได้หากต้องการรายได้มากยิ่งขึ้น” คันอ้อยแดงเฮานี้เขาเอา 3 บาทหือ 10 สลึงค์ พอเออ้อยไปขายที่วารินทร์ที่วารินทร์มากกว่าเพราะได้ราคาดีกว่ากัน ครัว ปลุกหลายกว่าเก่า แล้วชาวบ้านทำกันเยอะครัวเพราะมันได้เงินแต่เรายังปลุกข้าวอยู่ ครัว กะยังปลุกอยู่”⁶⁸

เป็นครั้งแรกที่เข้าสู่ตลาดโดยเป็นตรรกะและการปฏิบัติการประจำวันในเวลานั้นหากต้องการให้เกิดทรัพยากรมากยิ่งขึ้นในครัวเรือน เส้นทางเดินเรื่อนนั้นมีส่วนช่วยที่สำคัญในฐานะกระบวนการขัดเกลาของการใช้เงินตรากับกลุ่มนอกชาติพันธุ์ของตนเองเป็นครั้งแรกซึ่งคนบ้านริมห้วยนั้นให้การยอมรับว่าเป็นธุรกิจอย่างหนึ่งและสามารถจ้างแรงงานให้มีการขนส่งไปได้แต่ต้องใช้เงิน นั้นเป็นครั้งแรกที่พยายามให้การยอมรับมูลค่าในการแลกเปลี่ยนสินค้าในตลาด การบริการและยอมรับว่าเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่เกิดขึ้น และสถานที่ทำน้ำโกลบ้านของตนเองนั้นเป็นสถานที่ที่ต้องใช้จ่ายเงินว่า “เกิดขึ้นเรือพายนี้หละพายเป็น พายไปเอง เรือกำปั่นแต่ก็มีอยู่มันมีอยู่แต่ว่าบ่ได้ใส่อ้อยไป เขากะแก่คนแก่หยั่งไป ไปซื้อของที่อุบล วาริน เอาคนไปหันไปนี่เอา

⁶⁵ อ้างแล้ว. พ่อบุญดี ประสาร.

⁶⁶ อ้างแล้ว

⁶⁷ อ้างแล้ว. นายกุล พงษ์พันธ์.

⁶⁸ อ้างแล้ว. พ่อบุญทัน สีใส.

คนไปนำเรือขึ้นเรือกำปั่นไปเลยมีควันทะลวนน้ำเยอะสมัยก่อน น้ำมาก น้ำแต่ก็มันบ่ค่อยลึกนี้หนา สมัยก่อนกะมีผู้เฒ่าเกลือมาจากร้อยเอ็ด สารคาม นี่เอามา เอามาเอากะลงไปเอา เขาเอามาจอดไว้เฮาลงไปซื้อเอา เอาเงินไปซื้อเขา กะทอมันกะเอ็ดกระทอน้อย ๆ กะพากันลงไปเอาที่บาดนี้เขาจะขึ้นมาจากให้เขารู้ว่าเฮียจอดอยู่ทำนั้นทำนี้เฮียจะไปเอา”⁶⁹

อย่างไรก็ตามสิ่งของในฐานะสินค้าในความสัมพันธ์ภายนอกได้เกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้โดยกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันซึ่งเป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับความเป็นความตายของคนในพื้นที่คือควายในฐานะปัจจัยการผลิตหลักได้เกิดขึ้นในฐานะสินค้าที่ทุกคนในชุมชนยอมรับว่าไม่สามารถใช้อภิสิทธิ์ได้ที่จะบ่งบอกความเป็นพวกเดียวกันซึ่งต้องอาศัยนายฮ้อยเข้าร่วมกิจกรรมเพราะว่า”กะกลัวอยู่สะกลัวโจรละ สมัยนั้นมี พวกปุ่น ตะกี้พวกปุ่นมันกะบ่ค่อยมีปิ่น ตะกี้มีตะค้อน แล้วเราไปนี่เราต้องมีเครื่องรางของขลังไม่วะเวลาไป กะมีหว่านโพง หวานยัง บ่ใช้จั่งได้ละห่าพ่อพวกปุ่น สู้กัน ตีบ่แตก พันบ่เข้า มันกะได้อยู่: มีวิชาเรียน เรียนนำหมู่บ้านเฮานี้ละ เขาตายเหมิดแล้วละเดี๋ยวนี้ ผู้แก่ง ๆ จะเจ้าตายเหมิดแล้ว ตะกี้จะเจ้าพันกับเป็นตะเบ็งคือหยัง ดาบยาว ๆ ดอก พันกันพลั่วพลั่ว ๆ บ่มีผู้เข้าพอกคนเต๊ะอยู่ของจะเจ้าอยู่”⁷⁰

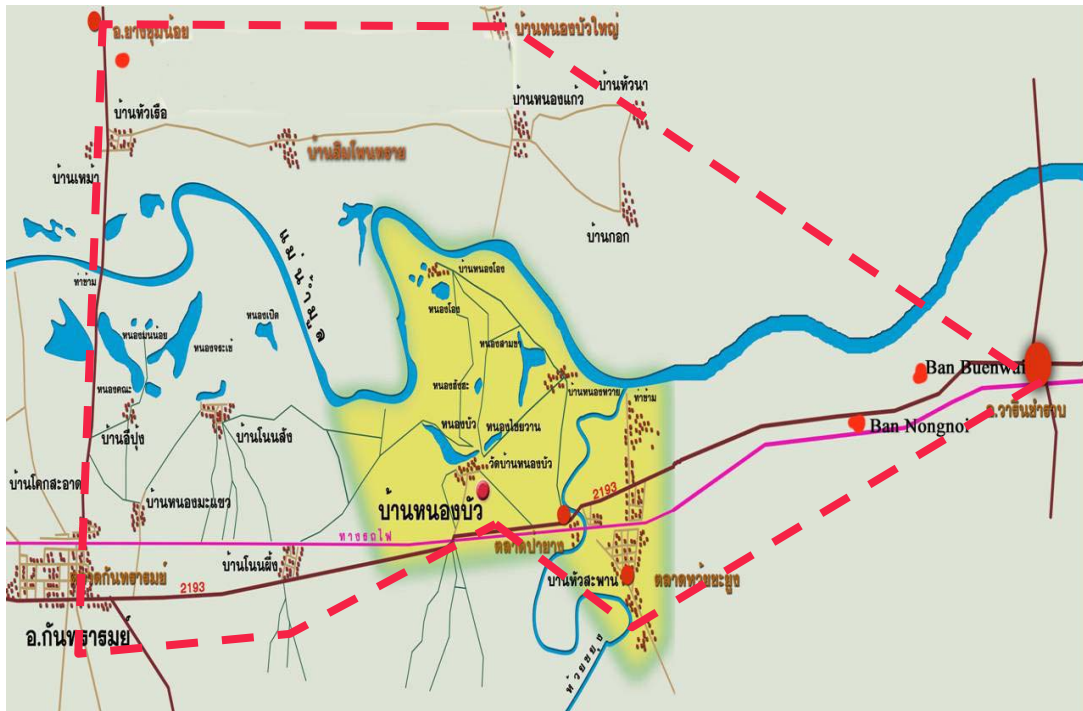
อาชีพนายฮ้อยจากความเชื่อของคนในพื้นที่เห็นว่าต้องมีคาถาอาคมสามารถต่อสู้กับโจรได้และสิ่งชั่วร้ายระหว่างการเดินทางเพราะใช้ระยะเวลาหลายวันประมาณ 2-3 เดือนและที่สำคัญเป็นอาชีพที่เสี่ยงสามารถเกิดการหักหลังกันและต้องสามารถควบคุมลูกน้องได้ด้วย ทำให้ลักษณะคุณสมบัติของคนแบบนี้เชื่อว่าจะทำให้ทุกคนสามารถเป็นนายฮ้อยได้ ทำให้เกิดการแบ่งแยกแรงงานและยอมรับว่าถึงสิทธิและหน้าที่ของกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคล เส้นทางประวัติศาสตร์การพัฒนาเข้าสู่ตลาดในพื้นที่นั้นได้เกิดขึ้นมาเป็นเวลาร้อยปีมาแล้วอย่าง” พ่อใหญ่หงนี้ เพิ่นซื้อควายขายแต่ก็ ... ไปฮอดเมืองล่างพุ่นแหลวไล่ควายไปขายหาเงินดี ซื้อเอาควายแล้วกะไปหาเอาเงินหากำไร บ้านเฮากะมีไปขายควายมีแต่คนรุ่นปู่เฒ่าเพิ่นนั้นหละหักจ๊อบได้ดอก พ่อใหญ่หนูสินนี้กะไป หมอหนึ่งหละหมอหนึ่งหังบ่ได้ไปไกลดอกค่านำบ้านนี้หละเมืองล่างมีบ้านเฮาไปผู้เดียว แถบนั้นเป็นเสี้ยวเพิ่นเหมิดนั้นหละมีเพื่อนมีเสี้ยวหลายไปหาอย่างซื้อนำบ้านนำหยังไป มีผู้ซื้อกะขายต่อไปเรื่อย ๆ จะเชิงเทราบ่แม่นใกล้เต๊อ ไปเป็นเดือน ลัดไปไฮสีเป็นทางเขาใหญ่แล้วไปไฮ ไปซื้อควายมาผูกไว้อยู่โคนมัน ทางพ่อคำ ควายพ่อคำจะเจ้าอย่างมาคำนี้กะนอนนี้ ควายจักท้อได้โต เขาจะไล่เป็นฝูง ไล่ไปเลยมีผู้ซื้อกะขายไปนำผู้บ่อยากไปกะเอ็ดไฮเอ็ดนากินท่อนั้นดีเลี้ยงอาชีพไป”⁷¹

⁶⁹ อ้างแล้ว.พ่อก้อน พรหมบุญ

⁷⁰ อ้างแล้ว.พ่อบุตรดี ประสาร

⁷¹ อ้างแล้ว.พ่อสา บุตรสุข.

รูปที่ 10 แผนผังการค้าขายของนายฮ้อยและบริเวณตลาด

นอกจากนั้นนายฮ้อย "ได้ความรู้มา คนทางอุบลจะรู้ดี เพราะควายมันเยอะ คนบุงหวายก็มีเพาะกล้าไล่เขตแถบจาก ท่ามั่งเขาก็ทำ ลูกขึ้น เนื้อแห้ง อะไรต่างๆก็รับซื้อวัวจากนี้ไปไหนก็ได้กำไร แล้วเอามาจาก ขุขันธ์แล้ว ก็จะมีคนรับซื้อต่อไปขายให้กับพวกตั้งตลาดควายที่ตั้งอยู่บ้านโนนน้อย ชื่อนายโรจน์ เขาไปขายที่บ้านโนนน้อย แล้วมารับที่บ้านหนองบัว แล้วเอาไปขายที่บุงหวาย แต่ก่อนไม่มีตลาดคนขายเงินได้เยอะก็ถึงเวลาสัปดาห์หนึ่งเขาก็ขึ้นมา ก็จะได้วัวได้ควายมา ทางบุงหวาย อุบลเขาก็จะมารับไป มันก็ หมายถึงว่านัดกันแหละเขาไม่ทำก็ไม่มีทุนนี้ ก็ขึ้นมาเรื่อยๆ จนถึงบ้านหนองบัว หัวพ่อคำนี้เห็นอะไรก็ซื้อขากลับมาขึ้นขอให้ได้กำไรซื้อควายมาอีก ขาขึ้นก็เอาควายไปขายที่ฉะเชิงเทรา ขากลับก็เอาควายมาอีกเพื่อขายให้คนอุบลหัวพ่อคำอย่างพ่อหนูสินคิด ดูแล้วมันทำให้มีเงินขึ้นมานั้นแหละพ่อคำแต่ว่าคนส่วนใหญ่เขาไม่มีหัวพ่อคำบางคนก็มีแค่ ซื้อไปตัวเดียว ไปทำนา เงินทุนไม่มีเขาก็ซื้อแค่ตัวเดียว แต่ถ้าเรามีทุนก็ซื้อสัก 10 ตัว ไปขายให้เขา"⁷³

การยอมรับการซื้อขายผลผลิตในฐานะสินค้าเป็นรูปแบบหนึ่งในชนิดชีวิตความเป็นอยู่แรกเริ่มของพื้นที่ที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดการเลือกที่มีเหตุผลในข้อจำกัดของทรัพยากร มีส่วนที่สำคัญในการพัฒนาความสัมพันธ์ตลาดได้ให้การเรียนรู้แก่คนในพื้นที่ในการใช้วิธีการเข้าถึงทรัพยากรและช่องทางในการระดมทรัพยากรเกิดขึ้น ปฏิเสธไม่ได้ว่าช่องทางการแลกเปลี่ยนในระบบตลาดได้สร้างหลักประกันให้เกิดความสามารถให้การเข้าถึงทรัพยากรแก่คน

⁷³ อ่างแล้ว.พ่อสำลี สุตดาวงศ์

กลุ่มหนึ่ง การเรียนรู้การใช้แรงงานในกรรมสิทธิ์ส่วนตัว การให้การเคารพกันและกันต่อการได้มารายได้ในการสร้างรายได้หลักในการประกันในการดำเนินชีวิตประจำวันมีส่วนก่อรูปหล่ออ่อนของการพัฒนาความสัมพันธ์ตลาดต่อมา อย่างไรก็ตามพลังท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในเวลานั้นมาจากความตึงแน่นของโครงสร้างสังคมที่มาจากพื้นฐานของจัดตั้งกิจกรรมเพื่อสังคมหรือกลุ่มทำให้ไม่สามารถเกิดพื้นที่ในการผลิตสินค้าได้ เหตุผลอย่างหนึ่งมาจากระดับการผลิตที่ต่ำขึ้นกับธรรมชาติและสภาพพื้นที่ทำกินนั้นยังเน้นการผลิตที่พึ่งพาความอุดมสมบูรณ์ของที่ดินอยู่นอกจากนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ใช้เวลาไปกับการปลูกข้าวทำให้ผลผลิตตรงนี้มุ่งตอบสนองต่อความต้องการของครัวเรือนเป็นสำคัญซึ่งเป็นกิจกรรมที่ยึดกับพื้นที่มากกว่าจึงทำให้สามารถลดการแทรกแซงของความสัมพันธ์ตลาดได้แม้จะมีการพัฒนาการค้าเกิดขึ้นแต่ไม่ใช่ว่าเป็นเรื่องของคนส่วนใหญ่ เพราะสไตล์ความคิดและแรงกระตุ้นในกิจกรรมนั้นเป็นเรื่องปากท้องที่อยู่ใกล้ตนเองมากที่สุดจึงทำให้การเกิดขึ้นมาของตลาดได้ในแง่ของการแลกเปลี่ยนสิ่งที่ตนเองขาดแคลนมากกว่ากิจกรรมทุกอย่างที่เกิดขึ้นกลายเป็นสินค้าต่อมา

ชีวิตความเป็นอยู่แบบไม่เป็นทางการในตลาด(พ.ศ.2497-ปัจจุบัน)

การผลิตเพื่อระบบตลาดกำเนิดขึ้นครั้งแรกประมาณปี 2497 โดยเกิดขึ้นเป็นเส้นขนานกับการเพาะปลูกข้าวเพื่อการยังชีพและการใช้โลกเครือข่ายในการแก้ไขปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรซึ่งในแต่ละครัวเรือนได้ใช้ตามสถานการณ์ของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามการเกิดขึ้นมาของการผลิตเพื่อระบบตลาดได้บ่งบอกว่าหากต้องการได้ทรัพยากรที่สะดวกและรวดเร็วต่อการบริโภคของครัวเรือนจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงการผลิต เพราะการปลูกอ้อยที่ผ่านมานั้นเป็นความต้องการของชาวบ้านในการผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยนในการซื้อขายผลผลิตที่ตนเองจำเป็นต้องการผลิตพืชตัวใหม่คือการส่งจอบสินค้าจากภายนอก นั่นคือความแตกต่างกันโดยอ้อยเป็นการใช้แรงงานการผลิตภายในครัวเรือนกำหนดตนเองในฐานะสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเพื่อประกันการบริโภคและที่สำคัญการปลูกอ้อยนั้นยังไม่ได้เกี่ยวข้องกับการใช้แปลงปลูกในฐานะปัจจัยการผลิตส่วนบุคคล ดังนั้นระบบการผลิตแบบนี้สามารถผลิตซ้ำได้อยู่บนพื้นฐานของการขาดการแบ่งเขตแดนในการพื้นที่และป่าไม้นั้นยังเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ตลอดเวลาจึงสามารถทำให้ดำเนินไปได้

แต่การใช้แปลงปลูกเพื่อจำหน่ายได้ยกระดับไปในความหมายของการผลิตสินค้าโดยไม่ได้ตอบสนองเพื่อการบริโภคหรือแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้านแต่ขึ้นกับระบบตลาดเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือแรงงานในการผลิตนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับการจัดการผลิตในฐานะเจ้าภาพเศรษฐกิจโดยขึ้นกับกลไกราคาและปริมาณความต้องการซื้อในตลาดเป็นหลัก เป็นครั้งแรกที่แรงงานการผลิตในครัวเรือนเปลี่ยนแปลงจากการผลิตเพื่อตนเองเข้าสู่การผลิตเพื่อสังคมโดยชั่วโมงแรงงานการผลิตของสังคมไม่ได้กำหนดมูลค่าแรงงานเพราะเป็นแรงงานที่ไม่มีสถานภาพอย่างชัดเจนในระบบตลาด แต่มีความต้องการที่จะมีรายได้เพิ่มขึ้นทำให้ผลผลิตของแรงงานไม่เกี่ยวข้องกับกระจายทรัพยากรในสังคมแต่ขึ้นกับจำนวนชั่วโมงแรงงานที่ล้นเหลือในตลาดกำหนดว่าคุ้มค่า

หรือไม่คุ้มค่าหากต้องการมีรายได้อยู่ในโซนแรงงานการผลิตที่ไม่เป็นทางการโดยถูกจัดตั้งบนพื้นฐานของความสัมพันธ์แรงงานภายในครัวเรือนหรือระหว่างเครือญาติ

ปอ:การเชื่อมโยงผลผลิตครัวเรือนสู่สังคม(พ.ศ.2497-2520)

กิจกรรมทางเศรษฐกิจปอเป็นทางเลือกที่มีอยู่เพื่อการตอบสนองต่อการบริโภคของครัวเรือน ปัญหาหลักที่เกิดขึ้นในพื้นที่คือพื้นที่ป่าดงดิบอันเป็นผลจากการปลูกอ้อยก่อนหน้านี้เมื่อพื้นที่ป่าอุดมสมบูรณ์ที่เริ่มห่อยหรือทำให้ส่งผลต่อความอุดมสมบูรณ์ในลักษณะที่ว่า” มันปลูกแต่หม่องเก่าจึงได้มันกะบ่งาม ปลูกแล้วบ่งามคือเก่าดินมันเริ่มเสื่อมไปนั้นแหละ มันเสื่อมคุณภาพดินหนะกะพากันเซาแน่นแหละ เป็นที่ตอนนั้นแหละกะคือว่าเฮาเฮ็ดที่เก่านั้นแหละเฮ็ดอยู่ซุกปีๆไปหลายมันกะจืด เคลื่อนย้ายเหมือนเก่าไม่ได้แล้วมันเหม็ดที่แล้วบาทนี้ เหม็ดที่แล้ว มันเป็น นส 3.ออกมาแล้วเฮาเคลื่อนย้ายไม่ได้ เคลื่อนบ่ได้มันเป็นของไพรของมันไปแล้วกะเลยต่อมากะมาเล็ก”⁷⁴ ซึ่งชาวบ้านบางกลุ่มให้ความหมายว่าน่าจะเกิดความเสื่อมโทรมของที่ดินก่อนมี นส.3 ว่า ”บ่ทันมีเอกสารสิทธิอียั้ง สด. 1 กะบ่ทันมีมา...หมู่บ้านเฮากะไ้อยู่กะเหม็ดทุกครอบครัวนั้นแหละ ในชุมชนนี้ ถ้าเฮ็ดอียั้งเพิ่นมักอยากเฮ็ดนำกันเหม็ด เป็นแบบนี้จักบ่ฮู้คือกันเป็นหยั่งมันกะเตี่ยวนี้กะ บ่เป็นผู้หนึ่งเฮ็ดกะ ใช้น้ำห้วยสะบ้านั้น บางคนเฮากะเข็นมาจั่งสิตีมาแต่หนองบัวพี นี่แหละหนองบัวเลาะบ้านเฮาที่ละ ไกลไสกะเอาไตนั้น”⁷⁵ ประกอบกับราคาของอ้อยนั้นตกต่ำ เพราะผลผลิตนั้นได้ลดขนาดลงเนื่องจากป่าที่อุดมสมบูรณ์หมดว่า “แต่ก่อนป่าใหญ่จนถึงทำอ้อยมันถึงงาม...ผลมันจะดีกว่าทุกวันนี้หนะ เพราะว่าเราปลูกไผ่ฝนมันก็ตกมามันก็ชุ่มชื้นกว่าทุกวันนี้ ป่าหมดประมาณปี ประมาณปี 05-06 ตอนนี้อะ เราเปลี่ยนแล้วเปลี่ยนจากอ้อยมาเป็นไร่ปอ”⁷⁶

การปลูกปอเริ่มต้นโดยการชี้แนะของระบบตลาดว่าสามารถสร้างรายได้ที่ดีกว่าการปลูกอ้อย ทำให้คนในพื้นที่เข้าร่วมกิจกรรมโดยตรงว่า”เขาบอกว่าราคาปอมันดี ตอนปี ปี 01-02 นี้ราคาอ้อยมันดีนะ ก็เราก็กะเปลี่ยนเปลี่ยนจากอ้อยมาปลูกปอ ปี 2508 ราคาไม่ดีก็ไม่ได้ตัดเอาอีกแหละ ป่ามันก็เริ่มหมดมาแต่ตอนนั้นแหละ ก็ตลาดนั้นแหละเพราะว่าตอนนั้นเขาทำโรงงานอยู่ที่ห้วยชะยุ่งเป็นเจ๊กนี้แหละ เขาบอกว่าเขาก็มาเอาเมล็ดปอมาให้ปลูกด้วย บอกว่าปอจะมีราคาถ้าปลูกมันก็มีราคาจริง ๆ 7 บาท 8 บาทพวกเราก็ก็นึกว่ามันมีราคาก็ดีใจ ก็ปลูกที่ดินที่เราปลูกอ้อยนั้นแหละ”⁷⁷ ราคาสินค้าเป็นแรงจูงใจในการเพิ่มรายได้แก่ครัวเรือน ทำให้ตัดสินใจว่าวิธีการปลูกปอน่าจะสามารถสร้างรายได้ให้เกิดขึ้น ดังนั้นครัวเรือนที่มีแรงงานไม่เป็นทางการอยู่ได้ถูกดึงเข้าไปสู่ระบบตลาด การนำปอเข้ามาในพื้นที่ในประสบการณ์ของแต่ละครัวเรือนให้

⁷⁴ อ้างแล้ว.พอบุตรดี ประสาร

⁷⁵ พอบุตรดี ประสาร อายุ 81ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่9. หมู่.3 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษเมื่อวันที่12 สิงหาคม 2548.

⁷⁶ นายกุล พงษ์พันธ์ุ อายุ 57 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่23.หมู่.8 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ.วันที่สัมภาษณ์ 13 สิงหาคม 2548

⁷⁷ อ้างแล้ว

ความหมายแตกต่างกันว่า"ปอนี้ตามที่สู้ปอนี้แต่ก่อนนั้นได้มาจากอำเภอเขื่อง แต่ก่อนเขาเอ็น อำเภอเขื่องเตี้ยนี้เขาเอ็นนี้ยังเอ็นอำเภอเขื่องคือเก่าอยู่ได้มาจากบ้าน ชีทวน เขาพามาเอ็น เขามาเห็นป่าบ้านนี้หลายเขาเลยมาเอ็นนำ บ่เขาบ่มาอยู่เขามาเอ็นงานอย่างเดียว เขามาเจอป่า ป่าเป็นของบ้านนี้หะของบ้านนี้กะแม่น ของบ้านทุ่งพายของบ้านบกกะแม่น บ้านทุ่งพายบ้าน บกป่าบ่อนเตี้ยวกันนี้หะ อยู่คนละข้างป่าใช้คือกัน บ้านที่ใช้ป่านี้นบ้านทุ่งพายบ้านหนองบัว บ้าน บก บ้านทุ่งพายบ้านชีเหล็กบ้านบกชียาง ครบที่ใช้ป่าร่วมกัน"⁷⁸

การปลูกปอนั้นเริ่มต้นจากกลุ่มนอกชาติพันธุ์ที่มาจากบ้านเขื่องใน ในเวลานั้นใช้พื้นที่ป่า ห้วยชะยุ้งซึ่งเป็นพื้นที่ที่ไร่ร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมซึ่งคนมาจากพื้นที่อื่นๆก็สามารถเข้ามา ใช้ได้ เพราะถือว่าเป็นสัญลักษณ์ของทรัพยากรเครือข่ายที่สามารถทำให้ตนเองเข้าถึงทรัพยากร ได้บนพื้นฐานอธิปไตย เมื่อเกิดการปลูกปอโดยกลุ่มนอกชาติพันธุ์ทำให้กลุ่มอื่นๆเปลี่ยนมาปลูก ปอตามๆกันเป็นละลอกก่อนถึงคนฝั่งมูลกล่าวคือ "บ้านชีทวนเขามาเห็นเขาก็เลยมาขอทำ กะ ยอมเอ็นตะเอ็นนำกัน เอ็นแล้วเขาจะหนีดอก เขาบ่เอา เขาทำซื่อ ๆ ให้เขาทำไร่ปอ เขาเป็นคน นำเมล็ดปอนั้นมา ทางพี่กะอยากได้นำเขาจะเอ็นนำเขาบาทนี้เขาพาเอ็น บาทนี้เขาจะกลับหนี ไปแล้ว บาทนี้เขาเห็นว่าปลูกปอมันงามแล้วกะราคาดี กะบ่ดีดอกสมัยนั้นกะบ่กะตาย มาดี ปีนึงหว่างนี้แหล่วปีหมอนี่สีใหญ่แล้วหะหว่างปีปอ 5 บาท"⁷⁹ หลังจากนั้นก็เป็นคนในพื้นที่ เข้าสู่กิจกรรม"ทำตามเขาเลยแหล่วกะทำตามเขาเลย เขาบ่ได้คิดมากพอเห็นเขาทำเขาจะทำ เลย บ่ได้คิดอียัง สิค่อยตามอย่างเดียวหนาเอาวิชานำเขาได้ง่าย ๆ พอเห็นสีทวนเอ็นเขา กะเอ็นนำ ทำนำกัน แต่ก่อนที่มันบ่ทันมีอียัง"⁸⁰

การได้รับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับราคาสินค้าของปอในตลาด ได้ทำให้ชาวบ้านหนองบัวเข้าสู่การ ตัดสินใจการผลิตปอตามกลุ่มชาติพันธุ์อื่นๆ เพราะรู้ว่าสามารถสร้างรายได้ที่มากกว่าเก่า และ ถือเป็นก้าวสำคัญของการกลายเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของแรงงานการผลิตในสังคมโดยคนในพื้นที่ ได้แล้วว่า "ตลาดนั้นแหล่วเพราะว่าตอนนั้นเขาทำโรงงานอยู่ที่ห้วยชะยุ้งเป็นเจ๊กนี้หะ เขาบอก ว่าเขาก็มาเอาเมล็ดปอมาให้ปลูกด้วย บอกว่าปอจะมีราคาถ้าปลูกมันก็มีราคาจริง ๆ 7 บาท 8 บาทพวกเราก็อธิว่ามันมีราคาก็ดีใจ"⁸¹ อารมณ์และความรู้สึกของคนในเวลานั้นต่างพอใจอย่าง มากของการผลิตเพื่อจำหน่าย สามารถทำให้รายได้เป็นกอบเป็นกำและแรงงานเป็นครั้งแรกได้ ถูกประเมินมูลค่าจากการซื้อขายผลผลิต สถานการณ์เช่นนี้ทำให้คนบ้านริมห้วยนั้น ได้เร่งการ ใช้พื้นที่เก่าของตนเองที่เคยปลูกอ้อยโดยปรับเปลี่ยนมาเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการปลูกปอขึ้นมาแทน โดย "นำพันธุ์แต่ก็มันเป็นปอแดงนั้นหะ บักไบไบแจก ๆ คล้าย ๆ ปอกระเจ้าคือไบบกนาวนี้ดี ไบมัน ปอแก้วกะคือกับไบบกนาว"⁸²

⁷⁸ อ้างแล้ว.พอบุตรดี ประสาร.เมื่อวันที่12 สิงหาคม 2548

⁷⁹ อ้างแล้ว.

⁸⁰ อ้างแล้ว.

⁸¹ อ้างแล้ว.พอกุล พงศ์พันธ์.เมื่อวันที่12 สิงหาคม 2548

⁸² อ้างแล้ว.พอบุตรดี ประสาร.เมื่อวันที่12 สิงหาคม 2548

ประกอบกับระยะเวลาที่ใช้ในการปลูกปอเป็นระยะเวลาหลังจากฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าวทำให้ครัวเรือนมีแรงงานที่ล้นเหลือที่จะมาใช้ในการกิจกรรมการปลูกปอ ซึ่งชาวบ้านได้หมุนเวียนกิจกรรมการผลิตตามแรงงานที่เข้ามาตามฤดูกาล เช่นเดิม แต่มีวงรอบกิจกรรมการผลิตที่เข้มข้นมากยิ่งขึ้นเห็นได้จากการคลี่คลายสภาพดังกล่าวว่า”โดยปอเอาไปขายช่วงเดือนสิบเอ็ดเดือนสิบสองก็คือเดือนตุลา พฤศจิกายน แล้วข้าวเราเอาไว้กินตอนนั้น ยัง คนยังไม่หีนี้ ปอกี้แช่น้ำไว้แล้วมันก็จะเปื่อยออกมาปลูกก็ห่างระยะ 5-30 ซม. แต่ละหลุมไม่ยุ่งยาก พอๆกัน ขุดหลุมเหมือนกันใช้จอบเดินขุดก็ แต่ละครอบครัว ไม่ได้ใช้แรงงานอะไร ไม่ได้จ้าง หมายความว่า แต่ละครอบครัวมีผิวเมีย แล้วก็ถูกหมายความว่า คนตื่นเช้าขึ้นมา คนจะไปนาหรือว่าจะไปสวนปอก่อนช่วงลงนาจะเป็นช่วง สิงหา กันยา นี้ฤดูนา แต่ถ้าเป็นฤดูของปอกี้จะเป็นช่วง กุมภาพันธ์ มีนาคม เมษายน ดายหญ้าก็เดือนกุมภาพันธ์สำหรับปลูกปอที่เป็นของเจ้าของที่ดิน ไม่มีโฉนด นี่เพ็งมี”⁸³ พื้นที่ทางวัฒนธรรมของบ้านฝั่งมูลกลายเป็นโซนแรงงานการผลิตที่ไม่เป็นทางการ ที่เชื่อมโยงกับนายหน้าหรือคนกลางในฐานะสัญญาซื้อขายในการผลิตสินค้าเข้าสู่ตลาดเห็นได้จากการให้ความหมายดังกล่าวว่า”แล้วปี 97นี้ หมายความว่าแต่ก่อน ขายสามบาทห้าบาท ปีหนึ่งทำรายได้ก็ไม่เกินห้าหมื่นบาท..แล้วผมเข้าโรงเรียนประมาณ 2502ชาวบ้านเขาก็ปลูกปอที่ห้วยชะบัว เลยที่เขาขายของ ปีหนึ่งก็ตกประมาณสามพันบาทปลูกปอเนี่ย ทุกคนปลูกหมดเลยหรือ ทุกคนมีรายได้ เพราะปลูกปอเขาเอาไปขายที่มีพวกมารับซื้อ ซื้อบรรจง เขามาจากเมืองจีน”⁸⁴ กลายเป็นภาคการผลิตที่จัดตั้งอย่างไม่เป็นทางการ โดยคุณลักษณะของแรงงานชนิดนี้ แม้ไม่ได้ขัดแย้งกับกฎหมาย แต่เป็นเส้นขนานของโลกที่ไม่เป็นทางการได้อยู่ร่วมกับโลกของการค้าที่ถูกต้อง โดยผลผลิตของตนเองหลายๆครั้งได้ถูกตั้งอยู่บนความไม่เป็นอิสระกับเศรษฐกิจการค้า ซึ่งมีลักษณะของการอยู่ร่วมกันในการผลิตเพื่อตนเองและการผลิตเพื่อสังคมกลายเป็นระบบที่มีความซับซ้อนกว่าเก่า ในการเชื่อมโยงการแลกเปลี่ยนระหว่างภาคการผลิตแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

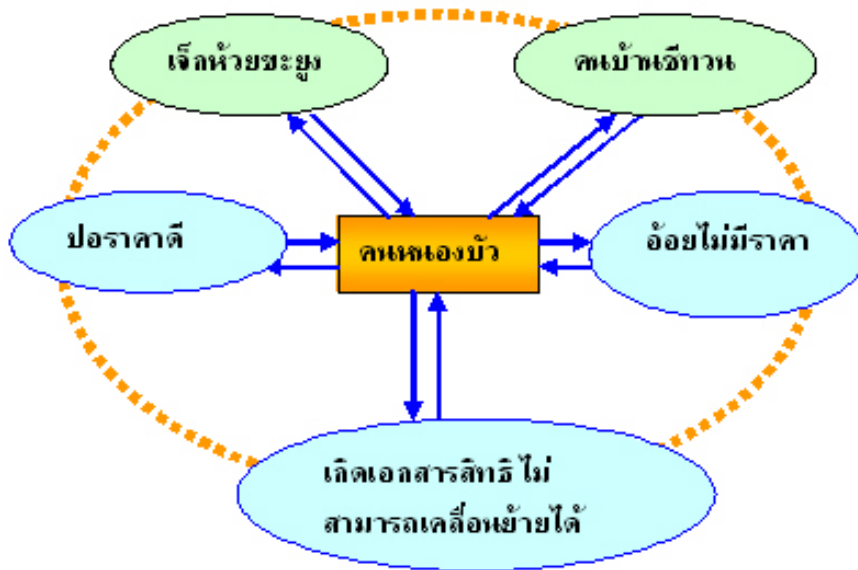
ทำให้แรงงานในครัวเรือนไม่ได้โดดเด่นเหมือนกับที่เคยเป็นความหมายของการผลิตเพื่ออยู่รอดในครัวเรือน แต่เป็นบริบทของชายขอบที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้นของการแบ่งแยกแรงงานเป็นครั้งแรกที่บ้านริมห้วยได้ปฏิบัติการในชีวิตประจำวันว่า”ถ้าแกซื้อปอแต่ก่อนจะมีประสิทธิ์ ณรงค์เดช ที่เป็นรัฐมนตรีมาเป็นเจ้าของครีปเป็นคนที่อยู่บ ๙ คือเค้าจะมีตัวแทน เขากะมีโตแทนมีลูกน้องมาหาซื้อ คือจะมีพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย เขามาเปิดโรงสีอยู่ที่นี่ แล้วเราก้เอาไปขายที่ห้วยชะบุง ปอโตนี่เขาเอาไปทำกระสอบใส่ข้าวเขาก็มีโรงงานอัดปอดัว”⁸⁵

⁸³ พ่อสำลี สุดดาวงค์. อายุ54ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่26. หมู่8 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548

⁸⁴ อ่างแล้ว

⁸⁵ อ่างแล้ว

รูปที่ 11 แผนผังของการเกิดขึ้นในตลาดปอ(พ.ศ2497-2520)

ปอกลายเป็นตัวขับเคลื่อนในการผลิตมีบทบาทและหน้าที่เป็นที่มาของเงินเป็นสื่อกลางที่ใช้ในโลกไม่เป็นทางการมากยิ่งขึ้นของครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นการใช้กินใช้อยู่ หรือการสะสมเพื่อความหวังที่ดีในอนาคต การผลิตปอนี้เองกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำลายรูปแบบของแรงงานกลุ่มที่เคยใช้ในพื้นที่มาเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่เพื่อผลประโยชน์ของแต่ละคน ซึ่งไม่สามารถทำให้เกิดขึ้นได้โดยตนเองต้องอาศัยแรงงานของกลุ่ม แต่เมื่อคนเริ่มประกอบกิจกรรมการปลูกปอกันเป็นหลัก ได้ทำให้การใช้แรงงานร่วมกันแบบนั้นมีข้อจำกัด นอกจากจะรูปภาพที่ 12 แสดงสภาพโรงรับซื้อปอของเจ๊กที่ตลาดห้วยชะยุ้ง

เป็นการสิ้นเปลืองเวลาแล้ว การปลูกปอได้เป็นแรงให้ใช้แรงงานภายในครัวเรือนมากยิ่งขึ้นกว่าเก่า " ไร่จอบเดินชุดก็ แต่ละครอบครัว ไม่ได้ใช้แรงงานอะไร ไม่ได้จ้าง หมายความว่า แต่ละครอบครัวมีฝีมือ แล้วก็ถูกหมายความว่า คนตื่นเช้าขึ้นมา คนจะไปนา ก่อนหรือว่าจะไปสวน ปอก่อนช่วงลงนาจะเป็นช่วง สิงหาคม กันยายน นี้ฤดูนา แต่ถ้าเป็นฤดูของปอก็จะเป็นช่วง กุมภาพันธ์ "

นา เมษายน ดายหญ้าก็เดือนกุมภาพันธ์"⁸⁶

⁸⁶ พ่อสา บุญสุข อายุ 87 ปี ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์ ที่บ้านเลขที่ 24 หมู่ 8 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม 2548.

เป็นครั้งแรกที่พลังของอำนาจท้องถิ่นที่เคยสามารถสร้างการอยู่รอดร่วมกัน เกิดการแตกหักครั้งแรกเมื่อต้องผืนตัวเองไปปฏิสัมพันธ์กับโลกการค้าภายนอกที่ไม่มีความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ในขณะเดียวกันได้ให้ความสำคัญในบทบาทของตนเองในฐานะเจ้าภาพในการผลิตที่ต้องเร่งการเปิดการไหลเวียนทรัพยากรด้วยตนเอง ทำให้วิถีชีวิตที่เคยนำมาใช้ไม่ตอบสนองเมื่อเกิดให้ความเห็นว่าแรงงานสามารถแลกเปลี่ยนเป็นมูลค่าและสามารถกำหนดอนาคตของครอบครัวโดยตนเองมากกว่าการใช้เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคม กลายเป็นความหมายครั้งแรกที่ชาวบ้านให้การนิยามว่าเป็น“ยุคเศรษฐกิจ”ในความหมายกว้าง

การใช้พื้นที่เศรษฐกิจในการปลูกปอดูเหมือนว่าส่งผลต่อสภาพแวดล้อมที่น้อยมาก เพราะฉะนั้นในห้วยสะบาย้อยเป็นน้ำไหลจึงไม่ส่งผลต่อการทำลายสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ แต่ได้สร้างวัฒนธรรมใหม่คือวัฒนธรรมของการดำเนินชีวิตที่ไม่เป็นทางการเป็นการตกลงราคากันล่วงหน้าของการผลิตโดยอาศัยการใช้จากกับคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์และความต้องการของปอในฐานะวัตถุดิบเกี่ยวข้องกับกระสอบซึ่งเป็นการตกลงกันโดยชาวบ้านในพื้นที่เป็นผู้ผลิตในขณะที่พ่อค้าจากวารินทร์และศรีสะเกษเดินทางมาซื้อผลผลิตถึงพื้นที่ว่า“มันก็มีเถาแก่ที่กันทรารมย์สิซื้อ เขาก็มีโรงงาน ก็มาสิเอ็ดกระสอบป่านเอ็ดหยังจังซี เขาก็มาโฆษณาให้คนปลูกป่านปลูกปอ มาโฆษณาขายของของเขาจังชั้นหนา เพราะว่าถ้าบ่เอ็ดจังชั้น มันก็มีผู้ปลูก เราเอ็ดโรงงานเอ็ดอีหยังขึ้นแล้วคันบ่มีปอ มันก็ไปบ่ได้ มันจะต้องคือกับเฮาเอ็ดอันนั้นอันนั้นมาโฆษณาไปขายบ่อนนั้นขายบ่อนนี้เฮาก็หาแนวป่านแนวปอมาปลูกเด่บาทนี้ เริ่มแรกเลย ผู้นั้นก็เอ็ดได้ ปิรุญมาผู้นั้นก็เอ็ดต่อกันมาอีก ต่อมาก็เอ็ดหลายขึ้นจนว่าเหม็ดบ้านเหม็ดเมืองป่าดงพงไพรจนว่าหาที่เลี้ยงจัวเลี้ยงควยบ่มี มีแต่ไฮ่ป่านไฮ่ปอสมัยนั้นมันขึ้นกันเอ็ดบ่ว่าบ้านได้”⁸⁷

ชีวิตความเป็นอยู่เช่นนี้ทำให้เกิดการทำงานที่คล่องตัวมากแก่ชาวบ้านในการเข้าสู่ตลาด เพราะที่ผ่านมาในประวัติศาสตร์ความเป็นมาได้ใช้้อยและปลา ในการแลกเปลี่ยนกับพื้นที่ภายนอก แต่ก็มีปริมาณที่จำกัดและการหันไปทำ้อยเหมือนกับในอดีตที่ผ่านมา นั้น ก็เป็นไปไม่ได้เนื่องจากความเสื่อมโทรมของพื้นที่ทำกิน และขาดแคลนพื้นที่ป่าสำหรับใช้ทำไร่เลื่อนลอย จากสภาพการณ์ดังกล่าวได้กำกับให้คนในพื้นที่บ้านหนองบัวต้องแสวงหาช่องทางอื่น มาเพื่อเสริมการเอาตัวรอดของครัวเรือนตนเองได้ไหลลื่นขึ้นว่า “เลยเอ็ดนำเพิ่น ขึ้นงามอยู่แต่ก็แนวสมัยแต่ก็บ่ได้ใส่ปุ๋ย แบกครึ่งจนกมันทั้งแต่ที่แรก บาทโดนมามันจังบ่งาม ได้ใส่ปุ๋ย มันเอ็ดหลายปีหลายมันก็เหม็ดฝุ่นตัวที่พ่อใหญ่ได้มาปลูกก็ว่าพื้นปลูกมีราคา ก็เลยปลูกนำเพิ่น ก็โลละ 10 สลึง (2 บาท 50)เพื่อแรก ราคามันมีพอได้แก่ได้ปรกก็เลยเอ็ดนำกัน เอาปอไปขายก็พอแก่ในครอบครัวไปนี้เอ็ดบ่หลาย”⁸⁸

⁸⁷ พ่อใหญ่บุญ สีแก้ว.อายุ 58 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 121.หมู่.8 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษเมื่อวันที่12 สิงหาคม 2548.

⁸⁸ พ่อใหญ่ก้อน พรหมบุญ อายุ 73 ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่96.หมู่.3 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ.เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548.

ชาวบ้านสามารถเอามาปรับใช้ให้ตนเองมีทางเลือกมากยิ่งขึ้นแม้ว่าต้องใช้แรงงานอย่างหนักหน่วงและได้รับผลตอบแทนอย่างคุ้มค่ากับเวลาที่เสียไปอย่างการทำปอเพื่อสามารถปรับตัวได้ง่ายและสบายที่สุดตามกำลังกายและกำลังใจที่ตนเองมีอยู่ในการพึ่งพาธรรมชาติ โดยปอนั้นมีความหมายในฐานะที่เป็นสินค้ามาตั้งแต่การเริ่มต้นการปลูก ซึ่งเป็นสิ่งที่คนในพื้นที่ให้ความสำคัญ เนื่องจากในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาเราเห็นได้ว่าการผลิตหลากหลายชนิดในการเอาตัวรอดนั้น มีเพียงไม่กี่ชนิดที่จะสามารถเอาเข้าสู่ตลาดแล้วแลกเปลี่ยนเป็นเงินตรามาได้ ข้อจำกัดของคนในพื้นที่ ณ เวลานั้นคือ การขาด "ผู้ซื้อ" อย่างสม่ำเสมอและในปริมาณมากและเป็นการส่งจองล่วงหน้า เห็นได้จากคำบอกเล่าถึงคุณลักษณะดังกล่าวของปอที่ว่า "เจ๊กมาซื้อถึงบ้าน เอรอมาใส่เอา ก็มีนายฮ้อยมารับซื้อ เพิ่นก็หาว่าไผ่สืขายเรากีมา คือไผ่สืขายก็บอกเพิ่นเพิ่นก็มาเอา คือไผ่สืขายจั้งซี้ก็ไปบอกเพิ่นเพิ่นก็ลงมาเอา เจ๊กเขากีมาเอาผู้ละ 1,000 กิโลผู้ละ 500 600 300 400 เราไปขายเองแต่สั่งให้เขามาเอารถ ก็เขามีรถแต่ก็เขามีรถทางเราปมี ราคา ก็คือเก๋ จักเขาคิดบ่คิดเขากีต้อออกมาเป็นกิโล 5 บาท 10 บาท 8 บาท"⁸⁹ ซึ่งเริ่มติดต่อกันกลางในพื้นที่ให้มีหน้าที่ว่า" เพิ่นเอาเงินมาให้เฮา ที่ละ 10,000-20,000 ที่แรกก็เอาปอไปส่งเพิ่นหลายเพิ่นก็ถามว่าของเจ้าของเหมิดว่างบ่ เขากีว่าเป็นจั้งได้จั้งถามผมจั้งซี้ เพิ่นก็ว่าเพิ่นสืให้หาปอรวมไว้มาขายให้เพิ่นแน่ เพิ่นสืออกมาเอา เพิ่นให้เงินมา เพิ่นเชื่อใจเฮากีเฮาคุ่นเคยกับเพิ่นบ่มีอียั้งไปส่งปอนี้กับเพิ่น เฮาเลือกหม่องไปขายก็ตามผู้ที่เพิ่นเอาเงินมาให้ ถ้าแก่เพิ่นก็เบิ่งว่าปอหลายเขากีมา ถ้าปอบ่หลายเขากีบ่มา"⁹⁰

สภาพการณ์เช่นนี้ทำให้เกิดการตอบรับอย่างเต็มที่ต่อการเลือกตัดสินใจแบ่งหน้าที่ของตนเองในฐานะผู้ผลิตสินค้าเข้าสู่ตลาดตามความสามารถของแรงงานครัวเรือนและการจัดการให้ได้ปริมาณสินค้าให้ได้ตามจำนวนมากๆที่พ่อค้าคนกลางต้องการโดยความคิดของคนในพื้นที่เวลานั้นมองปัญหาว่าของการเข้าสู่ตลาดมีข้อจำกัด 3 ประการ คือ ระยะทาง, ปริมาณสิ่งของที่จะนำเข้าสู่ตลาดและปริมาณคนซื้อสิ่งที่เป็นสินค้าในระยะแรกจะเป็น ปอ ปลา ข้าว เห็นได้จากคำบอกเล่าที่ว่า"ตอนขายปอ ปลากีขายได้แล้ว"⁹¹ โดยในระยะแรกจะติดต่อกับตลาดวารินทร์และต่อมาจึงเกิดตลาดห้วยชะยุ้งและกันทรารมย์ขึ้น เห็นได้จากคำบอกเล่าที่ว่า"ตลาดวารินทร์พุ้นแล้วเกิดก่อน กันทรารมย์ฮู้ความมาช้าหนึ่งก็กระจัดกระจาย มาช้านี้ ห้วยชะยุ้งก็มีแต่กบกกกับโรงสีเดี๋ยวนีก็ย้ายขึ้นต่อข้างเทิงสูงขึ้นก็มีโรงงานของเพิ่นผู้ซื้อปอของเฒ่าจิกขน ตลาดทางกันทรารมย์ไปขายพวกพ่อใหญ่ลื้อ พวกเสี้ยเขี้ยว พวกเสี้ยหน้า มีแต่เจ๊กเหมิดเลย เอาปอไปขายให้เขา ห้วยชะยุ้งเกิดตลาดหลายปีแล้ว ห้วยชะยุ้งมีโรงสีอยู่ แต่โรงเฮ็ดปอฟอกปอมันมี เพิ่นเอามาเฮ็ดกระสอบข้าว มันก็มีโรงงานห้วยชะยุ้งก็มีอยู่ แต่ว่าเขาเฮ็ดที่หลังทางนี้มันเฮ็ดนำกันมันบ่มีถ้าแก่มาเฮ็ด มันบ่มีผู้ซื้อ ห้วยชะยุ้งก็ติดกันกับบ้านเฮามันมีแต่ป่าแต่ดง .. แต่พ่อแต่แม่ไปหา

⁸⁹ แม่ศรีสวัสดิ์ คำศิริ. อายุ 57 ปี. ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์, ที่บ้านเลขที่ 19. หมู่ 3 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2548.

⁹⁰ อ่างแล้ว. พ่อใหญ่ก้อน พรหมบุญ. เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548

⁹¹ อ่างแล้ว

พี่น้อง บ่ได้เอาของไปขายมันบ่มีตลาด ตลาดที่ไปเกิดที่กันทรารมย์ก็เพราะว่าเมืองศูนย์รวมของเขา ทางรถไฟก็ผ่าน ห้วยชะยุ้งเป็นสถานีอยู่แต่ว่ามันเป็นเมืองน้อยมันเป็นตลาดน้อยๆ ห้วยชะยุ้งเป็นตลาดมากก็ได้หลายปีอยู่แล้ว ฮอด 50 ปี”⁹²

อิทธิพลของปอก่อให้เกิดตลาดจนถึงขั้นตอนการแปรรูปการผลิตเป็นสินค้านับเป็นครั้งแรกที่ผลผลิตของคนในพื้นที่ได้แปรรูปเข้าโรงงานทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มที่ผลิตเพื่อการบริโภคของสังคมโดยเป็นธุรกิจของกลุ่มชาติพันธุ์จีน การเกิดตลาดใกล้พื้นที่ตนเองนั้นทำให้การขนส่งจากแหล่งวัตถุดิบง่ายและสะดวกแก่ชาวบ้านและคนในพื้นที่มองเห็นชีวิตความเป็นอยู่ที่มีความหวังมากกว่าเก่าเพราะมีคนมารับซื้อผลผลิตแรงงานของตนเองถึงบ้านว่า”ขายนำเจ๊กชน ไม่อย่างนั้นเขาก็มาเอา เอารถมาใส่เอา เอ็ดหลาย เอ็ด 9 ไร่ 10 ไร่ เอ็ดปลูกปอปลูกผัก ปลูกหมี่คนแต่ก็ อ้อยก็ปลูกได้แต่พอได้กินเอ็ดได้ขายปอได้ปีละ 10,000 ปีละ 7,000 -8,000 ก็ได้เอามาเอ็ดสร้างบ้านสร้างเฮือนอยู่ เจ๊กมาซื้อถึงบ้าน เอารถมาใส่เอา ก็มีนายฮ้อยมารับซื้อ เพิ่งก็หาว่าไผ่สียาเราก็คือไผ่สียาก็บอกเพิ่นเพิ่นก็มาเอา คือไผ่สียาจึงชี้ก็ไปบอกเพิ่นเพิ่นก็ลงมาเอา เจ๊กเขาก็มาเอาผู้ละ 1,000 กิโลผู้ละ 500 600 300 400 เราไปขายเองแต่สั่งให้เขามาเอารถ ก็เขามีรถแต่ก็เขามีสถทางเราบ่มี ราคา ก็คือเก่า จักเขาคิดบ่คิดเขาก็ได้ออกมาเป็นกิโล 5 บาท 10 บาท 8 บาท”⁹³

ในขณะที่เดียวกันการเลือกตลาดสำหรับเข้าร่วมกิจกรรมซื้อขายของคนในพื้นที่บ้านหนองบัวจะเลือกจากปริมาณการผลิตที่จะให้ผลตอบแทนที่มากที่สุดว่า”ไปตลาดวารินทร์ผู้เพิ่นหลาย (ปอ)เพิ่นก็พาไปผู้เพิ่นหลายที่ไปขายวารินทร์ เพิ่นเป็นเจ้าแก่ผู้เขามาซื้อ ตั้งแต่แรกๆเลย เจ้าแก่อยู่ไสเขาก็เอาไปฮั้น เขาชนในรถยนต์ของเจ้าแก่โอ เจ๊กโอ เพิ่นก็เอาไปฮอดเมืองใหญ่มันก็ได้ราคาหลาย บ้านเฮาราคามันน้อย เพิ่นเป็นเจ้าแก่อยู่ห้วยชะยุ้งโรงงานอีหยังเพิ่นอยู่วารินทร์”⁹⁴ ซึ่งให้ความหมายของการค้าขายในปริมาณมากและมีการขนส่งที่ต้องใช้เวลาและค่าขนส่ง ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดอิทธิพลในการตัดสินใจการเข้าใช้ตลาดในแต่ละแห่งนั้นนอกจากขึ้นกับชนิดสินค้าที่ขึ้นกับความต้องการของตลาดแล้วนั้นที่สำคัญคือปัจจัยของการจัดวางการผลิตที่ไม่เกี่ยวข้องกับกับอิทธิพลใดๆของการปลูกปอในระยะแรกนอกจากการขนส่งทำให้เกิดตลาดห้วยชะยุ้งและกันทรารมย์โดยพ่อค้าในช่วงประมาณ พ.ศ. 2500 การผลิตปอเป็นกิจกรรมการค้าขายระหว่างคนในพื้นที่กับกลุ่มคนชาติพันธุ์จีนในระยะแรกผ่านเจ๊กชนที่ตั้งสถานีการค้ารับซื้อปอของตนเองขึ้นที่กันทรารมย์และ เจ๊กโอที่ห้วยชะยุ้งเห็นได้จากคำบอกเล่าของพ่อใหญ่ ก่อนที่เล่าว่า “เฮาเอาไปขายห้วยชะยุ้ง บางทีก็ไปกันทรารมย์ หาเจ๊กชน ห้วยชะยุ้งขายนำเจ๊กโอ”⁹⁵

หากคำนวณระยะทางของการเคลื่อนย้ายผลผลิตเข้าสู่ตลาดในพื้นที่ของตนเองมีความสะดวกมากและเกิดตลาดเพื่อจำหน่ายครั้งแรกในพื้นที่ที่สามารถเชื่อมโยงผลผลิตของตนเองจาก

⁹² อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ ก้อน พรหมบุญ. เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548

⁹³ อ้างแล้ว. แม่ศรีสวัสดิ์ คำศิริ . เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2548.

⁹⁴ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ ก้อน พรหมบุญ . เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548

⁹⁵ อ้างแล้ว

ครัวเรือนเข้าสู่ตลาดโดยตรงแม้ว่าต้องทำงานกับกลุ่มนอกชาติพันธุ์แต่กลับทำให้เกิดทางเลือกในการผลิตเพื่อการค้าการประกันการอยู่รอดให้แก่ครัวเรือนมากยิ่งขึ้น ความต้องการของพ่อในตลาดมีสูงมากยิ่งขึ้น ในช่วงเวลานั้นโดยราคาพ่อในความคิดเห็นของชาวบ้านในพื้นที่ว่า “พ่อบ่ได้เอาไปขายที่วารินทร์ มีแต่เอาไปขายที่กันทรารมย์ ไปอยู่อำเภอยายได้โลละ 8 บาท 10 บาท ขายน้าเจ๊กชน ไม่อย่างนั้นเขาก็มาเอา เอารถมาใส่เอา เอ็ดหลาย เอ็ด 9 ไร่ 10 ไร่ เอ็ดปลูกปลูกผักปลูกหมี่คนแต่ก็ อ้อยก็ปลูกได้แต่พอได้กินเอ็ดได้ขายบ่ได้ปีละ 10,000 ปีละ 7,000 -8,000 ก็ได้อามาเอ็ดสร้างบ้านสร้างเฮือนอยู่”⁹⁶

การเกิดขึ้นของตลาดการผลิตเพื่อสังคมได้เกิดขึ้นจากพื้นที่โดยตรง เพราะความต้องการในตลาดสูงทำให้พ่อค้าต้องจัดตั้งการทำงานของตนเอง เพื่อที่จะสามารถสั่งซื้อพ่อได้ตามที่ตนเองต้องการ ซึ่งตอบรับกับความต้องการของคนในพื้นที่เพราะตนเองไม่ต้องเดินทางไปหาพ่อค้านอกจากเสียเวลาแล้วในการเดินทางแล้วตนเองไม่ค่อยมีความถนัดมากในการค้าว่า “ตลาดบ่เริ่มเทื่อแรกห้วยชะยุ่ง หลัง ๆ ก็กันทรารมย์นำ คิดว่าบ้านหนองบัวนี่สิเป็นห้วยชะยุ่งมันสิใกล้ ก้ว สะดวกก้ว แต่ก่อนหาบ ไปขาย หาบไปห้วยชะยุ่ง รถก็บ่ค่อยมี หาบไปแล้วแต่ผู้แวงเด้อ ถ้าผู้แวงหาบได้เทื่อละ 50 โลพุ้นเด่ ผมนี้แบกได้ 50 โลพุ้น มันหนักเขาก็ปลงไปเรื่อย ผู้บ่ได้ก็ ชาวโล 30 โล แล้วแต่แวงคน ไปฮอดห้วยชะยุ่งบ่ถึงชั่วโมงดอก ประมาณจัก 40 นาทีก็ฮอด กันทรารมย์ นี่มันหาบบ่ถึงแล้ว หลัง ๆ มาก็มีรถมาจากกันทรารมย์มาซื้อ เจ๊กมาหาซื้อตามบ้าน มันมีนายฮ้อยมารับซื้อพ่อ พวกนี้มันมีโรงงานอัดบ่ออยู่ห้วยชะยุ่ง กันทรารมย์ เพราะว่าช่วงนี้ คนเอ็ดใส่บ่อหลายแฉนี้ เป็นอาชีพเหมิด เขาก็มีรถมา รับซื้อ มีพ่อค้าคนกลาง นายฮ้อยทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลางเขาก็รับซื้อมันก็มีรายได้ดี เขามารับซื้อจากเขา เขาก็มีบ่อนส่ง เพราะว่าอยู่พุ้น สิบบาท เขาก็มารับซื้อนำเขาห้าบาท”⁹⁷

การเคลื่อนย้ายทรัพยากรของคนในพื้นที่มีข้อจำกัดอย่างมากของการแลกเปลี่ยน นอกจากไม่สามารถทำให้เกิดการระดมสินค้าได้ในปริมาณมากแล้วต้องใช้เวลาในการเคลื่อนย้ายทรัพยากรและแรงงานที่ไม่ใช่ทุกครอบครัวสามารถทำเรื่องนี้ได้ประกอบกับความต้องการพ่อในตลาดสูงขึ้นเกิดการขาดแคลนพ่อในตลาดและมีผลทำให้พ่อค้าคนกลางต่างระดมความสามารถที่เป็นไปได้ในการจัดตั้งการเคลื่อนย้ายทรัพยากร โดยเกิดการแบ่งแยกแรงงานในสังคมในระบบตลาดเป็นครั้งแรกของพื้นที่วัฒนธรรมบ้านฝ่งมูล ซึ่งคนในพื้นที่ต่างตอบรับในภารกิจตนเอง เมื่อประเมินกำลังของตนเองแล้วว่าไม่สามารถทำได้ถึงแม้จะรู้ว่ามีความแตกต่างกันอย่างมากในราคาสินค้าว่า “เพิ่นก็ซื้ออยู่บ้านข้าเจ้า ซื้อไปรวมไว้มันก็ให้พ่อค้าคนกลางคือเก่า เป็นราคาทอด ๆ กันไป เอาท่าไรทอด ๆ กันไป พ่อค้าส่วนมากสิ เป็นคนเจ๊กนี้แหละ มีทุนมีหยั่ง บ้านเฮามันบ่ค่อยมีทุน มันก็ได้แต่พอได้เลี้ยงครอบครัว บ่ได้คิดค้าคิดขาย เขาขายให้เขาเสร็จแล้วก็เหมิดหน้าที่เฮา ได้เงินมาเลี้ยงในครอบครัวเฮานี้ ได้ใช้จ่ายในครอบครัวก็ถือว่า

⁹⁶ อ่างแล้ว.แม่ศรีสวัสดิ์ คำศิริ.

⁹⁷ พ่อใหญ่ทา ตะนะสุข.อายุ 53 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 9. หมู่ 3 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548

หมดหน้าที่ ..ส่วนใหญ่พวกพ่อค้าขายเขามีหัวคิดทางการค้าสืเป็นลูกคนเจ๊ก คนจีนเขามีทุน
ส่งให้ลูกเขาเรียน เขาเลยมีหัวทำการค้าจิงซี่ ทางเขาก็มีแต่ใช้แรงงานเอ็ดกินไปซื้อๆ เอ็ดขายให้
เขาก็เหม็ดหน้าที่เฮา”⁹⁸

รูปภาพที่ 13 แผนที่แสดงระยะทางของตลาดในพื้นที่

ส่งผลให้นายฮ้อยมาช่วยในการระดมสินค้าเพื่อการเข้าสู่ตลาดในฐานะคนกลางที่คอยติดต่อกับพ่อค้าถือว่าเป็นเรื่องที่ดีมากเพราะนายฮ้อยรับภาระหน้าที่ในการเจรจาต่อรองกับภายนอกซึ่งคนในพื้นที่มีมีความสามารถแค่การผลิตไม่ได้มีความสามารถในการเจรจาการค้า นายฮ้อยได้ใช้เครือข่ายทางสังคมที่ตนเองมีอยู่ในการระดมทรัพยากรปอที่มีอยู่ตามแต่ละพื้นที่และเพื่อความปลอดภัยของตนเองจากปัญหาโจรผู้ร้าย โดยตนเองในฐานะที่เป็นเจ้าภาพในกิจกรรมดังกล่าวก็จะได้รับผลประโยชน์จากส่วนต่างของปอที่ซื้อ ณ ที่บ้าน กับราคาปอที่มาขายถึงตลาดในฐานะเป็นเสมือนพ่อค้าคนกลางดังเห็นได้จากลักษณะการซื้อขายปอในช่วงเวลานั้นเป็นไปในลักษณะที่ว่า” ล้งเทื่อเฮาก็ไปซื้อบ้านแต่ บ้านเนียมไปซื้อให้เพิ่น เอาปอมาให้เพิ่นนี้แหละ เฮาก็ไปหาซื้อปอให้เพิ่นฝากกันทรามย์ไป ว่าที่ได้ไปก็ว่าทางพุ้นคนบ่ได้ไปซื้อหลายก็ไปไปหาซื้อแล้วก็ขายให้เจ๊กต่อแต่ก็บ่ซื้อแพงแล้ว คั้นราคา 10 สลึงก็ซื้อ 2 บาท เสียค่ารถไฟลงมาหาเพิ่นแน่ แกมมาสถานีเพิ่นก็ซื้ออยู่สถานี หาซื้อเต็มตุ้ก็มาห้วยชะยงแต่ก็ แต่ลูกบ่ทันหลายปานได้ไปได้หว่างลูก 5 คน ตอนนั้นพ่อใหญ่อายุราวๆ 30 กว่าปี(2500) เราขึ้นรถไฟมาเลย เอาลงห้วยชะยงบ้านเจ๊กโอ ..ก็หย่านอยู่เต่หย่านถึกค้อนเขา หย่านเขาตีเขาปล้น”⁹⁹

⁹⁸ อ่างแล้ว.พ่อใหญ่ทา ตะนะสุข.

โดยในช่วงเวลานั้นการปลูกปอถือว่าเป็นทางเลือกที่เป็นไปได้มากที่สุด กล่าวคือมีแรงงานการผลิตในครัวเรือนของตนเองที่เป็นไปได้สามารถกำหนดขนาดรายได้และผลผลิตของตนเองขึ้นในมูลค่าของการแลกเปลี่ยน โครงสร้างพื้นฐานในระบบตลาดกำลังเกิดหน่ออ่อนขึ้นมาในพื้นที่มีผู้รับซื้อผลผลิตอย่างชัดเจนในเวลานั้น คนในพื้นที่ได้เคลื่อนย้ายวิถีชีวิตของตนเองเพื่อปอว่า"ปอเขาปลูกเพื่อขาย เขามั่นใจว่าสืบทอดได้ก็ยอว่ามันมีพ่อค้าแต่ก่อน มันมีพ่อค้ามาให้พันธุ์ว่าเขาสิรับซื้อ ราคาแต่ก็มันกับแพง แต่ก็พื้นที่ให้โล 5 บาท ปลูกกันเหม็ดบ้านบ่มีผู้บ่เห็ดดอกไฮปอนอกจากนั้นก็ไฮปอนี้แหละ"¹⁰⁰ ปอกลายเป็นตัวกันชนแก่ครอบครัวในพื้นที่ เมื่อเผชิญความแห้งแล้งหรือได้ผลผลิตที่ไม่เพียงพอจากการผลิต และการประกอบกิจกรรมการปลูกปอเป็นวิธีการเดียวที่สามารถหารายได้ในรูปของเงินในพื้นที่ว่า "ช่วงที่มีปอมันสิบได้หา(ข้าว)แล้ว คือเฮาสืมียรายได้จากปอ ไปซื้อข้าวสารซื้อหยั่งนา"¹⁰¹

ในขณะเดียวกันเริ่มให้เห็นวงจรชีวิตเศรษฐกิจของคนในพื้นที่อย่างชัดเจนเกี่ยวกับการกระจายแรงงานในการผลิตอย่างต่อเนื่องซึ่งปอได้เร่งการใช้แรงงานในครัวเรือนให้มากยิ่งขึ้นและให้มีความสม่ำเสมอมากยิ่งขึ้น กลายเป็นครั้งแรกของคนในพื้นที่ได้จัดตารางเวลาการผลิตของตนเองในแปลงปลูกและพึ่งพาศักยภาพของแรงงานตนเองคือเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจแรกเริ่มเห็นได้จากครัวเรือนที่เคยทำปอมาว่า"พื้นที่มีแสงเห็ดหลายคนก็ต้องถางเพิ่ม ถ้าเห็ดน้อยก็บ่ได้หลายรายได้สิน้อย บ่คุ้มค่างับคนหลายคน ของแต่ละเฮือน ปอพื้นที่เบ้งตามครอบครัว ถ้าครอบครัวน้อย ถ้าเขาเห็ดได้ถ้าครอบครัวน้อยถ้าเขาเห็ดได้ 1,000 กิโล ก็สิพออยู่ได้ แต่ถ้าครอบครัวใหญ่มี 7 คน 8 คนถึง 10 คนขึ้นไปต้องเห็ดให้ได้ 2,000 กิโล หรือ 3,000 กิโล จึงสิคุ้มค่างับครอบครัวพื้นที่เห็ด คันผู้งามแน่ก็ประมาณ 4 ไร่ก็ได้ประมาณ 1,000 กิโลปองามเต้งได้ มันก็แล้วแต่พื้นที่ ถ้าพื้นที่บ่ดีปอบ่งามก็ 5 ไร่ 6 ไร่ กว่ ๆ จึงสิได้ 1,000 พื้นที่สิคำนวณตามแสง อาจสิเห็ด 8 ไฮ 10 ไฮ ถ้าครอบครัวใหญ่"¹⁰²

ชาวบ้านในพื้นที่ได้กำหนดขนาดของแรงงานเป็นตัวกำหนดขนาดการผลิตซึ่งส่งผลต่อการประกันรายได้ของครัวเรือน นี่คือการปฏิบัติการครั้งใหญ่ของการขัดเกลาในวัฒนธรรมเศรษฐกิจเข้าสู่ตลาดที่เน้นในเรื่องของการผลิตจำนวนเท่าไรที่ประกันชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง ดังนั้นการจัดขนาดของความเหมาะสมในด้านการผลิตและการบริโภคเริ่มเอามาใช้ในการตัดสินใจในการเข้าสู่กิจกรรม โดยส่วนใหญ่แล้วจะใช้แรงงานในครัวเรือนของตนเองเป็นหลัก เพราะในช่วงเวลานั้นการอพยพออกนอกพื้นที่มีให้เห็นน้อยมากแต่สำหรับครัวเรือนที่ขาดแคลนแรงงานก็ต้องจ้างแรงงานว่า"เห็ดไฮปอส่วนมากพื้นที่บ่ค่อยจ้างเด่ คนที่จ้างคือคนที่ม่ีแสงงานน้อยจริง ๆ จึงสิได้จ้าง พื้นที่บ่ค่อยไปกรุงเทพกรุงไทยเด่แต่ก่อน.. ก็จ้างคนไปมือหนึ่งประมาณ 8 บาท

¹⁰⁰ อ่างแล้ว.พ่อใหญ่ทา ตะนะสุข.

¹⁰¹ อ่างแล้ว.

¹⁰² อ่างแล้ว

จิ้งซีเหละ ข้าเฮ็ดไฮ่ปอ ข้านี้ก็ว่าได้หลายแต่แต่ก่อน”¹⁰³ ปอทำให้เกิดการจ้างงานและเป็นตลาดแรงงานสำหรับคนที่ไม่มีที่ดินสำหรับปลูกปอหรือพื้นที่ไม่มีความเหมาะสม

เป็นรูปแบบของลูกจ้างรายวันตามพื้นที่และหากผลผลิตไม่เพียงพอก็ยังคงอาศัยช่องทางในการไปแลกเปลี่ยนผลผลิตนอกพื้นที่ว่า”หาแลกเฮากี้บ่มีเงินซื้อเต่ลูก เงินก็อิด สมัยตั้งแต่ก็ขนาดยามเอาข้าวขึ้นเล้าหาเกียนสิแก่กี้บ่มี หาตั้งแต่หาบมาแต่ฝักทางรถไฟพุ้น ยามมื่อแลงก็มาหาบอกรันมื่ออื่นมาหาบข้าวชอยแน่เต้อ ๆ ยามมื่อเข้าตื่นขึ้นมาก็พากันได้หาบกระต่าไผ่กระต่ามัน ไปหาบลึงเทือก 2 มื่อมันไกล พุ้นข้ามทางรถไฟไปพุ้น มีแต่หาบแต่ว่าข้าเจ้าเฮ็ดชอยกันดี หากันวานกันไปแล้วก็ ผู้ใดได้หยั่งมากก็กินนากันตั้งแต่ก็ บ่ได้ซื้อได้ขายให้กันผู้ใดมีหยั่งก็แบ่งกันกินไป ..สมัยใหม่มาเนี่ย สมัยใหม่มาตั้งแต่ปลูกปอมาเนี่ยเหละ เฮากี้บ่จักก็บ่ฮู้เป็นจิงได้ก็บ่ฮู้มีแต่รับจ้างบาหนึ่ ยามฉีกปอกก็จ้าง ยามเอาหุ่นก็เอาแสงกันได้อยู่มื่ออื่นไปเอาฮุ่นปอชอยแน่เต้อ ข้าเจ้าก็ไปชอยกันอยู่ เฮาต้องเลี้ยงข้าวเพิ่น เฮาเจ้าภาพก็ต้องหาอาหารให้เพิ่นกิน จ้างไปสมัยแต่ก็จ้างไปก็ส่วนน้อยดอก จ้างก็ส่วนน้อยอยู่”¹⁰⁴ การเปิดธรรมเนียมปฏิบัติแบบนี้เป็นความแตกต่างกับโลกของชุมชนที่เคยยึดถือกันมาเพราะในอดีตนั้นเป็นไปในลักษณะของการไปช่วยแรงงานหรือหากไม่มีผลผลิตในการบริโภคไปใช้แรงงานให้กับเจ้าของผลผลิตและได้ผลผลิตกลับคืนมา แต่เมื่อเกิดตลาดการซื้อขายแรงงานทำให้ต้องปรับตัวเป็นแรงงานรับจ้างอย่างรวดเร็วของครัวเรือนที่มีที่ดินขนาดเล็ก

ดังนั้นการเกิดขึ้นมาของตลาดปอขึ้นอยู่กับความได้เปรียบและเสียเปรียบอย่างไรในพื้นที่มีผลต่อการกำหนดความสามารถในการใช้ทรัพยากรในพื้นที่เพื่อสร้างผลผลิตด้วยในขณะเดียวกันว่า” ที่ได้เซาปอมันปามันเกลี้ยงหลายก็เซาปอดิละบาหนึ่ ดินมันบ่สมบูรณ์เซาปลูกปอ เซาปลูกพีชยันตัน บาหนึ่คืนมา คั่นสิกลับไปปลูกอ้อยก็มันบ่งามดี ที่มันมีสค1. คนก็หลายมาป่านี่มันก็อยากเหมิด ปลูกปอมันก็ย่างเห็นหัว(เปรียบเทียบกับให้เห็นว่าความสมบูรณ์ของดินลดลง) อยู่ มันบ่คือ 9 ปี 10 ปีคืนหลัง มันบ่คือเก่า ราคามันก็ลงนำ มันบ่คุ้มค่า ปอขึ้นโล 5 บาทก็ปลูกกันหลายแน่ผู้ใดก็ได้ ก็เริ่มเฮ็ดไฮ่บักใหญ่ จ้างลูกน้องเฮ็ดไฮ่บักใหญ่ จ้างลูกน้องเอาฮุ่น พอมาลดลง 10 สลึง ปีนั้นได้แต่ทุน ปีจ้างหลายตั้ง 30 กว่าไฮ่ พอได้ทุนก็บ่ดีเอาฮอดปอ ว่าบ่มีราคาพอแล้งมาก็เอาไฟจุด จุดทิมเลยเหลือใจหลาย”¹⁰⁵ กล่าวคือการใช้แรงงานของครัวเรือนตนเองเป็นหลักและอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดินเป็นหลักในการสร้างผลผลิตของตนเอง ให้เกิดขึ้นในขณะที่พ่อค้าและกลไกราคาเป็นตัวกำหนดไม่ต้องไปยุ่งเกี่ยวผลผลิตนั้นตกลงกันในปริมาณล่วงหน้าไม่จำเป็นที่ต้องเดินทางไปเหมือนกับการไปจำหน่ายโดยตนเองทำให้คนในพื้นที่ตอบรับวัฒนธรรมเช่นนี้อาจเต็มทีแม้ว่าจะต้องสูญเสียคุณสมบัติของพื้นที่ทำกินของตนเองไปในกิจกรรม

¹⁰³ พ่อใหญ่ลี หาญนบ. อายุ 57 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัค สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 90/1.หมู่.3 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548.

¹⁰⁴ แม่ใหญ่ทอง สุวรรณสุข อายุ 70 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินสัค สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่130หมู่.8 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษเมื่อวันที่15 สิงหาคม 2548.

¹⁰⁵ อ่างแล้ว.พ่อใหญ่ ก้อน พรหมบุญ .เมื่อวันที่14 สิงหาคม 2548

บางอย่าง สามารถทำงานเป็นอาชีพมากยิ่งขึ้นซึ่งผลของการเอาวัฒนธรรมการปลูกปอมาใช้ในพื้นที่ทำให้เกิดการใช้พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่ของตนเองเพื่อการปลูกปอและการล้างปอของครัวเรือนจนกลายเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัวเชิงพฤตินัยและค่อยๆเป็นสิทธิส่วนบุคคล

รูปภาพที่ 14 แม่ใหญ่ทองและสามี ผู้บุกเบิกรูปแบบการปลูกปอ

ดังนั้นการผลิตปอเริ่มมีข้อจำกัดต้องอยู่ประจำพื้นที่ตนเองใช้อย่างถาวรเกิดขึ้น

” เขาเริ่มเป็นกรรมสิทธิ์ กรรมสิทธิ์แบบว่าไม่มีทางรัฐบาลยังไม่ได้มีกรรมสิทธิ์มาให้ กรรมสิทธิ์แบบว่าแบ่งเขตกันเอง จับจองกันเอง ทำเขตแดนกันเองทำขวางหลักขวางอะไร จับจองกันเอง เพราะว่าคนในครอบครัวหนึ่งก็มีลูก.. คนมันมากขึ้นมาปัจุบันนี้ พื้นที่มันไม่ขยายพื้นที่มันเท่าเดิม”¹⁰⁶

ลักษณะของการผลิตแบบนี้ส่งผลทำให้คนภายในพื้นที่เจอปัญหาที่ตามมา คือหากการใช้พื้นที่ตามความอุดมสมบูรณ์ของพื้นดินเสื่อมลง มีผลโดยตรงทำให้เกิดการลดปริมาณในการผลิต เพราะการผลิตนั้นเน้นการใช้ธรรมชาติเป็นหลัก ในขณะเดียวกันไม่สามารถเคลื่อนย้ายพื้นที่ในการเพาะปลูก ซึ่งเหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้น ”ยี่สิบปีได้ ช่วง 2520 ยังปลูกอยู่ปลูกที่ห้วยสะบ้านนั้น หละก็ยังปลูกอยู่จำไม่ได้ปอ.. แต่ทำไปทำมาปอกก็ไม่งามอีกหละดินเสื่อม ไม่ย้ายแต่ว่าไม่ได้ที่ขยายไม่ได้หรอกเพราะว่าที่ถูกจับจองไปหมดแล้วเพราะว่าคนมันเยอะที่ดินก็ขยายไม่ได้ ใครก็ต่างใครต่างทำมันก็เลยมีเขตแดนขึ้นมา”¹⁰⁷ ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของระบบคือแม้ว่าชาวบ้านในพื้นที่พยายามหาทางออกเข้าสู่ตลาดที่มันคงกว่าเก่าแต่เนื่องจากข้อจำกัดของเทคโนโลยีในเวลานั้นส่งผลทำให้ตลาดปอพังทลายลงในพื้นที่

รวมทั้งราคาปอนั้นตกต่ำลงด้วยตามกลไกของตลาดเข้าถึงจุดที่ไม่คุ้มทุนในการผลิต เพราะค่าใช้จ่ายในการผลิตสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับแรงงานของตนเองที่ชื่อว่า”ปอนี้เขาว่มันบ่ทันสมัย เว้าปานี้หนาไผ่ปอนี้มันไคไคก็ว่สุมมือเต โลสิบบาทโลหนึ่งไคอยู่ ปีบมีราคาห้าสิบบาทด โอ้ยเฮ็ดเสียเหมื่อยซื่อ ะบ่ได้ สาเหตุที่เขาเลิกทำไร่ปอเพราะว่าผมก็คือไร่ปอทำไปเรื่อย ๆ ราคาลดลงเรื่อย ๆ ต้นทุนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เขาก็เลยหยุดทำสาเหตุที่เขาหยุดทำราคาไม่ดี ทำไปก็ขาดทุนไปตอนนั้นเขาเริ่มใช้แรงงานแล้วละ มีค่าจ้างค่าอะไรค่าปุ๋ยค่าอะไรมาบวกเข้า”¹⁰⁸

ปอได้แรงให้คนในพื้นที่ใช้ระบบเงินตราและการแลกเปลี่ยนสินค้าอย่างรวดเร็วรวมเริ่มคำนวณความคุ้มค่าและประโยชน์ของตนเองในระดับครัวเรือนโดยเฉพาะเรื่องของการลงทุนการผลิตและรายได้ที่เกิดขึ้นซึ่งทำให้คนในพื้นที่ได้เริ่มคิดเปลี่ยนแปลงชีวิตความเป็นอยู่ในโครงสร้างพื้นฐานชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น การสนับสนุนผลผลิตนั้นได้ขึ้นกับความต้องการตลาด

¹⁰⁶ อ้างแล้ว. พ่อสา บุญสุข.

¹⁰⁷ อ้างแล้ว

¹⁰⁸ อ้างแล้ว.

ที่เกิดขึ้นครั้งแรกในพื้นที่เกิดขนาดความต้องการของเงินตราในพื้นที่สำหรับการบริโภค แม้ว่ายังมีการปลูกข้าวเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน ซึ่งไม่เพียงพอต่อการบริโภค แต่**แทนที่จะใช้วิธีการแบบเก่าคือไปขอหรือไปแลกเปลี่ยนสินค้ากับพื้นที่อื่น ๆ ก็ใช้ความหมายของการแลกเปลี่ยนในรูปแบบของเงินตราเข้ามาแทนที่กับพ่อค้า** หลังจากนั้นก็เอามาใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนซึ่งเป็นรูปแบบที่มีความง่ายกว่า และสะดวกกว่า ไม่จำเป็นที่ต้องเดินทางในขณะที่อยู่ในพื้นที่และปกกลายเป็นตัวกลางที่สามารถเชื่อมโยงให้ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่เข้าถึงเงินและประกันการเอาตัวรอดได้อย่างมีศักดิ์ศรีคือไม่ต้องไปขอหรืออ้อนวอนกับโลกเครือข่ายแบบประเพณีที่ผ่านมา

ดังนั้นเป็นสิ่งที่เรียกร้องให้แต่ละครัวเรือนต้องมีวิธีการที่สามารถผลิตได้จำนวนที่ต้องการใช้เงินสำหรับครัวเรือนโดยจัดองค์กรการผลิตครั้งใหม่ สถานภาพของตลาดเป็นตัวกำหนดการผลิตของการสร้างผลผลิตพอในพื้นที่ พอได้ให้เป็นไปได้ในการกำหนดชนิดขององค์กรการผลิตในพื้นที่ ทำให้เกิดปริมาณเพียงพอและมีความคุ้มค่าที่ต่อการตอบสนองความต้องการที่จำเป็นต้องเพิ่มที่ดินในการผลิตแม้ว่าในระบบตลาดนั้นคนในพื้นที่อยู่ในฐานะของผู้ผลิตอย่างเดียว

การเกิดขึ้นมาของตลาดสำหรับคนในพื้นที่ เป็นกฎเกณฑ์ที่มีการเตรียมตัวไว้ล่วงหน้าแล้ว ไม่ใช่เรื่องที่เป็นอุบัติเหตุสำหรับการเติบโตของความ ต้องการพอ ซึ่งได้ส่งผลให้เกิดการจัดองค์กรการผลิตครั้งใหม่และการเปลี่ยนตำแหน่งของตนเองเกือบทั้งหมดในพื้นที่โดยการพึ่งพาตนเองตามศักยภาพที่มีอยู่ซึ่งกลไกของการวิวัฒนาการผลิตในพื้นที่นั้นได้วิวัฒนาการขึ้นอยู่กับการตลาดและราคาสินค้าที่ได้กำกับตนเองของคนในพื้นที่ในแง่ของจุดตั้งการผลิตกับโลกของการแลกเปลี่ยนภายนอก การแก้ไขปัญหาความตกต่ำของผลผลิตและราคาผลผลิตที่สูงขึ้นนั้นชาวบ้านในพื้นที่เข้าใจเป็นอย่างดีว่า จำเป็นต้องหาค่าใช้จ่ายที่ต่ำลงและไม่สามารถถกกลับหัวกลับคืนเข้าสู่อดีตได้อีก เนื่องจากความอุดมสมบูรณ์ในพื้นที่นั้นลดลงไปแล้ว และที่สำคัญเกิดกรรมสิทธิ์ส่วนตัวมีไว้เพื่อใช้เป็นกิจกรรมหลักของการเอาตัวรอดของคนในพื้นที่ต้องดิ้นรนและคิดค้นวิธีการสร้างหลักประกันแก่ตนเองครั้งใหม่ คือ การเปลี่ยนแปลงชนิดการผลิตที่เหมาะสมตามช่วงเวลาของตลาดและศักยภาพของตนเองในพื้นที่ซึ่งกระบวนการในการพัฒนามีความหลากหลายอย่างมากในการกำหนดทางเลือกของตนเอง อันมีเงื่อนไขหลากหลาย แต่สิ่งหนึ่งที่สำคัญในพื้นที่ คือภายใต้จิตสำนึกและอารมณ์ความรู้สึกของตนเองนั้นเห็นว่าทุกอย่างกลายเป็น "ยุคเศรษฐกิจ" ในพื้นที่ที่คนจะอยู่รอดนั้นจำเป็นต้องหาทรัพยากรจากแปลงปลูกของตนเองและต้องสนใจความต้องการของตลาดด้วยและในขณะเดียวกันต้องเตรียมรับมือกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าเป็นช่วงของจังหวะและเวลาของการริเริ่มของเจ้าภาพเศรษฐกิจในแต่ละครัวเรือนว่าใครสามารถเรียนรู้ได้ก่อนและปรับตัวได้ก่อนกันครอบครัวนั้นก็จะไปถึงทรัพยากรก่อนคนอื่น ๆ และต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง

รูปภาพที่ 15 แสดงร่องรอยของการปลูกปอในอดีตของพื้นที่

การวิวัฒนาการขั้นตอนสูงสุดของนายฮ้อย(พ.ศ.2500-ปัจจุบัน)

ควายและวัวเมื่อก่อนเป็นสัตว์เลี้ยงของคนในพื้นที่ โดยเกิดขึ้นมาจากความจำเป็นของการนำเอามาใช้ในฐานะเครื่องมือในการผลิตของคนในพื้นที่ ในขณะเดียวกันก็เป็นธุรกิจของนายฮ้อยที่เคยนำเอามาใช้สำหรับการสร้างชีวิตของตนเอง

โดยใช้เฉพาะกลุ่มและเป็นลักษณะของคนที่มีอิทธิพลและมีจิตใจที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในพื้นที่กล่าวคือ ต้องเป็นคนที่สามารถสร้างให้คนยอมรับและไม่ให้คนอื่นสามารถแย่งชิงของตนเองออกไปได้เมื่อเดินทางไปต่างถิ่นและเป็นคนที่เคลื่อนย้ายระหว่างพื้นที่ตลอดเวลาซึ่งให้ความหมายว่า"นายฮ้อยไปที่ก็ข้าวสอกข้าวสารบักพริก เกลือกก็หาบไปนำ ไปกันหลายคนกลุ่มหนึ่ง ไปน้อยก็ได้ดอกนกเลงมันหลาย พวกปล้นพวกหยั่ง ควยผู้ละ 9 โต 10 โต มารวมกันเป็นฝูงไปเลย จึงได้พอไปขาย นายฮ้อยมันต้องมีหัวหน้าผู้หนึ่ง ผู้มีเงินก็แม่น เป็นนักเลงพอโตได้จึงฟันไปได้สมัยก่อน ผ่านหลายบ้านหลาย ต้องเป็นคนโกง คนเก่ง ทนคน จึงค่อยเป็นได้ นายฮ้อยบ้านเขาบได้ตกทอด เก่งเฉพาะโตโตไม้โตมัน"¹⁰⁹ โดยนายฮ้อยนั้นต้องสามารถควบคุมคนไปด้วยกันได้ และที่สำคัญมีความสามารถในการต่อรองกับคนกันเองและคนแปลกหน้า ซึ่งคุณสมบัติเช่นนี้ไม่สามารถถ่ายทอดได้โดยผ่านครัวเรือนของตนเอง แต่อยู่ที่ว่าใครที่มีคุณสมบัติเช่นนี้จึงจะสามารถเป็นนายฮ้อยได้"นายฮ้อยบ้านเขาก็มีอยู่แหละก็ เดียวนี้เราก็ตาย นายฮ้อยเป็นผู้เป็นพ่อค้าใหญ่ ผู้เราตายเชียงจันทร์ เราซื้อปอหลายกว่าหมู่ จัน จันดาบุตร เป็นเป็นนายฮ้อยซื้อของบ่ต้องห่วง ผู้ฟันเงินหลาย มีแต่เราไปเอามาพวกบ้านเขินบ้านหนองแลง มีแต่เราเอารถเรียงกันไปเลย เอารถจ๊ับใหญ่ เราเอารถโรงสีไปรถเก่าแก่ฟันแล้ว เก้าแก่ขหนูนี้แล้วแต่เราสีส่งเอาไป จ้างฟันไป คนเป็นนายฮ้อยฟันร่ำรวย ..นายฮ้อยที่ได้เหมิดฟันก็ตายลูกหลานบ่เป็นต่อ"¹¹⁰

ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตรงนี้ได้แสดงให้เห็นว่านายฮ้อยไม่ได้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ในเครือญาติที่สามารถส่งผ่านกันได้แต่ส่วนใหญ่ให้ความหมายถึงความใจดี อำนาจและความมั่งคั่งอยู่ซึ่งคนภายนอกได้ขยายความคิดของตนเองออกไปอีกว่าความเชื่อของคนภายในพื้นที่มีหลายแบบว่า"แต่ก็ต้องมีวิชาเด.. คนแต่ก็เขาถือ ลองเบ้งติ ผู้เฒ่าแต่ก็เราแม่นอีหลีได้ ตีกันดีแองแต่ผู้เฒ่าแต่ก็ เดียวนี้มันบ่คงคือแต่ก็ได้ คนมันบ่ขะล้มหลาย เดียวนี้บ่จักกินงูกินหยั่ง ขะล้มเหมิดซูกแนวแต่ก็ บ่ให้กินงูกินหยั่ง บ่กินของอันนั้นอันนี้หนา พ่อใหญ่พรหมฟันก็สิมีแล้ว พ่อใหญ่

¹⁰⁹ นายบุญทัน สีใส.อายุ 80 ปี.ผู้ให้สัมภาษณ์ นายชินศักดิ์ สุวรรณอัจฉริย ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 90/1.หมู่.3 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2548

¹¹⁰ อ้างแล้วพ่อใหญ่ก่อน พรหมบุญ.เมื่อวันที่14 สิงหาคม2548.

พรหมแขวนตะกรุดบักใหญ่พูนแล้ว พระเพิ่นเต็มคอกพุ่มบักใหญ่พูนหละ”¹¹¹ นายฮ้อยเชื่อในสิ่งเหล่านี้ตรงกันว่า “เป็นนายฮ้อยพ่อแม่สอนมาแต่บ่ให้กินเป็ด เป็ดก่าบนี้ไปนำกันก็ช่าง ถ้าสั่งกินแตกวงกันเลย ลาบเป็ดนี้ คันเป็นเทศธรรมดากินได้ คันเป็ดฮ้องก่าบ ๆอย่ากินแท้ นี่พ่อเคยถือกินมาแล้วซุดหนึ่งกับหมู่เขา กินอยู่ตำบลหนองบัวใหญ่พอดีกินมือนี่มือนี่มือนี่ฮ้องหลงกันเลย ไปไผ่ไปมัน มันไม่รู้กัน หลงกันเด”¹¹²

นายฮ้อยได้อธิบายว่าไม่ได้มีวิชาอะไรที่ทำให้เกิดเป็นอาชีพอย่างที่เขาให้ความนับถือกันในสายตาของคนภายนอก แต่เป็นเรื่องของเทคนิคการต่อรองและการซื้อขายสินค้ามากกว่า คือ นายฮ้อยจะรู้ว่าสินค้าชนิดไหนสามารถจำหน่ายได้ก็ไปจัดการหาสินค้ามา แต่ในอดีตนั้นไม่สามารถที่จะผลิตสินค้าเพื่อจำหน่ายคือความสามารถในการผลิตนั้นให้แค่ความหมายที่เอาไว้ใช้แก่ครัวเรือนของตนเองเป็นหลักมากกว่าซึ่งแตกต่างจากการตีความจากคนนอก ความทะเยอทะยานของนายฮ้อยต่างหากเป็นแหล่งที่มาในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญในเวลานั้นว่า “การไปหาซื้อขายของมันต้องมีหัวแค้น หลุบ(ขาดทุน)ไปจึงซีเห็ดจึงได้ ไปหาซื้อหาขายก็หวังได้ คนที่เป็นนายฮ้อยกับบ่เป็นนายฮ้อยบ้านเขาก็คนมันต่างกันดี บางคนได้กินปากกินท้องไปก็สบายใจ บางคนก็ทะเยอทะยานจะได้ยากได้อันนั้นอันนั้นก็ไป ผู้เป็นนายฮ้อยเขาก็ทะเยอทะยาน”¹¹³

ดังนั้นการไปหาสินค้าเพื่อแลกเปลี่ยนในระหว่างพื้นที่จำเป็นต้องรู้ความต้องการในแต่ละพื้นที่และวิธีการที่จะชักจูงให้คนในพื้นที่นั้นสนใจในการแลกเปลี่ยนหรือถูกชักจูงในการเข้าร่วมกิจกรรมการค้าการแลกเปลี่ยนขึ้นโดยความรู้จริงนี้และเทคนิคที่ต้องเอามาใช้นั้นไม่ได้เรียนรู้กันในพื้นที่จำเป็นที่ต้องไปปฏิบัติกับคนที่เคยเป็นนายฮ้อยมาก่อนจึงสามารถที่เข้าใจกิจกรรมและความสนใจการเข้าร่วมกิจกรรมของคนในแต่ละพื้นที่ได้ดังความเห็นของคนที่เคยไปฝึกกับนายฮ้อยว่า”พ่อบ่มีดอกวิชาคงกระพัน มีแต่วิชาเว้านี้หละ เว้าซื้อควยคน เว้าดีดีเว้าให้เพิ่นขาย ขายบ่จิงจัน จิงซีตี ขายให้ชะเท่านั้นเท่านั้น ก็เว้าเอา เขาก็ตกลง ตกลงกันปลงเงินปลงคำ บับก็แต่งข้าวแตงน้ำ ซื้อเหล้ามาสู่กันกิน ดิดแสดมบ่แนกัว่า คันบ่กินเหล้าก็เอา M 100 บ่ บ่เอา M 100 ก็เอายาสูบมา เขาก็ให้หนา ต่างเป็นสินน้ำใจแม่นบ่ วิชาเบ็งจ้วแต่ก็ถืออยู่ แต่ก็ข้าเจ้าถือเต่ สมมุติว่า ดูกขอดตลอดจิงซีก็เอาไม่ได้ มันสิมาแพ้เจ้าของ ชุกมือนี่ให้มันกุดคุดตุนก็ได้เพราะว่ามันมีตลาดนัด”¹¹⁴

เห็นได้ว่าในอดีตความรู้ของการคุณสมบัติของวัวและความต้องการของผู้บริโภคนั้นอยู่ในมือของนายฮ้อยซึ่งไม่ได้มีการบันทึกกันเป็นหนังสือ ทำให้คนที่สนใจในอาชีพแบบนี้ในอดีตนั้นต้องผ่านนายฮ้อยซึ่งนายฮ้อยจะใช้ประสบการณ์ของตนเองในการศึกษาที่มีอยู่โดยผ่านการ

¹¹¹ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ลี หาญรบ.เมื่อวันที่14สิงหาคม 2548

¹¹² พ่อใหญ่พรหม สุวรรณสุข อายุ 73 ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 130หมู่83 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษเมื่อวันที่19 พฤศจิกายน 2548

¹¹³ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ก้อน พรหมบุญ.เมื่อวันที่14สิงหาคม 2548.

¹¹⁴ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ลี หาญรบ.เมื่อวันที่14 สิงหาคม 2548.

ปฏิบัติให้เห็นและเทคนิคการต่อรองหรือการสร้างความสำเร็จที่ให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่สู่การซื้อขาย โดยธรรมเนียมปฏิบัติในความเชื่อของนายฮ้อยนั้น หากสามารถทำให้คนซื้อขายได้เมื่อนั้นก็ต้องให้ค่าสินน้ำใจตอบแทนเกิดขึ้นแก่ผู้ที่ได้ตกลงร่วมกัน นั้นเป็นหลักการอย่างหนึ่งของการให้เพื่อให้มีความรู้สึกที่ว่าเป็นความรู้สึกที่ดีต่อกันและมีมิตรภาพในอนาคตที่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมแบบนี้ไปได้อีก แต่อย่างไรก็ตามธรรมชาติในตัวตนของนายฮ้อยก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงคือคนที่ซื้อขยว้าวและควายจากสถานที่หนึ่งไปสู่สถานที่หนึ่งระหว่างพื้นที่เพียงแต่มีการพัฒนาความหมายและความเข้าใจเกี่ยวกับนายฮ้อยในพื้นที่ที่แตกต่างกันระหว่างในแต่ละช่วงว่า "คนที่เป็นายฮ้อยหนึ่งต้องเว้าเก่ง สมัยเฮาบต้องเป็นนักเลง รุนฟ่อใหญ่พรหมเราก็สิเป็นนักเลงอยู่แหล้วสมัยแต่ก็ คนอื่นที่เป็นบ่ได้ก็ย่อนว่าคนเฮาบม่กคือกัน ก็ซำกันแหละ"¹¹⁵

ตารางที่ 4. 1 เปรียบเทียบรูปแบบนายฮ้อยในอดีตและปัจจุบัน

นายฮ้อยในอดีต	นายฮ้อยในปัจจุบัน
1.ต้องเป็นคนที่สามารถสร้างให้คนยอมรับ(ต้องมีวิชา,มีเครื่องรางของขลัง,ห้ามกินเป็ด,งู)	1.มีเทคนิคการต่อรองและการซื้อขายสินค้า
2.เป็นนักเลง สามารถป้องกันไม่ให้คนอื่นสามารถยื้อแย่งฝูงวัวของตนเอง	2.เป็นนายหน้ารู้ข้อมูลความต้องการในแต่ละพื้นที่มีข้อมูลสินค้าชนิดไหนสามารถจำหน่ายได้ก็ไปจัดการหาสินค้าเป็นผู้ที่ให้การปรึกษาหารือและให้การแนะนำในการลงทุน มีบทบาทที่เป็นผู้ให้คำแนะนำและการปรึกษาในการประกันความเสี่ยง
3.เป็นคนที่ย้ายระหว่างพื้นที่ตลอดเวลา	3.ต้องสร้างทุนทางสังคมอย่างมาก
4.มีความสามารถในต่อรองกับคนกันเองและคนแปลกหน้า	4.วิธีการที่จะชักจูงให้คนในพื้นที่นั้นสนใจในการแลกเปลี่ยนหรือถูกชักจูงในการเข้าร่วมกิจกรรมการค้าการแลกเปลี่ยนขึ้น
5.ต้องสามารถควบคุมคนที่ไปด้วยกันได้	5.ไม่ต้องเป็นนักเลง

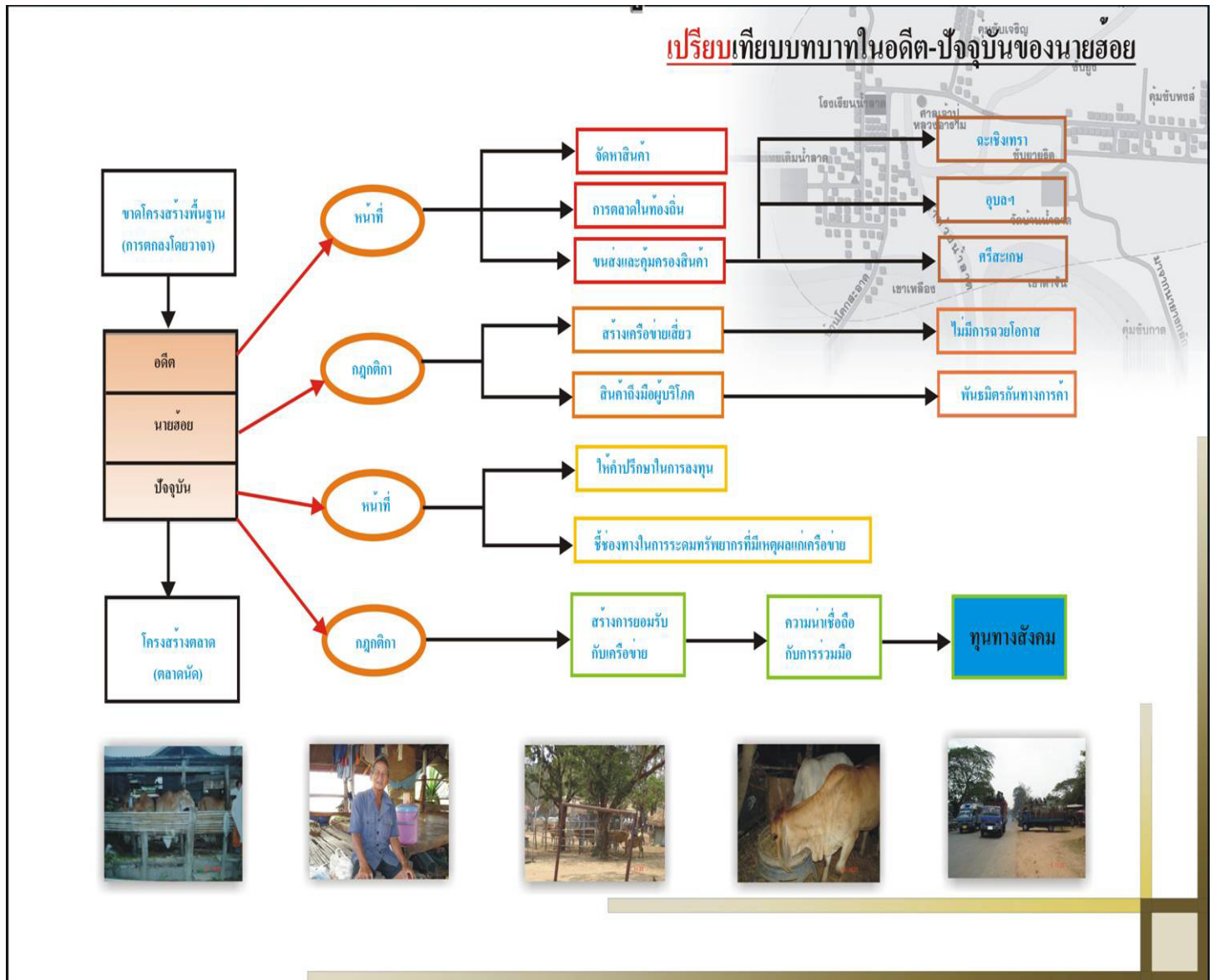
นายฮ้อยในรุ่นแรกนั้นมีความเป็นเฉพาะของตนเองที่แตกต่างกัน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบและโครงสร้างของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปกับการค้าระหว่างพื้นที่กล่าวคือ "ไล่ควยแต่ก็ไกลแล้วได้ย่างเอา ได้นอนคืนแต่ก็ สมัยแต่ก็สมัยเฮามันบ่มีโจรแล้วเต้ โจรมันน้อยแล้วแต่ก็มันตึกดีคือกันแหล้ว มันมาลัดเอาก็บล่ำคือกันบ่หนีได้้อ สมัยเฮาใช้ปืนแหละน้อ"¹¹⁶ ซึ่งในแต่ละพื้นที่มีผู้อธิพลอยู่ที่คอยคุกคามว่า"สมัยแต่ก็เดินไปกันทรรมย์เขาก็สินำปล้นเอาเงิน เขาสิเอาเงินเขาสุกตำรวจแต่ฟ่อใหญ่บ่หย่าน คือว่ามันเป็นคนดังเป็นคนโก่งมาแต่เก่าหนา วิชาคงกระพันวิชาหยั่งก็เฮียนมาเหมิตซูกอย่าง วิชาซื้อขายมหานิยมมีเหมิต เจ้านายเขาก็ฮู้จัก"¹¹⁷ บทบาทของนายฮ้อยในการสร้างหลักประกันของเส้นทางของการเคลื่อนย้ายทรัพยากรค่อยๆ

¹¹⁵ อ่างแล้ว.ฟ่อใหญ่สิ หาญนบ.

¹¹⁶ อ่างแล้ว.

¹¹⁷ อ่างแล้ว.ฟ่อใหญ่พรหม สุวรรณสุข .

รูปภาพที่ 16

ลดลงไปซึ่งเกี่ยวข้องกับโจรผู้ร้ายสอดคล้องกับนายฮ้อยมีเครื่องมือที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น ซึ่งสามารถต่อสู้กับโจรได้ดีมากยิ่งขึ้น ทำให้ความหมายของการต่อสู้โดยมือแบบเก่าลดความสำคัญลงไป ซึ่งความหมายของนายฮ้อยได้เปลี่ยนแปลงไปว่า"ผมเป็นนายฮ้อยตั้งแต่ออกโรงเรียน เป็นนายฮ้อยเกือบพอยี่สิบปี ประมาณตั้งแต่ 2500 ที่ย่างไปหาควยเขาก็รู้ดีละว่าบ้านนั้นมันเคยเป็นพ่อค้าวัวควยขายให้กันเรื่อย แถวบ้านสมิphonทราย แถวบ้านหนองบัวใหญ่ หนองบัวน้อยอำเภอกันทรารมย์นี้แหละ แต่ก็ขึ้นรถบัสไปบาทนี้ลงกันทรารมย์ก็ย่างเอาแต่ก็ สมัยชูกมือนี่มีแต่ชีรถซื้อได้ก็เอาขึ้นรถเลย แต่ก็ซื้อมาจากโตสองโตก็ต้อนมาบาทนี้ก็เอามาไว้ พ่อค้าก็มาซื้อต่อแต่มาซื้อที่บ้านเฮาดี หากันนอแต่ก็"¹¹⁸,

¹¹⁸ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ลี หาญนบ.เมื่อวันที่14 สิงหาคม 2548.

การเข้าสู่อาชีพนายฮ้อยง่ายกว่าเก่าในเรื่องของการเรียนรู้การป้องกันตัวในความปลอดภัย หรือการปล้นสินค้ากลายเป็นเรื่องของความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรมากกว่ากันว่าใคร มีเทคนิคและมีความสัมพันธ์มากน้อยเพียงไรที่สามารถซื้อสินค้าได้ปริมาณที่มากและส่งมอบ สินค้าแก่ผู้ซื้อส่งได้มากกว่ากัน ในส่วนนี้มาจากการสังเกตเส้นทางการค้าวัวควายของนาย ฮ้อยและวิธีการตั้งทรัพยากรผ่านมือของตนเองโดยนายฮ้อย หลังปี 2500 เป็นต้นมา ได้ เปลี่ยนแปลงการทำงานในด้านการตลาดที่แตกต่างจากในอดีตที่ต้องเดินทางไปในระยะทางยาว ไกล เช่นไปถึงฉะเชิงเทราหรือโคราชมา เป็นการเคลื่อนย้ายทรัพยากรระหว่างตลาดในท้องถิ่น และสร้างระบบตลาดการค้าเนื้อสัตว์และฝูงสัตว์ระหว่างพื้นที่เป็นครั้งแรกโดยจะเคลื่อนย้ายจาก คราวเรือนในพื้นที่รอบข้างๆหมู่บ้านของตนเองเข้าสู่ตลาดที่มีแม่ค้าพ่อค้าเนื้อสัตว์ส่งจองสินค้า เห็นได้ว่าการเกิดการค้าโดยกลุ่มชาติพันธุ์ของคนในพื้นที่นั้นมีความแตกต่างจากกลุ่มนอกชาติ พันธุ์อย่างเห็นได้ชัดว่าใช้เครือข่ายความสัมพันธ์ในการเข้าถึงทรัพยากรต้องเป็นคนที่ไม่เข้าใจ ธรรมเนียมปฏิบัติในชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่และที่สำคัญต้องไม่โกหกและหลอกลวงแก่ผู้ ซื้อและผู้ขาย "แต่ก็ไปขายควยนี้.. ไปซื้อน้ำผู้เฒ่า ผู้เฒ่าเฟิ่นพาไปก็ไปดีไปแถวบางชุมน้อย พ่อ ใหญ่พรหมก็เป็นญาตินี้แหละเพื่อนบ้านนี้แหละคนที่เป็นายฮ้อยได้ เราก็ต้องว่าเก่ง ต้องรู้จัก คนหลายดิละ เออบ้านนั้นบ้านนี้ มีหมูอยู่อัน มีเพื่อนอยู่อัน มีเสียวอยู่นั้น ไปก็ไปหาเสียวทะเล เสียวก็พาไปหาดิละซื้อควย แบบนายฮ้อยทมิฬก็ไล่มาได้"¹¹⁹

การใช้เครือข่ายเสียวหรือคนรู้จักกันซื้อขายวัวควาย ต้องไม่สร้างเดือดร้อนให้แก่เครือข่าย เพราะเป็นคนที่อยู่ในพื้นที่และให้หลักประกันของการเข้าถึงทรัพยากรซึ่งอาชีพของนายฮ้อยต้อง อาศัยในสิ่งนี้ตลอดไปที่ทำให้ตนเองสามารถระดมสินค้าได้เมื่อเกิดการเคลื่อนย้าย ดังนั้นต้อง เป็นคนที่สามารถสร้างความน่าเชื่อถือต่อคนอื่นได้ซึ่งเป็นธรรมชาติและตัวตนของนายฮ้อย การ เติบโตของกิจกรรมของตนเองเป็นไปอย่างช้าๆและต้องเร่งการเคลื่อนย้ายระหว่างพื้นที่อย่าง ต่อเนื่องและมีความเข้าใจธรรมชาติของตลาดที่เปลี่ยนแปลงที่เกี่ยวข้องกับอาชีพของตนเองว่า "สมัยโฮ่ปอหาบ่อนเลี้ยงควยยากกว่าสมัยโฮ่ฮ้อยมันบ่ค่อยมีผู้เฒ่ากันคนบ่เฒ่าหลาย บาทนี้สมัยโฮ่ ปอคนเฒ่ากันหลาย ปาดงพงไพรบ่อนใต้เขาก็กางเฒ่าโฮ่ปอเหม็ด ตอนนั้นมี สด. 1 อยู่เป็นบาง พื้นที่ แต่แถวทางฟากห้วยฟากหยั่ง ห้วยสะบ้ามันบ่มีเฒ่ายังดอกซูกมือนี่เขาให้ สปก."¹²⁰

รวมทั้งมีความเข้าใจธรรมชาติความต้องการของคนในพื้นที่ของการบริโภคทั้งหมดนี้ สามารถมาช่วยประกันความเสี่ยงให้แก่กิจกรรมของตนเองได้ซึ่งสามารถหลีกเลี่ยงการผูกขาด หรือการใช้อำนาจในการควบคุมราคาในการเข้าถึงทรัพยากรจากคู่แข่งหรือคนนอกกลุ่มอย่าง การเล่าว่า "สมัยพ่อยังมีนายฮ้อยแหละนอ พ่อก็เป็นนายฮ้อย ผมเอาเหม็ด ซูกแนว แต่ก็พ่อไป ซื้อควยพันธุ์บางชุม แต่ก็ซื้อมา 700 มาขายได้ 1,000 นิง ว่าได้กำไรคือหยั่งนี้ ไล่ๆอย่างเอาเต บ่ขึ้น รถคือซูกมือนี่เต ไปนำพ่อใหญ่พรหมบอดนี้แหละ"¹²¹ กิจกรรมในรูปแบบนี้ที่เกิดขึ้นได้เพราะเป็น

¹¹⁹ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ลี หาญนบ. เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548.

¹²⁰ อ้างแล้ว. พ่อบุญ สีแก้ว.

¹²¹ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ลี หาญนบ. เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548

กิจกรรมที่ตนเองสร้างช่องทางขึ้นและคนอื่นๆที่ไม่มีสไตร์การทำงานแบบนี้ไม่สามารถเห็นได้ เป็นเรื่องของสูตรอาหารของแต่ละคนซึ่งต่อมา”คือจึงเห็นไล่ลงอุบล ตอนนั้นเขาเอ็นพ้อค้าแล้ว พวกนี้ไล่ไปส่งแม่เคียมพวกเลี้ยงจัว ช่วงนั้นมันเป็นค้าแล้ว เพิ่นเขาเป็นนายฮ้อยแล้ว หลังจากพ่อใหญ่หงส์มีผู้ต่อ เขาไร่ป่อเริ่มเป็นสมัยใหม่มา ตอนไร่ป่อเริ่มเป็นพ้อค้าแล้วพ้อค้าควย ไส่ควยซื้อควยไปส่งแม่ใหญ่เคียม ที่อุบล โรงฆ่าสัตว์เพิ่นเป็นถ้ำแกใหญ่ รถมคิดแล่นอุบลศรีเกษนา เพิ่นผูกขาดมาจนชุกมือนี้ ชุกมือนี้ลูกเพิ่นก็ยังเฮ็ดอยู่ ยังฆ่างัวขายอยู่”¹²²

โรงฆ่าสัตว์ประจำจังหวัดอุบลโดยเอกชนเร่งให้เกิดความต้องการของเนื้อวัวควายมากยิ่งขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งแต่เดิมต้องพึ่งพานายฮ้อยที่สามารถหาวัวและควายในท้องถิ่นทำให้ในช่วงเวลาของการผลิตพอที่เข้ามาในพื้นที่คนจำนวนมากปลูกแต่ปอ แต่คนที่เลือกเส้นทางของการค้าวัวและควายก็ดำเนินอยู่เป็นคู่ขนานซึ่งขึ้นอยู่กับความชอบและความถนัดของแต่ละครัวเรือน นายฮ้อยกลายเป็นผู้หาวัตถุดิบแก่ตลาดเนื้อวัว ได้เปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองและการให้ความหมายอย่างเด่นชัดในมุมมองของการแบ่งแยกแรงงานในสังคมท่ามกลางความอ่อนแอของโครงสร้างพื้นฐานของตลาดที่ผู้ผลิตต้องรอคอยผู้มอบสินค้า เพราะขาดความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรและต้องใช้เวลา จึงได้มอบหน้าที่ให้แก่นายฮ้อย

นับแต่นั้นมานายฮ้อยได้เข้าสู่การพัฒนาขั้นตอนใหม่ คือไม่อยู่ในจิตสำนึกและค่านิยมแบบเก่าที่ว่าด้วยความสามารถในการค้าและการตลาดอย่างไร แต่เป็นการใช้เครือข่ายทางสังคมในการเข้าถึงผู้ผลิตรายย่อยถือว่ายังจำเป็นอยู่แต่เมื่อเกิดโครงสร้างพื้นฐานของตลาดแบบปัจจุบัน ตลาดแบบเก่าของค้าขายวัวโดยนายฮ้อยเป็นจำภาพหลักค่อยๆลดบทบาทและสูญเสียบทบาทของตนเองในฐานะที่เป็นผู้ส่งมอบวัตถุดิบมาเป็นผู้ที่ให้การปรึกษาหารือและให้การแนะนำในการลงทุนในเรื่องของกิจกรรมที่เกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายวัวแก่เครือข่ายของตนเองหรือนายหน้าในพื้นที่ซึ่งเกิดขึ้นต่อมาว่า”ตลาดนัดโคกระบือเกิดมาหลายปีแล้วเต๊อ สิบกว่าปีแล้วเต๊อ เกิดตั้งแต่พ้อยังค้าขายจัว”¹²³ “เกิดเตื่อแรกกันทรารมย์ ออกจากกันทรารมย์ก็ลงตำบลบุงหวาย ตำบลบุงหวายประมาณ 10 กว่าปี ตลาดนัดเกิดขึ้นเตื่อแรกคือว่าพวกเค้าแก่ทางอุทัยทางปทุมมาซื้อเหมีด บาทนี้ก็มีคนหนึ่งคนเก่งคนดังในแถวนี้ ก็เลยตั้งชุมนุมตลาดควย ชื่อติดเนตร นั้นเพิ่นเพิ่นเป็นนายสนามอยู่ตำบลค่าน้ำแซบ พวกภาคเหนือเขาสิมาซื้อทุกวันเข้าวันพุธ กับวันอาทิตย์ขายคืนวันจันทร์”¹²⁴

ดังเห็นได้จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในปัจจุบันของพ่อใหญ่พรหมที่ยังปฏิบัติการในการเป็นนายฮ้อยรุ่นสุดท้ายได้เล่าให้เราฟังว่า “ชุกมือนี้เข้าเจ้าบ่มาดอก ข้าเจ้ามีตลาดนัดจัวควย เขาไปซื้อนำตลาดนัดเลยมันไปรวมนำหม่องเต๊ยว ได้เป็นรถเลย เมาแม่เคียมคือเอาวัวส่งเขียงตลาด เมืองอุบลค่างัวมันก็มีพ้อค้ามาซื้อต่อบ้านเฮา เอาไปส่งแม่เคียม รถก็รถแม่เคียม บ้านเฮา

¹²² อ้างแล้ว.นายบุญทัน สีใส.

¹²³ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ลี หาญนบ.เมื่อวันที่14 สิงหาคม 2548.

¹²⁴ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่พรหม สุวรรณสุข .

กินเนื้อวัวมาแต่ได้แล้ว เนื้อควยก็กิน กินอยู่แต่บ่เท่าจัว”¹²⁵ ทำให้การซื้อขายวัวแบบเก่าของนายฮ้อยมีอุปสรรคมากยิ่งขึ้นเพราะคนเลี้ยงวัวสามารถเข้าสู่ตลาดโดยตรงได้และการหาวัวที่อยู่ภายใต้เครือข่ายของตนเองไม่สามารถหาได้ตามจำนวนที่ตนเองต้องการทำให้อำนาจการต่อรองของนายฮ้อยลดลงไปเพราะ” เดี่ยวนี้มีซูกบ่อนตลาดหลาย ตลาดตำบลตระการก็มี อุทุมพรก็มี ตลาดนัดส้มป่อย กันทรลักษณ์ก็มีสามแยกกันทรลักษณ์ ที่พอใหญ่ไปขายก็ขายแต่ตลาดนี้แหละ พอมีตลาดนัดก็หาซื้อควยซื้อจัวยกน้าบ้านนอก ซื้อทางฟ้บ้านนอกมันอยากแพง ซื้อตลาดเก่าแก่มันก็อยากซื้อถึกหนา มันหลายคือว่าควยจัวในตลาดเป็น1,000 ๗ ตัว ถ้าเขาซื้อแพงมาเขาก็บ่อยากขายหนา ถ้าแกก็บ่อยากซื้อน้าเขา.. พอหาซื้อค่าตัวโตะละ 100 เด่มื้อนี้ พามันไปเลาะซื้อแล้วมันก็พาไปเองเข้าตลาดนี้ เขาไปเป็นหัวหน้าเขาเลยหนา ไปตลาดนัดล้งเพื่อพอก็ไปพ้อหาซื้อถ้ามื้อหนึ่งก็ได้ถ้าได้ของ ถ่าบ่ได้ก็บ่ได้เลยกินอยู่กับเขา”¹²⁶

ทำให้นายฮ้อยต้องตัดสินใจในการใช้ข้อมูลจากความสัมพันธ์ในสายงานที่ตนเองทำอยู่ คือสร้างความมั่นใจให้ผู้สนใจในกิจกรรมของการเลี้ยงวัวเห็นว่าไม่มีความเสี่ยงและเป็นช่องทางที่มีความเป็นเหตุผลของการระดมทรัพยากรของตนเองในกรณีที่ต้องใช้ความรู้และประสบการณ์ ในการตัดสินใจแทนหากต้องการมีตำแหน่งในสังคมปัจจุบัน บทบาทที่เป็นผู้ให้คำแนะนำและการปรึกษาในการประกันความเสี่ยงที่จะนำเอามาใช้ได้นั้นนายฮ้อยต้องสามารถหรือแสดงเป็นที่ประจักษ์แก่หุ้นส่วนหรือลูกค้าที่มาจากเครือข่ายของตนเอง นั่นคือการสร้างช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากรที่มีความเสี่ยงที่ต่ำที่สุดว่า” เลือกแต่รำคาญมันแพงบ่ แต่ถ่ารำคาญๆไม่มีปัญหาแล้ว คู่มือนี้ก็ต้องเบ้งแล้วว้าวนี้อ่านเนื้อแล้วได้จักโล แต่ก็บ่ได้เป็นจิงซี เดี่ยวนี้พ้อใหญ่พรหมเขาจ้างเราพาไปเด่ ซูกมือนี้ยามมือเขามามีมอเตอร์ไซด์ มาเอาเราไปให้เราพาไปหาซื้อควย เราฮู้จักคนหลาย พ้อใหญ่พรหม เขาก็จ้างเด่ ตัวละ 100 200 เด่มื้อหนึ่ง สมมุติว่าผมสิขายวัวแม่บ่บ่ คือหัวหน้าเป็นพ้อใหญ่พรหม มวนนั้นเป็นนายฮ้อยมาเอา จัวพ้อใหญ่สิขาย พ้อใหญ่พรหมก็ต้องพามา พ้อใหญ่พรหมคือกันกับนายหนา พ้อใหญ่สิก็คือกันบางครั้ง”¹²⁷

การแนะนำการตัดสินใจในกิจกรรมของคนที่ค้าวัวนั้นต้องสร้างให้เกิดขึ้นระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายว่า”ผู้ซื้อคนผู้ใดสิขายจัวในตำบลนี้เขาต้องบอกเหมิดว่าสิขายจัว ที่นี้นายฮ้อยมาแต่ทางอื่นก็มาคุษเขาก็พาไปหาซื้อเอา ถ่าไปตลาดแต่ละเพื่อต้องเอาจัวไป 6-7 โตจิงสิคุ่มค่ารถเขานี้เขาคิดตัวละ 120 บาทก็มีไปกันทรามย์ เขาไปเบ้งจัว ถ่าพื้นฮ้องมาแพง จิงฮ้องมา 18,000 เขาก็ตอลงราคา 15,000 ไปจิงชันติहांมันหลายโตเขาก็ให้ ฮือว่าต่อ 15,000 ก็ล้อขึ้นล้อลงเขาก็ได้ 17,000 18,000 เขาก็ได้(เจ้าของจัว) ยามเขาไปขายกับแนเฮาบ่ฮู้คือกัน บางที่ขาดทุนจักหน่อยเขาก็ขายหนา บางที่ขายทุนจัก 500 เขาก็ขายหนา เขาขายอยู่ตลาด ก็เฮาอยากเอามาหมุนเด่เงินมัน

¹²⁵ อ้างแล้ว.นายบุญทัน สีใส

¹²⁶ อ้างแล้ว.พ้อใหญ่พรหม สุวรรณสุข เมื่อวันที่19 พฤศจิกายน 2548.

¹²⁷ อ้างแล้ว.พ้อใหญ่สิ หาญนบ.เมื่อวันที่14 สิงหาคม 2548.

หลาย 7-8 โตเฮาก็ลงทุน 3-4-50,000 เฮาก็ขายตัวนี้หลาบ ขายตัวนี้หลาบทุนตัวนี้ได้¹²⁸ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นเพราะในระบบตลาดค้าเนื้อวัวมีผลทางปฏิบัติว่าเป็นอย่างไรในการประกันสัญญา แต่ในส่วนนี้หากมีนายฮ้อยมาช่วยให้กิจกรรมบรรลุคุ้มครองผลประโยชน์แก่ผู้บริโภคได้แน่นอนว่านายฮ้อยต้องสร้างทุนทางสังคมอย่างมากเพื่อให้ลูกค้าเห็นถึงบทบาทที่สามารถคุ้มครองประโยชน์ได้นั้นคือกิจกรรมที่ขับเคลื่อนของนายฮ้อยในปัจจุบันที่เป็นอยู่

การสร้างการตลาดแบบใหม่ของนายฮ้อยได้เปลี่ยนแปลงบทบาทใหม่อย่างสิ้นเชิง คือนายฮ้อยต้องสร้างระบบลูกค้าของตนเองให้เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ และลูกค้ายินดีเข้าร่วมอย่างสมัครใจ ทั้งผู้ขายและผู้บริโภค ซึ่งต้องพร้อมให้คำแนะนำในการบริการและการสร้างระบบการต่อรองหรือมีหลักประกันว่าวันนั้นมีความคุ้มค่าและเหมาะสมกับการลงทุนซึ่งตลาดนัดโคกระบือเป็นตัวบีบนายฮ้อยให้หันมาเล่นในบทบาทที่ว่าอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากมีความต้องการทำมาหากินในเรื่องนี้ของตนเองไปในอนาคตพร้อมกับการพังทลายของตลาดแบบโบราณที่นายฮ้อยสร้างขึ้น เนื่องจากเกิดสถานที่ที่สามารถให้บริการได้ง่ายและสามารถนัดเจ้าของวัวควายนั้นมาสถานที่เดียวกันของตนเองโดยไม่แต่ละท้องถิ่นจะถูกกำหนดการจัดตั้งตลาดวัวของตนเองขึ้นมาใหม่โดยมีผู้จัดการคนใหม่ที่โยกย้ายบทบาทที่มาจากนายฮ้อยและมีความเร็วของการหมุนเวียนสินค้าและเป็นปริมาณที่มากกว่านายฮ้อยจะสามารถรับผิดชอบได้เหมือนกับในอดีตทำให้การหมุนเวียนสินค้าเข้ามาอยู่ในระบบมากยิ่งขึ้นซึ่งเข้าถึงทรัพยากรที่สะดวกมากยิ่งขึ้นแต่ต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายมากกว่าเก่าในการเข้าถึงช่องทางและพยายามทำให้เป็นทางการมากยิ่งขึ้น การช่วงชิงพื้นที่ของนายฮ้อยได้เกิดขึ้นมาจากข้อเรียกร้องของตลาดในตัวของมันที่ว่าไม่สามารถใช้ความหมายตลาดแบบปากต่อปากได้แล้วเป็นตลาดในระบบสังคมมากยิ่งขึ้น

การเข้ามาของกลุ่มทุนเป็นช่องทางของคนภายนอกที่เห็นช่องโหว่ของตลาดนายฮ้อยว่าไม่มีศักยภาพที่จัดการตลาด เพื่อตอบสนองต่อเชิงเนื้อและผู้บริโภคได้ ซึ่งการระดมทุนนั้นเป็นเรื่องของเจ้าภาพที่ต้องจัดกิจกรรมแบบนี้ให้เกิดขึ้นโดยต้องอาศัยการดึงภาครัฐให้เข้ามาสนับสนุน การซื้อขายจะสิ้นสุดต่อเมื่อสามารถเคลื่อนย้ายทรัพยากรของตนเองไปถึงจุดหมายได้เพราะวัว ควายได้เริ่มให้ความหมายเป็นกรรมสิทธิ์หรือสิ่งของที่ต้องมีใบรับซื้อซึ่งถูกอนุญาตโดยเจ้าของตลาดนัดวัวควาย ถ้าไม่เช่นนั้นจะเกิดปัญหามากยิ่งขึ้นในเรื่องของการซื้อขายที่ไม่ได้รับใบอนุญาตจากเจ้าของตลาด หรือไม่มีที่มาของแหล่งสินค้า หรืออาจเป็นสินค้าที่มีการเคลื่อนย้ายผิดกฎหมายว่า "เฮาสีเอางัว ก็ต้องไปเอ็ดใบซื้อขายคือโตพิมพ์มาจากกรรมการตลาดนัดมาก่อน ถ้าเฮาสีออกประกาศกรรมการเขาก็ต้องเบ้งใสเอาใบผ่านใบพิมพ์ ก็เอาใบมาให้เบ้งหลอยนำได้อยู่แต่ว่าตำรวจจับ แจ้งคดีก็แล้วแต่สิคุยกันได้ ใบพิมพ์ก็ 30 บาท"¹²⁹

เป็นครั้งแรกของการพัฒนาตลาดนายฮ้อยได้ถูกแย่งชิงพื้นที่อย่างเต็มที่ภายใต้การใช้ธรรมเนียมปฏิบัติเข้ามาควบคุมพฤติกรรมของเจ้าภาพที่มีส่วนร่วมในกิจกรรมการซื้อขายวัวควาย โดยทุก

¹²⁸ พ่อใหญ่พรหม สุวรรณสุข อายุ 73 ปีผู้ให้สัมภาษณ์ นายนิรัตน์ รัตนสุภา ผู้สัมภาษณ์,ที่บ้านเลขที่ 130 หมู่ 8 ต.โนนสังข์ อ.กันทรารมย์ จ.ศรีสะเกษเมื่อ วันที่ 21 พฤศจิกายน 2548

¹²⁹ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่พรหม สุวรรณสุข.เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2548

คนต้องทำหากใช้ช่องทางบริการแบบนี้ นอกจากซื้อกันเองโดยไม่ผ่านตลาดนัดโคกระบือ ผลที่เกิดขึ้นเจ้าหน้าที่ของรัฐสามารถเฝ้าระวังหรือฉวยโอกาสในการเล่นงานหรือสร้างกับดักของการแสวงหารายได้เพื่อตนเองในรูปแบบต่างๆ ตลาดโคกระบือกลายเป็นตลาดที่ซื้อขายประจำในแต่ละพื้นที่ซึ่งสามารถให้นิยามที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ไม่เป็นทางการและเป็นธุรกิจชนิดสีเทาได้ ภายใต้การสร้างระเบียบใหม่ที่ดึงดูดการค้าวัวควายอยู่ภายใต้มือของตนเองในรูปแบบปัจจุบัน และกลายเป็นหน้าที่ชอบธรรมที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีทั้งอำนาจและกรรมสิทธิ์ในการเคลื่อนย้ายทรัพยากรระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายว่า "ตลาดนัดโคกระบือมันก็มีนายทุนเด่ เขามาตั้งตลาดนัดบาทนี้ เขาก็ขายตัวละ 20 บาทไปขายในนัดนี้ คันได้ขายเด่ เขาก็เขียนใบให้สมมุติว่า คันเขาเอาไปผ่านสุรินทร์ศรีสะเกษจังซี มันก็บ่งให้มันเอาตัวละ 30 เด่ตีเบอร์เด่ ชุกมือนี่บ่คือแต่ก็ไล่มาขายแล้วก็แล้วเลย บ่ได้มีใบเคลื่อนย้ายสัตว์เด่ ชุกมือนี่มีเด่เน่ เริ่มมีใบเคลื่อนย้ายสัตว์แต่มีตลาดนัดนี้หละ¹³⁰ โดยวิธีการทำงานได้เปลี่ยนแปลงไปกล่าวคือ"เขาก็เก็บสมมุติว่าเราเฮ็ดซื้อขายเขาก็ไปเฮ็ดใบ 250 ถ้าเขาไปขายใบซื้อขายอันนั้นสมมุติว่าเขาเอางัวไปขายนี้มีคนมาซื้อแล้ว เขาก็ต้องไปเฮ็ดใบ ถ้าบ่เฮ็ดใบก็คือออกจากตลาดบ่ได้ ถ้าเขาซื้อขาย ถ้าออกมาก็ถูกตำรวจจับถ้าบ่มีใบซื้อขาย.. เจ้าของตลาดก็ได้เงินจากชันติเพราะว่าวัวควายเข้าไปในชันบ่แม่นน้อยๆเด่ ตัวละ 20 บาทตั้งเป็น 1,000 2,000 โต "¹³¹

การเกิดตลาดค้าโคกระบือมาจากการให้กรรมสิทธิ์และการถือครองใบอนุญาตมาพร้อมกับการลงทุนของเจ้าของพื้นที่และผู้จัดการตลาดผ่านระเบียบการกับเจ้าหน้าที่ซึ่งทำให้ผู้ซื้อและผู้ขายต้องอยู่ระบบกฎเกณฑ์คำสั่งมากยิ่งขึ้นที่ถูกสร้างขึ้นมาจากความหมายของตลาดนัดโดยเจ้าหน้าที่เป็นผู้กำหนดการไหลเวียนทรัพยากรระหว่างพื้นที่โดยตรงและมีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกับเจ้าของตลาดนัด ถือเป็นรูปแบบของการใช้กรรมสิทธิ์และการเข้าถึงทรัพยากรแบบใหม่ที่ไม่ต้องคิดเรื่องการลงทุนมากนักแต่ต้องเป็นผู้สร้างให้คนอื่น ๆ เล่นเกมสไปตามกฎและกติกาที่ตนเองสร้างขึ้นซึ่งเป็นรูปแบบของการพัฒนาตลาดวัวในปัจจุบันหากเครือข่ายออกจากกฎเกณฑ์ที่กำหนดจะถูกลงโทษอย่างชัดเจนส่งผลให้ความเสี่ยงที่ริเริ่มกิจกรรมแบบนี้ไม่มีความคุ้มค่าแก่ตนเอง

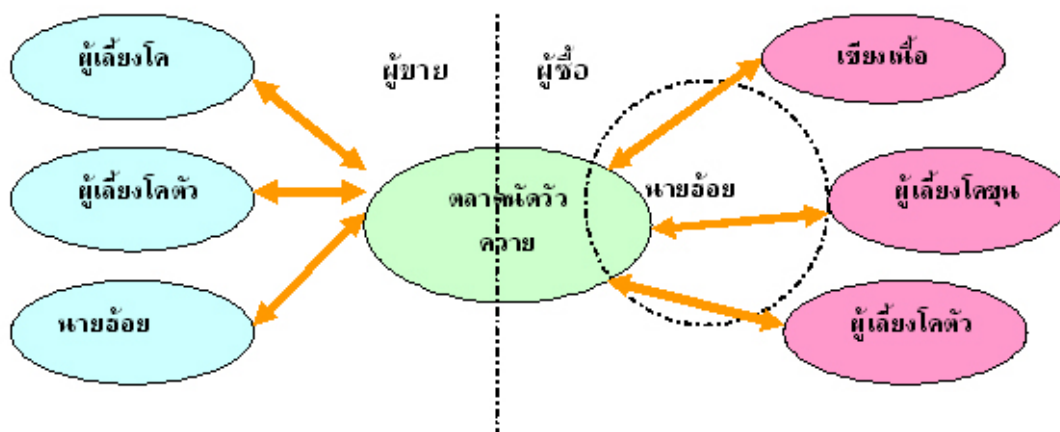
ตลาดนัดในปัจจุบันเป็นความหมายของการปฏิบัติการที่เปลี่ยนแปลงดังนี้กล่าวคือตลาดนัดเสมือนเป็นสถาบันที่ให้ความเข้าใจในตำแหน่งของโครงสร้างที่ได้เพิ่มเติมต่อกันว่าเป็นการจัดตั้งพื้นที่ ความหมายของการจัดตั้งในพื้นที่ได้เกิดขึ้นมาจากพื้นที่ทางสังคมโดยเป็นพื้นที่ที่มีกิจกรรมต่อกันและกันของผู้ปฏิบัติการที่ได้สร้างขึ้นและมีการผลิตซ้ำสถาบันของตนเองให้เกิดขึ้น การกระทำร่วมกันนั้นเป็นความสามารถของการกระจายทรัพยากรที่รวมเอากฎว่าด้วยกรรมสิทธิ์เข้าด้วยกันกับโครงสร้างการจัดการและกฎการแลกเปลี่ยน กฎเกณฑ์ทั้งหมดนี้ได้ถูก

¹³⁰ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ลี หาญนบ. 14 สิงหาคม 2548

¹³¹ นายวิชัย สีแก้ว. อายุ 33 ปี. ผู้ให้สัมภาษณ์. นายนิรติ รตนสุภา. ผู้สัมภาษณ์. ที่แปลงปลูก. หมู่ 3 ต. โนนสังข์ อ. กันทรารมย์ จ. ศรีสะเกษ เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 2548.

ปกปิดจากความสัมพันธ์กับอำนาจที่เกิดขึ้นมาใหม่ โดยผู้จัดการตลาดนัดกลายเป็นเจ้าภาพหลัก ซึ่งผ่านการร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐในการควบคุมเส้นทางการเคลื่อนย้ายทรัพยากรระหว่างพื้นที่

รูปภาพที่ 17 แผนผังของตลาดค้าวัวในปัจจุบัน

สภาพเหล่านี้กลายเป็นที่มาของพลังอำนาจและมีความเป็นเฉพาะของเงื่อนไขทางสังคมที่เกิดขึ้นเพื่อที่จะสร้างความมั่นคงหรือเปลี่ยนกฎเกณฑ์ใหม่ให้เกิดขึ้นจากธรรมเนียมปฏิบัติของนายฮ้อยที่เคยนำมาใช้หลายร้อยปี นั่นคือการสร้างความพึงพอใจที่จะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญในสถานภาพบทบาทของตนเองที่ได้ให้เป็นไปได้ของการผลิตซ้ำความได้เปรียบตนเองในตลาดนัดโคกระบือซึ่งในส่วนนี้นายฮ้อยก็ได้ปรับบทบาทของตนเองไปด้วยในฐานะนายหน้าหรือคนที่ให้คำปรึกษาในการตัดสินใจที่จะทำให้ตนเองสามารถมีตำแหน่งเกิดขึ้นสำหรับคนที่ไร้ความรู้ในกิจกรรมที่ทำอยู่ว่า "กลุ่มค้าขายวัวควยถ้าคนมาเอาของเอาตัวหนึ่งนี้ต้องมีมัดจำเงินเขา 500 ถ้ามัดจำก็บให้จับซื้อวัวซื้อควยเขาขายเลย เงิน 500 เมื่อคนขายให้เขาบได้ เขาก็กิน 500 ฟรี เขาบต้องไปขายให้ทางอื่น เป็นจิ้งจกเขาทั้งระเบียบ มัดจำ 500 ถ้าบจำเขาบให้เอาของเขาไปขาย 500 แล้วก็บัตรประชาชนพร้อมเด ถ้าบเอาบัตรคุณไว้คุณก็สัญญาควยหรือ ลักเอาหนีเลยนะมันถึงจิ้งจกตลาดมันบ่แม่น"¹³² หากนายฮ้อยไปเอาวัวของคนอื่นๆ มาจำเป็นที่ต้องจ่ายเงินมัดจำให้แก่เจ้าของวัวซึ่งคนอื่นๆ จะมาเอาจากนายฮ้อยก็ต้องจ่ายเงินเช่นกัน ซึ่งเป็นกฎและกติกาที่นำเอามาใช้ใหม่ในตลาดค้าวัว ดังนั้นการจับเสมือเป่านั้นนายฮ้อยต้องสามารถรู้ตลาดอย่างดีโดยต้องมีข้อมูลต้นลึกหนาบาง หรือสามารถทำการต่อรองได้โดยเป็นลักษณะ "ดีคือว่าเฮาอยากได้ราคาน้อยซื้อๆ นี้ ดีว่าจัวเป็นจิ้งจกจิงซี่ทำให้ราคามันต่ำลง ลังคนบ่รู้ ว่าจัวเจ้าของเป็นจิ้งจกจิงซี่ไปเชื่อเขาผู้เขามาซื้อหนา ถ้าไปหลงเชื่อเขา เขาก็ได้ซื้อราคาถึก

¹³² อ่างแล้ว. พ่อใหญ่พรหม สุวรรณสุข. เมื่อวันที่ 19 พฤศจิกายน 2548.

พื้นที่ไปขายได้กำไรหลาย คือจ้งผมแม่นบ่เคยไปซื้อไปขาย คำว่าจ้งซึ่งเขาก็บ่หาญว่า เพราะว่าเขาก็เคยไปซื้อไปขายเขาก็เลยบ่หาญว่า บาทเขามาซื้อนำบ้านจ้งซึ่งผู้บ่เคยไปตลาดเขาก็มาต่อราคา มาติงัวเฮา”¹³³

ทำให้นายฮ้อยมีตำแหน่งของตนเองในตลาดได้ในข้อจำกัดที่ว่าหากข้อมูลที่เป็นเหตุผลนั้นไม่แพร่กระจายอย่างรวดเร็วหรือไม่สามารถกำหนดมาตรฐานที่เป็นทางการได้ ช่องว่างตรงนี้สามารถทำให้นายฮ้อยมีกิจกรรมของตนเองได้แต่ไม่สามารถเอามาใช้กับคนเลี้ยงวัวเป็นอาชีพได้เพราะเข้าถึงข้อมูลได้เท่ากันในการเจรจาหรือต่อรองการจัดลำดับความสำคัญของโครงสร้างอำนาจตลาดได้ทำลายตลาดแบบเก่าของนายฮ้อย ทำให้ถึงจุดสิ้นสุดของการพัฒนาขั้นตอนสุดท้ายของนายฮ้อยเพราะตลาดได้สร้างประโยชน์จากธุรกิจการซื้อขายวัวได้เปลี่ยนแปลงชุมชนซึ่งมีบทบาทมากกว่านายฮ้อย คือการเกิดคู่แข่งใหม่ร่วมกับอาชีพนายฮ้อยคือ คนที่เรียนรู้เรื่องการซื้อวัวและมีประสบการณ์การค้าวัว กลายเป็นพลังใหม่ที่ขับเคลื่อนกิจกรรมของตนเองในพื้นที่โดยมีความสัมพันธ์กับตลาดอย่างแนบแน่นมากยิ่งขึ้นอย่างการมองตลาดนัดในมุมมองของการใช้พื้นที่แบบใหม่แตกต่างจากในอดีตกล่าวคือ” ถ้าเฮลื้อซื้อเฮลื้อต้องไปนำพวกข้าเจ้าเคยซื้อควย ไปศึกษานำเขาก่อนไปเป็นแหล่ง ก่อนว่าควยตัวข้านี้ สมมุติว่าเฮาบ่เคยซื้อเฮาไปซื้อ ตัวข้านี้เฮาซื้อกัน10,000 นึงเฮาไปซื้อ 15,000 -20,000 จ้งซึ่งเฮาไปขายหลุบทุนบ่ได้เฮาซื้อจ้งมาจากตลาดสิเฮามาเลี้ยง ผู้ล้งคนก็ไปซื้อมาเลี้ยง ล้งคนก็ซื้อไปฆ่า เฮาซื้อมาเลี้ยงนำมันออกลูกออกเต้าตัวหนึ่งสองโตเฮาก็ค่อยอยากขายเฮาจ้งค่อยขาย เฮาก็เอาโตหนึ่งมันไว้ โตแม่ได้ลูก สองโต สามโตมามันเผ่าหรือว่าเฮาเอาไปขาย ซื้อมาแล้วเอามาเลี้ยงมีผู้ให้กำไรก็ขาย..เฮาต้องมีวิชาเฮาก็ต้องเบ็งคือกัน เฮาก็เบ็งว่าจ้งแนวนี้จ้งชันมันเลี้ยงบ่อ้วน คือว่าจ้งมันดูคูกมันสิแทรกคูกตัวนคูกหยั่งจ้งซึ่ง คือมันบ่สมบูรณ์แบบเว้งง่าย ๆ ชะจ้งเลี้ยงไปมันสิธรรมดา บ่พีขึ้น จ้งหาทก”¹³⁴

ตลาดกลายเป็นพื้นที่ประเมินประสิทธิภาพในกิจกรรมให้เกิดขึ้นในครัวเรือนของตนเอง โดยเจ้าภาพเศรษฐกิจเป็นสำคัญซึ่งแต่ละคนมีการตีความในการใช้ตลาดของความหมายประสิทธิภาพที่แตกต่างกัน บางคนให้ความหมายของการซื้อมาขายไปเพียงแค่แปรรูปในการสร้างมูลค่าให้มากยิ่งขึ้น บางคนให้ความหมายของการซ่อมแซมหรือทำให้สินค้ามีความสมบูรณ์ให้มากยิ่งขึ้นซึ่งกลายเป็นอาชีพของการพัฒนาฝูงวัวของคนในพื้นที่ฝั่งมูลตามมาและมีบทบาทอย่างมากของการสร้างพลังการต่อรองของครัวเรือนต่อการเปลี่ยนแปลงภาวะการณ์จากภายนอกที่เข้ามาซึ่งเป็นพัฒนาการครั้งใหม่ที่สำคัญที่คนในพื้นที่ค้นหาทักษะและศักยภาพของการสร้างอำนาจและการต่อรองกับความสัมพันธ์ตลาดที่รุกคืบเข้ามาในพื้นที่และไม่ปฏิเสธอิทธิพลของระบบตลาดแต่กลับใช้ตลาดเป็นเครื่องมือที่แสดงถึงอำนาจและกรรมสิทธิ์ของครัวเรือนตนเองจากสถาบันใหม่ที่ก่อรูปขึ้นในพื้นที่ แน่หนอนว่าโลกตลาดนั้นเป็นรูปแบบคุณภาพพื้นฐานที่ให้ค่านิยมในรูปของเงินตรา การแพร่กระจายของข้อมูลโดยผ่านราคาและ

¹³³ อ่างแล้ว.นายวิชัย สีแก้ว.

¹³⁴ อ่างแล้ว.

ความสามารถของเจ้าภาพที่มีประสบการณ์ในความรู้ของการประเมินกิจกรรมและการตัดสินใจที่คาดหวังผลนั้นเป็นกุญแจที่สำคัญในการแลกเปลี่ยนที่เกิดขึ้น นั่นคือ**ความสามารถของเจ้าภาพในระบบตลาดที่มีการประสานกัน การกำกับราคาและการคำนวณในระยะสั้น** หลาย ๆ ครั้งที่มีความขัดแย้งกับโลกชุมชนที่เคยเป็นมา โลกของท้องถิ่นนั้นในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปที่อยู่บนพื้นฐานของการสร้างเทคโนโลยีใหม่ในการทำมาหากินที่ไม่พึ่งพาเงินค่าน้ำซุ้มอีกต่อไป

แต่ขึ้นกับว่าใครจะเป็นผู้สร้างกฎเกณฑ์และเจ้าภาพเศรษฐกิจโดยเกี่ยวข้องกับการจัดลำดับอำนาจความสำคัญอย่างไรที่ตนเองต้องเล่นและมีวิธีการที่พลิกเกมส์ของคนอื่น ๆ มาเป็นกติกาในเกมส์ของตนเองขึ้นมาใหม่ ดังตลาดนัดที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่มีการลงทุนและกำหนดอนาคตของอาชีพตนเองของการวางแผนในการทำงาน ห่วงโซ่ของเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์ที่ให้ความหมายของหน้าที่ที่เรียกร้องความเชี่ยวชาญของแรงงานตนเองที่สูงขึ้นในการประเมินกิจกรรมที่เกิดขึ้นของการเข้าสู่ตลาดเพื่อลดความเสี่ยงในการดำเนินการกิจกรรมให้บรรลุระเบียบการของตลาดมีความขัดแย้งกับระเบียบการของโลกชุมชนอย่างเห็นได้ชัดที่ยืนอยู่บนความสัมพันธ์ส่วนตัว เครือญาติและชุมชนอันเป็นธรรมเนียมปฏิบัติประเพณีที่เคยนำมาใช้ในช่วงเวลาหนึ่งที่อยู่บนพื้นฐานของทุนส่วนตัวที่เคยมีมาอย่างนายฮ้อย ข้อมูลได้ส่งผ่านบววิธีการสรุปมาจากประสบการณ์ของตนเองที่แสดงบทบาทให้เกิดความน่าเชื่อถือเกิดขึ้น

ข่าว:ผู้อุปถัมภ์ใหม่โดยรัฐและการรอคอยการช่วยเหลือ(พ.ศ.2508-ปัจจุบัน)

การปลูกข้าวที่ผ่านมานั้น ถูกใช้ในช่องของการใช้ชีวิตความเป็นอยู่ที่ไม่เป็นทางการ หลังจากมีการจัดปรับเปลี่ยนพื้นที่เพื่อทำการปลูกปอในช่วงปี 2500 เป็นต้นมา ปัญหาขาดแคลนข้าวยังเป็นปัญหาในพื้นที่ เนื่องจากข้าวเกี่ยวข้องกับเรื่องของความมั่นคงภายในครัวเรือน เพราะคนในพื้นที่วัฒนธรรมฝังมูลยังไม่สามารถประสบความสำเร็จในการประกันให้การผลิตข้าวนั้นมีความเพียงพอแก่ทุกครัวเรือน สภาพเช่นนี้ยังทำให้คนในพื้นที่มีทางเลือก 3 ทาง คือ ปลูกปอหรือปรับตัวกลายเป็นแรงงานรับจ้างเพื่อได้เงินมาซื้อข้าวเพื่อการบริโภคหรือไม่อย่างนั้นก็ต้องใช้โปรแกรมทางวัฒนธรรมในการแลกเปลี่ยนเดิมของพื้นที่นั้นคือ **"ไปขอข้าว"** หรือทำการแลกเปลี่ยนระหว่างพื้นที่ ซึ่งครัวเรือนที่ใช้วิธีหลังนั้นเป็นครอบครัวที่ไม่มีกิจกรรมกับปอหรือเป็นแรงงานรับจ้างในพื้นที่

การปลูกข้าวที่ผ่านมานี้ในอดีตมักเป็นกิจกรรมที่ให้ความหมายเพียงแค่ประกันการบริโภคในพื้นที่ ข้าวไม่ได้เป็นสินค้าที่เอามาจำหน่าย นอกจากนำเอามาแลกเปลี่ยนเป็นเงินหรือผลผลิตที่ตนเองขาดแคลน ซึ่งอยู่ในรูปของการแลกเปลี่ยนสินค้าต่อกันเพราะว่าข้าวไม่มีตลาดรับซื้อในพื้นที่ และความสามารถในการผลิตข้าวเพื่อรองรับตลาดในพื้นที่ยังไม่เกิดขึ้นเพราะยังอาศัยธรรมชาติเป็นหลัก แต่การปลูกข้าวเริ่มให้ความหมายมากยิ่งขึ้นเมื่อราคาปอตกต่ำในช่วงปี 2508-2510 และตลาดเริ่มให้ความหมายจาก**"การแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าในครัวเรือนเป็นสินค้าในสังคม"**เกิดขึ้นเมื่อการเข้ามาของหน่วยงานภาครัฐเร่งให้เกิดการเพิ่มผลผลิต

ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ลดความร้อนแรงของปอลงมาทำให้เกิดการขยายแปลงปลูกข้าวใน

พื้นที่มากยิ่งขึ้น ซึ่งการวิวัฒนาการของข้าวเป็นสินค้าถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญของการเปลี่ยนแปลงผลการผลิตในพื้นที่ และได้สร้างวิธีการเข้าถึงทรัพยากรแบบมีกลยุทธ์และคิดแบบบูรณาการมากยิ่งขึ้นต่อการสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองที่ไม่เป็นทางการให้มีความมั่นคงมากยิ่งขึ้น โดยข้าวให้ความหมายของการแลกเปลี่ยนว่า "ข้าวมาขายซุกบ้านได้ประมาณ 30-40 ปีมาแล้ว ที่ได้ขายข้าวกัน เริ่มขายกันเพราะว่าเริ่มมีปุ๋ยเคมี มีหยังมา เขาส่งเสริมเร่งได้ เอ็ดนาน้อยๆก็ได้หลายคู่มือนี่" ¹³⁵ ซึ่งในอดีตนั้น "ปลูกบ่พอกิน.. นาแต่ก็เพิ่นบ่ค่อยใส่ นาหลายแต่ก่อนที่มันกว้าง ฝุ่นมันน้อย.. คนข้าวบ่กินพอเพิ่นก็ไปหา" ¹³⁶ แต่หลังจาก"มีปุ๋ยขึ้นมาก็สิมีรายได้ขึ้นมาขอย่นา คือข้าวบ่พอกินเฮาก็ได้จากบ่อแน่ ได้ไปซื้อข้าวสารมา พอได้มุ่มปีไป เฮาก็ไปซื้อข้าวสารจากห้วยชะยูง แต่ก่อนไปตลาดห้วยชะยูง" ¹³⁷ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ของการแลกเปลี่ยนในตลาดอย่างรวดเร็ว ทำให้การพัฒนาความสัมพันธ์ในการแลกเปลี่ยนของการพึ่งพาข้าวลดลง เพราะในช่วงปี 2508 ข้าวยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการบริโภคพื้นฐานได้ทั้งหมด ยกเว้นครัวเรือนบางครัวเรือนที่มีความสามารถเช่นนั้นโดยคนในพื้นที่ได้เล่าให้ฟังว่า "ข้าวช่วงที่ใส่ปุ๋ยใหม่ได้ขายข้าวอยู่ดอก โลงมันบ่แพงโลละ 2 บาท ช่วงเป็นเด็กน้อยเพิ่น ขายกันอยู่ ข้าวบ่ได้ขายหลายเต่ นาสมมุติว่า 20 ไร่จั่งซี่ นี่เฮ็ดอยู่กับพ่อแม่แต่ก็ แต่ก่อนรวมกัน อย่งไรก็ได้ 30 -40 กระสอบปานก็ว่าได้หลายแล้วเต่แต่ก็ มันก็พอได้กินขายก็เล็ก ๆน้อยๆ จั่งซี่หนา คือส่วนที่เหลือกิน ก็ได้ขายคือขาย น้อยๆจนแต่ก็ มันก็เฮ็ดนามันบ่งาม แต่ก่อนเฮ็ดข้าวเหนียวหลาย ที่เหลือน้อยๆเฮาก็ขายข้าวเหนียว" ¹³⁸

ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการขายข้าวในแต่ละครัวเรือนขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงการผลิต โดยการใช้ปุ๋ยในเร่งผลผลิตให้มากยิ่งขึ้นซึ่งเป็นเทคโนโลยีมาจากภายนอก เมื่อนั้นจึงสามารถสนองตอบต่อความต้องการข้าวของสังคมได้ แต่หากเป็นการผลิตแบบดั้งเดิมนั้นเป็นที่แน่นอน ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของสังคมได้ หรือแม้แต่ครัวเรือนของตนเองได้ นั่นคือข้อจำกัดว่าทำไมข้าวต้องเปลี่ยนแปลงการผลิตและให้ความหมายของระดับการผลิตเพื่อสังคม โดยที่ผ่านมานั้นพันธุ์ข้าวที่ชาวบ้านนำเอามาใช้ยังเป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่มีความเหมาะสมของการปรับใช้ตามลักษณะพื้นที่ มุ่งตอบสนองต่อการบริโภคของตลาดในท้องถิ่นอยู่โดยสถานที่จำหน่ายนั้นใกล้เคียงกับพื้นที่ของตนเองว่า "ข้าวที่ขายแต่ก็ บ่แม่นข้าวมะลิคือเตี๋ยนี้ เต่ แต่ก็มีข้าวคัดพันธุ์คือเตี๋ยนี้เด่ ขายข้าวจ้าวอีดำ หอมกุ่มที่ป ดันเตี๋ยๆข้าพี แต่สมัยพ่อสมัยแม่ มันบ่แม่นข้าวมะลิคือซุกมือเต่" ¹³⁹

ความต้องการของตลาดในพื้นที่เรียกร้องให้ครัวเรือนผลิตข้าวเพื่อการแลกเปลี่ยนมากยิ่งขึ้นแก่ครัวเรือนและพื้นที่รอบข้าง และเป็นที่มาของการพัฒนาตลาดรับซื้อข้าวว่า "ช่วงที่ผม

¹³⁵ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ทา ตะนะสุข.

¹³⁶ อ้างแล้ว.

¹³⁷ อ้างแล้ว.

¹³⁸ อ้างแล้ว.

¹³⁹ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ลี หาญนบ. เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548

ใหญ่รู้ความมาขายแล้วครับ ข้าวแล้วแต่ว่าขายข้าวเหนียวคือว่านี่แหละขายโรงสีห้วยชะยุ้งตั้งแต่ก่อนบ่ทันมีพ่อค้ามาซื้อบ้านดอก หาบไปขาย เอากระสอบพื้นมาหยาใส่ 9 สอบ 10 สอบ ช่วงนี้ก็มีการมาแล้วแหละ เขาก็เอารถมาขน ช่วงหลังก่อนนั้นพ่อใหญ่เราเอาเกียนแกไปขายเต (ประมาณ 50 ปี) ใส่กะเชอไปขาย ไปขายก็ไปเกียนนี่แหละไปขาย รถซุกก็บ่มี ข้าวที่ได้ขายโดยมากก็น้อยคน ผู้พื้นขาย ผู้หลายแน่ก็เอาเกียนแกไป เทื่อละ 5 สอบใหญ่ สอบปาน”¹⁴⁰ โดยสถานที่รับซื้อข้าวคือ”ไปขายห้วยชะยุ้งแน่ ขายกันทรารมย์แน่ แล้วแต่เฮาสะดวก”¹⁴¹

การตั้งโรงสีครั้งแรกที่ห้วยชะยุ้งทำให้ชาวบ้านให้การยอมรับว่าสามารถผลิตข้าวเพื่อตลาดได้ ข้าวที่เอาไปจำหน่ายแก่โรงสีทั้งข้าวเหนียวและข้าวเจ้าซึ่งตลาดมีความต้องการข้าวเพิ่มขึ้นเนื่องจากความต้องการมาจากภายนอก โดยปุ๋ยเป็นตัวที่เพิ่มผลผลิตในพื้นที่ที่สามารถประกันให้เกิดการจำหน่ายข้าวได้ว่า”ปุ๋ยมาเทื่อแรกบ่แม่นแจ็กเขามาขายบ่ พ่อค้าเอามาขายอยู่แต่ก็ ที่ห้วยชะยุ้ง พวกกันหาบมาสอบ 50 โล ไปสองคนเอากะต้าไปก็หาบมาเต ปุ๋ยซื้อมาจากตลาดห้วยชะยุ้ง เขาสิมีตลาดขายอยู่ โรงสีบ่ได้ขายปุ๋ยเขา ซื้อข้าวซื้อปอ บาทนี้ก็มีแจ็กแถวอันแหละมาอยู่แถวห้วยชะยุ้ง เอาปุ๋ยมาขาย ก็พากันหาบ เอากะต้าไปหาบ ปุ๋ยมีผู้มาใส่ที่แรงงามก็ซื้อต่อกันใส่บ่หลายคือเตียนนี้ดอก ปุ๋ยเทื่อแรกตันสนผมก็ใส่อยู่ตอนเป็นเด็กน้อยพ่อพื้นพาใส่ ตอนที่ขายข้าวพื้นใส่พระอาทิตย์กันหลาย พระอาทิตย์สิมาหลังตันสน พระอาทิตย์คือคนใช้ปุ๋ยหลายแล้ว ปุ๋ยตราตันสนงามกว่าอย่างอื่นแต่ก่อน ดินบ่เคยใส่ปุ๋ยแต่ก็ ข้าคนกินยาอันแหละ ยาโค้มัดเตียนนี้เป็นใช้สันฮดๆ เขาเต่ คุ่มมือนี่ต้องใส่เป็นชุดแล้ว จังเขาใช้ก็ได้ ปุ๋ยก็คอกันกับยาเพราะว่าดินแต่ก่อนมันบ่มีปุ๋ย คือปุ๋ยนี้แหละใส่น้อยมันก็บ่งาม”¹⁴² ปุ๋ยตราตันสนชาวบ้านในพื้นที่ให้ความหมายเป็นตัวที่เพิ่มผลผลิตในพื้นที่และสามารถแก้ไขปัญหาคือพื้นฐานในระดับครัวเรือนซึ่งมีผลทำให้เกิดการขยายตลาดเครื่องมือการผลิตเป็นครั้งแรกในพื้นที่ คือการเอาปุ๋ยมาจำหน่าย เพราะพ่อค้ากลุ่มต่างชาติพันธุ์เห็นโอกาสของความเป็นไปได้ของตลาดที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการปรับปรุงการการผลิตของตนเองที่มีแนวโน้มที่สูงและเป็นตลาดตัวใหม่ที่สามารถสร้างให้เป็นพื้นที่เศรษฐกิจของกลุ่มชาติพันธุ์ตนเองว่า ” แต่ก็ข้าวเฮ็ดกินก็บ่พอแล้ว บาทนี้มาเริ่มปุ๋ยนี้ดี บักตราตันสน บาทนี้หญ้าหัวหงอกแกมอยู่ในทุ่งพอหวานปุ๋ยมาบ่มีเลย มันดับเลย ผลัดเตใส่ปุ๋ยมวนนี้ นั่นแหละปุ๋ยมันดีมาแต่พันธุ์ บาทนี้เฮ็ดน้อยๆก็ได้หลายเต มันมีปุ๋ยอันนี้ ดีเฮงเตียนนี้สมัยก่อนแล้วเลย แต่ก็นวบมีปุ๋ยนอ บาทนี้ฝนก็แห้งแล้ง เดือน 9 ค่อยได้ตกกล้า ”¹⁴³

ทำให้รากฐานของการผลิตพืชเพื่อการบริโภคแก่ตนเองในระดับครัวเรือนมาร้อยกว่าปีได้ถูกดึงเข้าไปในระบบตลาดมากยิ่งขึ้น โดยปัจจัยการผลิตนั้นเป็นตัวกำหนดการเข้าถึงทรัพยากรโดยตรงของคนในพื้นที่ ภายหลังที่ปอได้เป็นตัวแรกที่เชื่อมโยงกับตลาดและนำไปสู่ความถดถอยในคลื่นลูกแรกของคนในพื้นที่วัฒนธรรมฝั่มมูล แต่เพื่อเพิ่มผลผลิตและหาโอกาสแก่การ

¹⁴⁰ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ทา ตะนะสุข.

¹⁴¹ อ้างแล้ว.พ่อบุญ ศรีแก้ว.

¹⁴² อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ทา ตะนะสุข.

¹⁴³ อ้างแล้ว.พ่อใหญ่ลี หาญนบ.

จำหน่ายซึ่งตลาดได้กำหนดความต้องการของขนาดผลผลิตในพื้นที่ได้ตั้งให้ครัวเรือนที่มีความสามารถในการผลิต แรงการใช้ปุ๋ยเพื่อแลกเปลี่ยนกับตลาดได้มากยิ่งขึ้น โดยในจิตสำนึกของชาวบ้านในตอนนั้นคิดว่า”แรกที่ใส่ปุ๋ยพื้นว่ามันงามมันหยั่งหนา พื้นเอาปุ๋ยมาขายมาโฆษณาขายปุ๋ยขายหยั่งพื้นนั้นหนา ก็เลยพากันซื้อใส่ มันก็งามของเขาสีเขียว ข้าวสมัยแต่ที่บ่พอกิน มันบ่งามเอ็ดตามธรรมชาติ คั้นเอาฝุ่นคอกจิ้งจี้ เอาขยะมูลฝอยของจัวของควยก็ได้แ่ผู้ได้มีก็มันงาม”¹⁴⁴

ชาวบ้านในพื้นที่ได้ให้การยอมรับว่าปุ๋ยทำให้สามารถผลิตข้าวเพื่อแลกเปลี่ยนเป็นครั้งแรก โดยเกิดขึ้นมาจากการบรรลุเป้าหมายพื้นฐานของการบริโภคในครัวเรือนและมีส่วนเหลือของผลผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยนว่า”ตอนที่ได้อาไปขายเทื่อแรกข้าวพอกินแล้ว เหลือกินเหลืออยากมันเริ่มมีปุ๋ยมีอีหยั่งขึ้นมา ข้าวนำไธ่หนาก็เริ่มงามขึ้นมา เอ็ดแต่ก่อนนาเคยเอ็ดอยู่ซุกมือนี่แหละเอ็ดใส่แต่ข้าวเหนียวได้พอกินกุ่มปี บ่ได้ซื้อได้ขาย บาทนี้เอ็ดมาซุกมือนี่ กินก็บ่เหม็ด จนได้ขาย ...ข้าวขายก็เอ็ดข้าวจ้าว เริ่มเอ็ดนาข้าวจ้าว 30 ปีมาแล้ว ตั้งแต่ข้าวเริ่มกลายเป็นสินค้ามา ข้าวในไธ่ในนามันพอกินพ่อยากขึ้นมาก็เริ่มพากันขาย สมัยแต่ก่อนราคามันก็บ่ดี ราคาก็ 3 บาท 4 บาท แต่ของก็ถึกนำ ”¹⁴⁵ จุดหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงการผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยนในระบบตลาดมากยิ่งขึ้น คือการปลูกข้าวเจ้าเอาไว้แลกเปลี่ยนในความสัมพันธ์ระบบตลาดและข้าวเหนียวเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ซึ่งในอดีตนั้นครัวเรือนในพื้นที่จะไม่ให้ความสำคัญ แต่เมื่อข้าวกลายเป็นสินค้าที่ตลาดต้องการ ได้มีการแบ่งแปลงปลูกเพื่อการผลิตเพื่อแลกเปลี่ยนเกิดขึ้น โดยความเข้าใจของคนในพื้นที่นั้นสามารถทำให้เกิดรายได้ในรูปของเงินตราได้แม้ว่าจะไม่มาก แต่สอดคล้องกับระดับชีวิตความเป็นอยู่ในสมัยนั้น อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าไปสู่ตลาดนั้นได้เรียกร้องให้คนในพื้นที่หันมาให้ความสำคัญของพันธุ์ข้าวเจ้าที่เป็นความต้องการตลาดมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีผลอย่างมากที่คนในพื้นที่ต้องคัดเลือกพันธุ์ข้าวใหม่เกิดขึ้นว่า”ข้าวมะลินี้ทางใต้เขาก็ชอบ คั้นไปหุงมันก็อ่อนกินก็แซบ พวกเจ๊กเขาชอบ ข้าวบ้านเฮาค้นซื้อเขาบ่ชอบ ขึ้นกับคนซื้อ เฮาเลยต้องปลูกข้าวมะลิ บาทนี้เอ็ดข้าวมะลิตเหม็ดท่ง ”¹⁴⁶

ความต้องการของตลาดของคนนอกพื้นที่มีบทบาทอย่างมากต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของคนพื้นที่เพราะเปลี่ยนกฎเกณฑ์ใหม่ของการบริโภค คือต้องผลิตตามความต้องการของสังคมมากยิ่งขึ้นและผูกเกี่ยวกับปัจจัยภายนอกมากยิ่งขึ้นแต่ก็ยังมีหลักประกันของตนเองว่าสามารถได้เงินมาในการบริโภคและปลูกข้าวต่อไปได้ หากไม่ทำเช่นนั้นส่งผลต่อรายได้ของครัวเรือน ครัวเรือนที่เน้นการผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยนจึงให้ความสำคัญในการปลูกข้าวหอมมะลิดังเช่นการอธิบายของเหตุการณ์ในเวลานั้นว่า”ข้าวมะลิมาเทื่อแรกมันนานหอมแต่ครั้ง คนติดใจในรสชาติ มันแต่ ราคาก็ดีนำ คือช่วงแรกๆมันปุ๋ยบ่ทันหลาย ตกกล้าจิ้งจี้ย่างกลายก็หอมแต่ข้าวมะลิ มันบ่จืดคือซุกมือนี่ได้ ย่างไปอยากให้ออมแ่กก็เอาแ่ไปเซาะๆ ก็หอมแต่แต่ก่อน สมชื่ออีหลี จิงว่าตอน

¹⁴⁴ อ้างแล้ว.พ่อบุญ ศรีแก้ว.

¹⁴⁵ อ้างแล้ว

¹⁴⁶ อ้างแล้ว.แม่ใหญ่ศรี สีใส

หลังมันกลายเป็นพันธุ์จึงได้มันบ่หอม”¹⁴⁷ ชาวบ้านได้เห็นถึงความสำคัญของสายพันธุ์ข้าวหอมมะลิว่ามีมูลค่าและสามารถเป็นสินค้าในการผลิตที่สอดคล้องกับความต้องการสังคม และเป็นพืชเศรษฐกิจของคนในพื้นที่ การเร่งการเปลี่ยนแปลงการปลูกข้าวจากพันธุ์พื้นเมืองมาเป็นการปลูกข้าวหอมมะลิได้รับการแพร่หลายตามมา เพราะว่าข้าวพื้นเมืองมีข้อจำกัดที่ว่า”ข้าวสามพันธุ์ข้าวอีหนอนข้าวมวลนี้ขายบ่ได้ มันเป็นข้าวไฮ้ ..ข้าวมะลิมันมีมาโดนแล้ว ข้าวกข. 6 เอามาแต่เกษตรเขา เกษตรอำเภอ เขาเอามาแนะนำ เอาพันธุ์ข้าวพันธุ์แบบนั้นแบบนี้ กข.นั้นกข.นี้ เพราะว่ามันก็ดีของเขาหนักหนา เอาพันธุ์นั้นพันธุ์นี้มาใส่เบ่ง มาแนะนำฮอดบ้าน เขาก็ไปซื้อจากพื้น เกษตรอำเภอกันทราชมัย ก็ไปติดต่อไผ่สิ อยากรู้พันธุ์ข้าว ข้าวมะลิจริงซี่ ข้าวกข. 6 หรือ กข.15 แล้วแต่ผู้ที่เอาเฮ็ด แล้วก็ไปติดต่อกับพื้น คั้นเอาหลายพื้นก็แก่มากส่ง ปีหว่างฮั้น ปีที่เริ่มเฮ็ดเขาแกมมามือละ 2 เทียว 3 เทียว ประมาณ 20-30 ปีนี้แหละ เริ่มเปลี่ยนพันธุ์ข้าวมา”¹⁴⁸

เป็นครั้งแรกของพื้นที่วัฒนธรรมฝั่งมูลที่ภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะหุ้นส่วนของการเพิ่มผลผลิตในการปลูกพืชเศรษฐกิจในช่วงหลังปี 2520 เป็นต้นมา ซึ่งภาครัฐได้เข้ามาในฐานะที่ปรึกษาการเพิ่มผลผลิตและการพัฒนาคุณภาพของสายพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมแก่ระบบตลาด การวิจัยและการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตแก่ครัวเรือนและเปลี่ยนแปลงพื้นที่เศรษฐกิจครั้งใหม่นั้น ได้นำเอามาใช้ในฐานะผู้ที่ส่งผ่านตัวใหม่ โดยขับเคลื่อนกิจกรรมของครัวเรือนเข้าสู่ตลาดอย่างเต็มตัวมากยิ่งขึ้น แม้ว่าในอดีตชาวบ้านมีการคัดเลือกสายพันธุ์โดยตนเองว่า ”ก่อนบ้านเขาก็เปลี่ยนพันธุ์ข้าวอยู่แต่ว่าเขาเอาพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน เขาบ่ได้ไปซื้อจากเกษตร แบบว่ายามเกี่ยวเอาข้าวมวลไต่ที่เขาใส่ข้าวปลูกเขาก็มาเลือกเอา แกะเม็ดแกะหยั่ง เขาบ่ได้มาซื้อจากเกษตร แต่ว่าตกผลัดเข้ามาสมัยซูกมือนี่ มันใช้ความมกง่าย ไปซื้อจากเกษตรโลด ที่ต้องเอาเพราะว่าข้าวแก้มพื้นก็รับซื้อ เกษตรพื้นบ่เอามา คั้นบ่ดีพื้นก็บ่เอา เขาก็เอาแต่พันธุ์ดี ๆ มาขายให้ พันธุ์บ่ดีเขาก็บ่เอามาเต”¹⁴⁹ การพึ่งพาหน่วยงานในส่วนของการพัฒนาสายพันธุ์ข้าวสำหรับคนในพื้นที่ให้ความหมายว่าศักยภาพของครัวเรือนที่ใช้วิธีการทำงานแบบเก่าไม่สามารถรักษามาตรฐานได้ โดยเฉพาะ ”ข้าวแกม”ที่เกิดขึ้นและหนาไม่เป็นที่ต้องการของตลาด และความสามารถในการคัดเลือกสายพันธุ์ในเชิงพาณิชย์นั้นมีข้อจำกัดอย่างมาก จึงหันมาให้ความสนใจแก่หน่วยงานภาครัฐที่รับหน้าที่ดูแลในเรื่องนี้ ซึ่งกลายเป็นการเกิดขึ้นของตลาดปัจจัยการผลิตตัวที่ 2 คือเมล็ดข้าวและสายพันธุ์เมล็ดข้าวที่มีคุณภาพ วิวัฒนาการของเมล็ดข้าวเข้าสู่ตลาดนั้นมีระยะเวลาของตนเองและมีหลายขั้นตอน ดังนั้นการเกิดตลาดข้าวนี้มีระยะเวลาของการข้ามผ่านของการให้ความหมายของการผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยนจากผลิตเป็นเงินแต่เมื่อมีการพัฒนาสายพันธุ์หอมมะลิเกิดขึ้นกลายเป็นเงิน-สินค้า-เงิน คือต้องเอาเงินมาซื้อปัจจัยการผลิตทั้งเมล็ดข้าวและปุ๋ย ทำให้คนในพื้นที่มีความสัมพันธ์กับระบบตลาดอย่างแนบแน่นมากยิ่งขึ้นในฐานะปัจจัยการผลิตที่เกิดขึ้นมาหลังปี 2520 เป็นต้นมา

¹⁴⁷ อ่างแล้ว.พ่อใหญ่ลี หาญนบ.

¹⁴⁸ อ่างแล้ว.พ่อบุญ ศรีแก้ว.

¹⁴⁹ อ่างแล้ว

การเร่งการเปิดพื้นที่มีข้อจำกัดอย่างมากหากใช้แรงงานลากดึงในพื้นที่ซึ่งมีผลต่อการผลิตเพื่อการแลกเปลี่ยนเนื่องจาก“แต่ก่อนก็นาน่อยๆมีการปรับปรุงเพราะเอาควยไถ นาใหญ่มันสีเป็นดินแค้นดำบ่ทัน เอ็ดไธ่น้อยๆ บาทนี้พอใหญ่พรม เอามาตอนแรก คิดว่าเฒ่านี้สีได้ขยารดซื้อควยแหล้ว คิดว่าสิตกหล่มตักหยั่งไปจ้งขันหนา กกไม้ก็หลาย นาก็หล่มแต่แต่ก็ บาทนี้เวลาเรามาไถ มาไถเหม็ดมือแต่ละบาทนี้ ได้หลายไ้งานหลาย เห็นเราไ้งานหลายได้หลายกว่าควย เพราะว่าควยสีไปไ้ยามเข้ายามแลง ยามแดดอ่อนหนา กลางเวณมากก็ปล่อยมันกินหญ้า เพราะว่าสีสู้แดดบ่ได้”¹⁵⁰ การผลิตที่อาศัยแรงงานลากดึงนั้น ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการเพิ่มผลผลิตและเป็นอุปสรรคอย่างมากของการขยายพื้นที่การปลูกของตนเองและจำเป็นที่ต้องพึ่งพาแรงงานเพื่อนบ้าน แต่หากมีเครื่องทุ่นแรงก็สามารถช่วยย่นระยะเวลาในการทำงานของคนในพื้นที่และสามารถปรับปรุงสภาพแปลงปลูกของตนเองได้ด้วยโดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาปัจจัยธรรมชาติเหมือนที่ผ่านมาคือการปลูกข้าวบนที่ดอนสามารถปรับการใช้พื้นที่ให้สามารถเพาะปลูกข้าวเหมือนกับที่ลุ่มได้โดยไ้หน้าดินว่า“ตอนเปลี่ยนมาปลูกข้าวขายก็เปลี่ยนตามพื้นที่ เพราะว่าช่วงนี้ผู้นำโนนก็ดำบ่ทันหมู่ ใช้รถแทรกเตอร์ไ้เป็นนาโนนเป็นนาลุ่ม บ่อนที่ไ้ไ้ถออกเอ็ดแต่ก็ก็นาน่อยๆก็กลายเป็นแปลงแ่นผู้ละไ้สองไ้ แต่ก่อนเป็นงานกับใหญ่ นาน่อยเอาควยเอาหยั่งไ้ ชุกมือนี้ใช้รถไ้ก็ต้องปรับสภาพ โนนแ่นก็ดันให้เป็นนาลุ่ม”¹⁵¹

ส่งผลต่อการใช้พื้นที่ในเชิงเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้นโดยแรงงาน เงินและที่ดินในเวลานั้นเป็นตัวหลักกำหนดสินค้าชนิดข้าว กล่าวคือในอดีตนั้นการเกิดขึ้นของผลผลิตข้าวในการแลกเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงข้าวเป็นสินค้าไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเต็มที่แต่มีแนวโน้มของความสัมพันธ์เข้าสู่ตลาดก่อนปี 2528 ซึ่งแรงงานในแปลงปลูก เงินและที่ดินยังไม่เป็นสินค้าเพราะข้อจำกัดทางศีลธรรมของครัวเรือนแต่เมื่อเกิดระเบียบการใหม่ของคนในพื้นที่โดยพยายามแยกตนเองออกจากปัจจัยธรรมชาติในความสัมพันธ์ของแรงงานและที่ดินของการสร้างหลักประกันในการดำรงชีพเมื่อมันไ้เกิดกระบวนการผลิตสินค้าในพื้นที่ซึ่งอยู่ตรงกันข้ามของความสามารถในการเข้าถึงทรัพยากรในอดีตที่ผ่านมา การเข้าสู่ตลาดของเศรษฐกิจครัวเรือนในพื้นที่ไม่สามารถเกิดขึ้นมาได้หากไม่ผ่านการสนับสนุนความเป็นไปได้ของความสัมพันธ์เงินที่ดินและแรงงานเพราะพลังของกลุ่มชาติพันธุ์จีนในพื้นที่มีข้อจำกัดอย่างมากในการพัฒนาสินค้าคือเป็นแค่“นักเก็งกำไรราคาสินค้า”บนพื้นฐานของการเข้าร่วมกิจกรรมเศรษฐกิจแบบบังคับของคนในพื้นที่ แต่รัฐอยู่ในบทบาทของหุ้นส่วนและผู้อุปถัมภ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ของการเร่งการเปิดพื้นที่เศรษฐกิจขึ้นให้เป็นสินค้าในตลาดว่า “รถไ้พื้งมามีพศ. 30 ฮี 20 กั๊วๆ เอือนพอใหญ่เปา พอใหญ่พรม ประสาน ประมาณ 25-26นี้แหละ พอใหญ่พรมพื้งได้มากกับเงินกู๊ ธกส.นี้แหละมากก็เบ็งกันก่อน... ธกส. ๕ 100 เกิดก่อนหมู่ เฮาเข้าธกส.รุ่นแรกเลย รุ่นแรกของบ้าน ทางอำเภอแหละ แต่ก่อนบ่มีสาขาอยู่พ้อยู่ศรีสะเกษพื้งแต่ พื้งมาพื้งก็ว่าไ้สียากเข้า เข้าที่แรกมีอยู่ 8 คน ที่ไ้เข้าพื้งว่ากู๊เงินก็ไ้ ผู้บ่มีเงินก็ไปกู๊มา ใช้ เข้าเทื่อแรกก็กู๊เลย แต่กู๊บ่หลาย กู๊2,000 ธกส.มาตั้งตั้งแต่ช่วงไ้ป่อ

¹⁵⁰ อ่างแล้ว.พอใหญ่บุญทัน สีใส.

¹⁵¹ อ่างแล้วพอใหญ่ทา ตะนะสุข.

พุ่มเต๋ ยุคกลางๆใกล้สิเลิกแล้วละ ในตอนนั้นชกส.ก็มาแนะนำอยู่ ปุ่มตันสน บ่ทันได้ขาย ให้แต่เงินไปซื้อเอา เพิ่งให้เงินกูไปซื้อปุ๋ย ก็แล้วแต่เฮาสือซื้อ ก็แล้วแต่เฮาสือเอามาซื้อหยั่ง กูมาเทื่อแรกกูมาซื้อปุ๋ย แล้วก็เอามาใช้ในครอบครัวเฮานี้แหละ ปุ๋ยก็สอบละ80-90 ผู้ที่บ่เข้าชกส.ก็เอาเงินจากไฮ่ปอนี้แหละซื้อปุ๋ย”¹⁵²

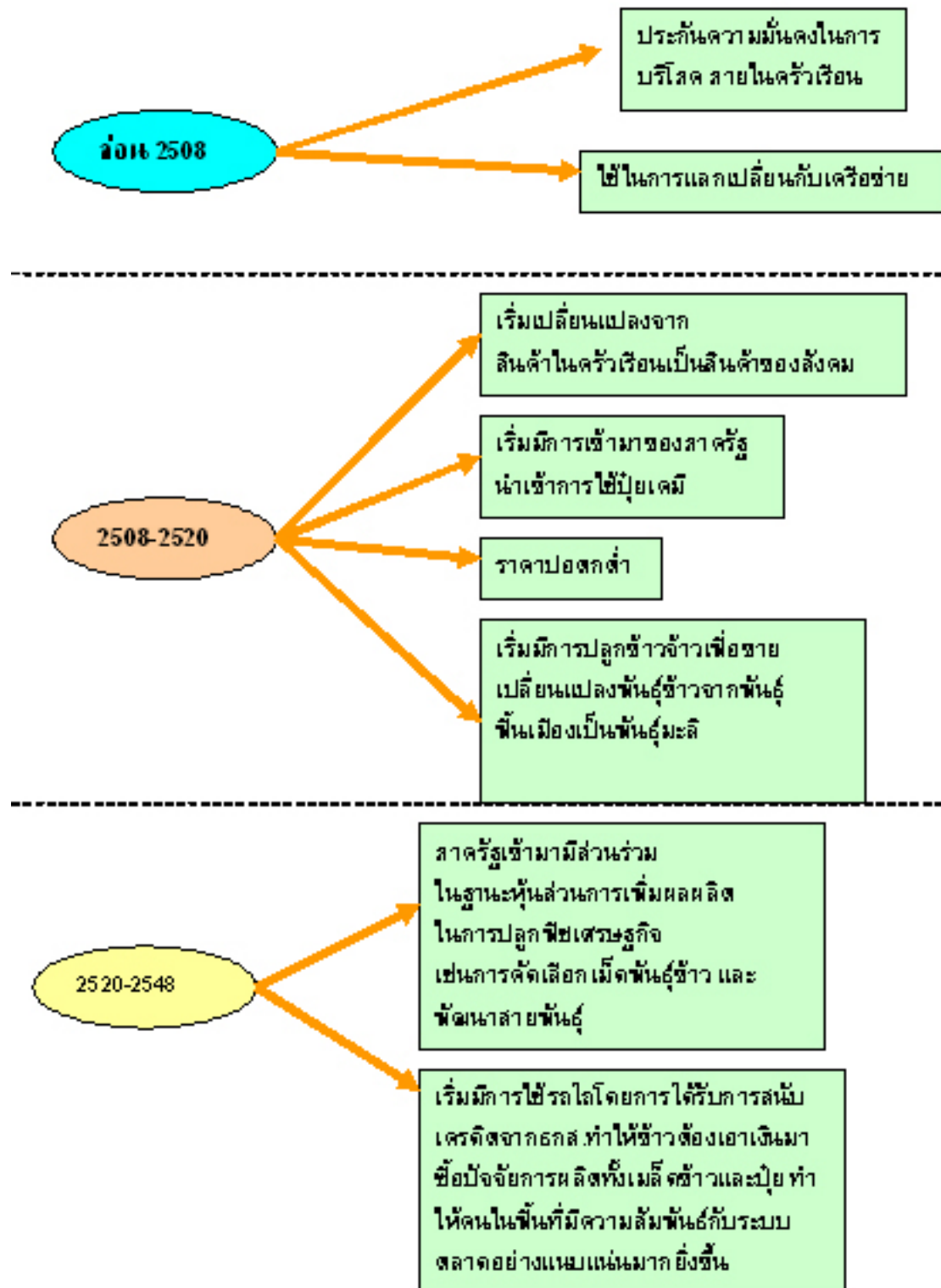
การเข้าสู่ระบบตลาดของสินค้าไม่สามารถทำได้ต้องปรับปรุงองค์การการผลิตที่มีความเร็วและขนาดใหญ่ขึ้นโดยเฉพาะการใช้แรงงานอย่างเต็มที่ จำเป็นที่ต้องให้ภาครัฐเข้ามากำกับระบบตลาด เพื่อให้เกิดความลงตัวของแรงงาน เงิน และที่ดิน ซึ่งภาครัฐก็ได้รับบทบาทในหน้าที่ในการผลักดันตลาดข้าวในฐานะสินค้า ผ่านการพึ่งพาตลาดเครดิตในระบบตลาด(สถาบันธนาคารชกส.) ที่เข้ามาดูแลจัดการในส่วนนี้ที่เป็นช่องโหว่ของการเปลี่ยนแปลงพลังการผลิตโดยเฉพาะแรงงานของครัวเรือนให้มีความสะดวกมากยิ่งขึ้นในการทำงานและประเมินความคุ้มค่าของแรงงานในการเข้าสู่ตลาด หากไม่ทำเช่นนั้นการผลิตแบบเก่าที่มีข้อจำกัดไม่สามารถเร่งผลผลิตเข้าสู่ตลาดได้หรือไม่ก็กลายเป็นแรงงานรับจ้างนอกพื้นที่ของตนเองไปในที่สุด ผลที่เกิดขึ้นครัวเรือนในพื้นที่ได้ผูกเกี่ยวกับตลาดเครดิตที่มาหยิบยื่นโดยภาครัฐซึ่งครัวเรือนในพื้นที่ได้เอามาซื้อรถไถและปุ๋ยและจัดการปัญหาในแปลงปลูกของตนเอง ทำให้ครัวเรือนได้ขยายพื้นที่ในการเพาะปลูกตามกำลังของตนเองอย่างเต็มที่ เพราะนอกจากไม่พึ่งพาแรงงานในการลากตึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงธรรมเนียมปฏิบัติของการใช้แรงงานกลุ่มด้วยว่า”เลี้ยงมันลำบากแต่ว่าบ้านเฮาก็เลี้ยงจัวเลี้ยงควยกันหลาย ควยพื้นที่ขายออก ควยบ่ค่อยอยากมี จัวยังมีอยู่ตลอดอยู่ เพราะว่าข้าเจ้าขายออกแต่ควยไปซื้อรถไถ มันก็สะดวกการไปการมา .. มันซื้อบ่ยากเพราะว่ามันมีชกส. ชกส.เขารองรับอยู่แล้ว เพราะว่าพวกเกษตรกรคันเป็นรถไถแม่บ่มีเงินเขาก็ให้ไปเอามาได้ ชุกมื่อนี้จิงว่ามันหลาย แต่ก็ลำบาก รถไถเข้ามาแรกๆ 40,000 กัวนี้แหละ รถไถมันเกิดมาพร้อมกับ ชกส. เข้ามา เขาโฆษณาของเขาชกส.เขาให้กูเงินยืมจิงซีหนา มันออกมาเริ่มแรก ข้าเจ้าก็เริ่มเข้า ชกส. เพราะว่าชกส.เพราะเขาส่งเสริมเกษตรกร เขาส่งเสริมทางนั้น บาทนี้เขาก็เอารถไถติดละมาโฆษณา”¹⁵³

ทำให้การยุติกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เคยนำเอามาใช้ในพื้นที่แบบเก่าอย่างสิ้นเชิง โดยรัฐรับบทบาทเป็นผู้อุปถัมภ์รายใหม่ในระบบตลาดที่คนในพื้นที่ให้การยอมรับว่าในฐานะเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญที่สร้างความมั่นใจแก่ตนเองในการเข้าถึงทรัพยากรและเปลี่ยนสไตล์ทางความคิดและพฤติกรรมทางการผลิต คือไม่พึ่งพาธรรมชาติและเทคนิคที่ตนเองสะสมมาเป็นหลายร้อยปีว่า”พวกเพลี้ยพวกหยั่งแต่ก็บ่ค่อยมี ศัตรูพืชมันเป็นเพลี้ยไฟเพลี้ยหยั่ง ตอนเฮาปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองก็มีเพลี้ยไฟเพลี้ยกระโดด มันก็มีคือกัน คันมันเป็นแวงเฮาก็ขึ้นไปทางเกษตร เอาข้าเอาหยั่งที่มันเกิดโรค ไปให้ทางเกษตรเขาเบ่ง เขาก็สิจัดยาให้มาฉีดมาหยั่ง ก็ต้องไปหาเกษตรปรึกษากับพื้น ว่าข้ามันเป็นจิงจันจิงซี ข้ามันเป็นเพี้ยไฟสิเอายาหยั่งมาฉีด ข้ามันมีจิงจันจิงซี เขาก็ให้ยามาฉีด บางเทื่อเขาก็บ่เอาสดางค์นำ เพราะว่าทางเกษตรเขาชอยเหลือ

¹⁵² อ่างแล้ว.พ่อใหญ่บุญทัน สีใส.

¹⁵³ อ่างแล้ว.พ่อบุญ ศรีแก้ว

รูปภาพที่ 18 แผนผังที่ แสดงการเกิดขึ้นตลาดข้าวตามช่วงเวลา

เขามียาเขาก็ให้ยามา”¹⁵⁴ ภาครัฐได้เร่งในการทำงานกับครัวเรือนมากยิ่งขึ้น คือ การจัดตั้งกลุ่ม และให้ครัวเรือนสร้างหลักประกันความเสี่ยงกับตนเองด้วยในฐานะเจ้าภาพเศรษฐกิจที่สำคัญคือ หลักการที่สร้างความมั่นใจทั้ง 2 ฝ่ายคือ พยายามใช้สิทธิในกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นแหล่งที่มาของ อำนาจในการแลกเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ของตนเองในระบบตลาดโดยผ่านสัญญา ซึ่งหุ้นส่วนที่มาใช้ ต้องเคารพหลักการในสิทธิและหน้าที่ปฏิบัติ หลักการนี้ที่นำเอามาใช้ประมาณในช่วงปี 2530 ที่ ผ่านมา ซึ่งหากครัวเรือนต้องใช้ปัจจัยการผลิตเกี่ยวกับตลาดข้าวต้องจัดการจัดตั้งขึ้นมาเป็นกลุ่ม โดยเอาทุนทางสังคมที่มีอยู่ตามเครือข่ายเพื่อนบ้านหรือเครือญาติมาเป็นทุนในการแลกเปลี่ยน ทางเศรษฐกิจที่สามารถเข้าถึงปัจจัยการผลิตได้ซึ่งขั้นตอนไม่มีอะไรมากแต่ต้องมีหลักประกัน ว่า “อยากได้รถไถก็เข้าชกส.ติ รวมกลุ่มไปเอาดี พ่อก็เขาออกนำรถส.นี้ ซื้อเองเขาก็มีเงินสด คัน ละ 60,000 กั้วพูนแล้ว เข้ากลุ่มไปเอากับชกส.มันก็บ่ถึกกว่าแล้ว คันไผ่เอามันก็ขำนั้นราคา ผู้ หนึ่งๆมารวมได้ 7 คน 3 น้อ เข้ากลุ่มซุกมือน้ำมันบ่ให้รวมแต่ซุกมือนี่ สมมุติว่าผมมีใบดินแม่บ่ มันก็มาคุยเลย มันก็มาเบิ่งดินเฮา บาทนี้เบิ่งแล้วว่าดินเฮาขำนั้นขำนี้มันก็คำนวณ 4-5 ไร่มันก็ คำนวณเท่านั้นเท่านั้นหมื่น มันก็บ่ให้คนค้าประกัน ใช้ใบดินเฮาเลยซุกมือนี่ แต่ก็มีคนค้าคน แต่ก็ มันบ่เข้มงวดปานนี้ได้ มันยาก”¹⁵⁵

ภาครัฐกลายเป็นมิตรและผู้อุปถัมภ์ที่ดี คือ ง่ายในการบรรลุกิจกรรมเมื่อเปรียบเทียบกับ การใช้ตลาดเครดิตในพื้นที่ซึ่งเป็นกิจกรรมของนายทุนเงินกู้ในพื้นที่อย่างเห็นได้จากการ เปรียบเทียบความสะดวกที่นำเอามาใช้ว่า “เห็นบ่โรงน้ำแข็งนั้นพ่อไปค้าได้ เงินจกทำไต่แสนไป ค้าให้เพิ่นมาตั้งโรงน้ำแข็ง โรงน้ำแข็งอยู่บ้านเฮาพ่อติเป็นผู้ไปค้าให้ มันเข้ากลุ่มนำกันกับเพิ่น แต่ก็มี 14 คน โรงน้ำแข็งคนบ้านเฮานี้แหละ โรงน้ำแข็งแม่ฮื่อเอี่ยม เขาบ่มีเงินหมุนเราก้ไป กู้ชกส.มา เตี่ยวนี้เราใช้เหมิดแล้วหละเรา บ่กูดอกซุกมือนี่ เพิ่นก็ไปกู้ให้ผมนี้แหละไปค้าให้ บ่ แม่บ่เป็นญาติมันเป็นกลุ่มหนา เป็นกลุ่มนำกัน สมมุติว่าสมาชิกในกลุ่มอยากได้เงินเอา ไปเว้ยมือนี่ โตไปเซนต์ค้าประกันให้เฮาแน่ ผมก็ไปเซนต์ให้ สมาชิกกลุ่ม 3 คน ถ้าสมาชิกในกลุ่มสิู้เขาก็ ต้องไปเซนต์ทั้งสาม บาทนี้ผมอยากได้รถเพิ่นก็ไปเซนต์ให้ผม จังชันมันก็มีสัสมักกันจังซี้”¹⁵⁶

สถาบันการเงินของรัฐอย่าง ชกส.กลายเป็นแหล่งของการกระจุกตัวของทรัพยากรที่ จำเป็นเอามาใช้ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจแทนที่จะเป็นพื้นที่หรือแหล่งธรรมชาติที่ชาวบ้านเคย เอามาใช้ถือว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในพื้นที่โดยเจ้าภาพเศรษฐกิจในพื้นที่เห็นถึง ช่องทางของการเข้าถึงทรัพยากรแบบใหม่ นี่เป็นสถาบันที่มีกฎเกณฑ์ธรรมเนียมปฏิบัติอย่าง เคร่งครัดที่ให้ความหมายว่าคนๆเดียวไม่สามารถทำได้ต้องขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของ ครัวเรือนและเครือข่ายครัวเรือนที่มีต่อกัน โดยครัวเรือนไหนมีทุนทางสังคมของตนเองสูงก็

¹⁵⁴ อ้างแล้ว. พ่อบุญ ศรีแก้ว.

¹⁵⁵ อ้างแล้ว. พ่อใหญ่ลี หาญนบ. เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2548

¹⁵⁶ อ้างแล้ว.